რამაზ პატარიძე

ასომთავრული

შენდაჩემის
ნათელ ხსოვნას

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1999

Ⴐამაზ
Ⴙხედლიძე

Ⴀსომთავრული

1999

Მჭედლიძე, Თამაზ.

Ასომთავრული (წერილების კრებული). — 1999. — 454 გვ., 978 ილ.

Წიგნი შესდგება სხვადასხვა დროს დაწერილ ნაკვეთებისაგან. Დიდი რაოდენობით მოყვანილია ტაბულები და ილუსტრაციები, ავტორის მიერ დამზადებული შრიფტების ნიმუშები.

Განკუთვნილია ყველასათვის, ვისაც აინტერესებს ქართული დამწერლობის მომავალი და მისი სრულყოფილი გამოყენების შესაძლებლობა.

Ამ წიგნიდან ნებისმიერი სურათის, ტაბულის ან ტექსტის ნაწილის გადაბეჭდვის დროს საავტორო უფლებების ნიშნის (© Თამაზ Მჭედლიძე) მითითება აუცილებელია.

© Თამაზ Მჭედლიძე, 1999

პატივცემულო მკითხველო!

ჩვენი დამწერლობის ბუნებრივი განვითარების სურვილი და მის მომავალ ბედზე წუხილი მამოძრავებდა ამ წიგნზე მუშაობის ოცი წლის მანძილზე. და გადმოგცემთ რა წინამდებარე ნაშრომს, გთხოვთ ერთად-ერთს – მიუკერძოებელ შეფასებას.

მეცნიერული სახის შესაძლო ხარვეზების გამო მე, ექიმი, ვუხდი ბოდიშს ენათმეცნიერებს და საშრიფტო საქმის ხელოვნებს. მაგრამ, როგორც ამბობდნენ ძველი რომაელები, “feci, quod potui, faciant meliora potentes – გავაკეთე რაც შევძელი, ვისაც შეუძლიან, გააკეთონ უკეთესად”.

1999 წლის ნოემბერი.

მოკლე სარჩევი

წინასიტყვაობა..........9
ასომთავრული..........**11**
ტაბულები..........**145**
ხელითწერა..........**319**
დღესასწაულები..........**328**
დანართი..........**355**
საგნობრივი საძიებელი..........411
ილუსტრაციების და ტაბულების სია..........413
ლიტერატურა..........432

სარჩევი

Წინასიტყვაობა **.. 9**

Ასომთავრული **..11**

Მთავრული ასოების აღდგენის აუცილებლობა 12

Მთავრულასოებიანი შრიფტების ხმარება 29

Ქართული ანბანის წარმოშობის საკითხისათვის 34

Საიდუმლო ანბანები 46

Ქართული წერის განვითარება 48

Ასო “Ⴍ”-ს დახასიათება 60

Ხმარებიდან ამოღებული ასოების აღდგენა................................61

Ქართული ასოების გრაფიკა 65

Სასტამბო ბეჭდური ასოების ტერმინოლოგია 78

Სასტამბო ხელნაწერი ასოები 87

Სასტამბო დეკორატიული ასოები..90

Ქართული შრიფტის გაუმჯობესება..99

Ქართული საშრიფტო გარნიტურის შექმნის ტექნოლოგია 120

Ზოგადი დასკვნები 145–ა

Ტაბულები **...145**

Ქართული ანბანის გრაფიკა 146

Ქართული ასოების ევოლუცია...180

Ქართული ანბანის ტაბულები 220

ქართული ანბანის რიგითი და რიცხვითი მნიშვნელობები 242
ქართული ასოების სახეობები 247
ქართული საშრიფტო გარნიტურები 285
ხელითწერა 319
ხელითწერა 320
დღესასწაულები...328
ქართული ეროვნული კალენდარი 329
საქართველოს დღესასწაულები 337
საქართველოს ახალი დროშა 342
საქართველოს ახალი გერბი 351
საქართველოს ახალი სიმბოლიკა..355-ა
საქართველოს სამხედრო სიმბოლიკა....................................355-ბ
დანართი 355
თავსართები და ბოლოსართები...356
საწყისი ასოები 378
ჩარჩოები 383
მონოგრამები..399
ქართული იარაღი..401
საგნობრივი საძიებელი..411
ილუსტრაციების და ტაბულების სია..........................413
ლიტერატურა...432

Წინასიტყვაობა

Შორეულ 1979 წელს სრულიად შემთხვევით ხელში ჩამივარდა Აკაკი Შანიძის წიგნი *“სალიტერატურო ქართულის საჭირბოროტო საკითხები”*, სადაც ლაპარაკი იყო მთავრულ ასოების აღდგენაზე ქართულ დამწერლობაში. Ასომთავრულის ხმარება მომეჩვენა იმდენად ბუნებრივ მოვლენად, რომ ძალიან გამიკვირდა კიდეც, რატომ ადრე არავის არ მოსვლია ეს აზრი. Ამის გამოსარკვევად, ამ დროიდან დაწყებული, შევუდექი საკითხის შესწავლას და ჩემი ნაფიქრალების ჩაწერას. Გარდა ამისა, შევადგინე დიდი რაოდენობით ტაბულები და ნახატები, რომლებიც ასახავენ ამ პრობლემის არსს. Აგრეთვე შევქმენი ჩემეული კომპიუტერული საშრიფტო გარნიტურები მთავრული, ნუსხური და მხედრული ასოებით.

Წინამდებარე წიგნი წარმოადგენს ამ ჩანაწერების და ტაბულების კრებულს. Უნდა ითქვას, რომ პროფესიით ვარ ექიმი და საშრიფტო საქმესთან არა მაქვს არავითარი კავშირი. Დასაშვებია, რომ ტაბულებში და ნახაზებში არის გარკვეული ხარვეზები. Განსაკუთრებით ეს ეხება ჩემს მიერ გაკეთებულ შრიფტებს, რომლებშიც ბევრი მხატვრული და ტექნიკური ნაკლია. Მაგრამ ერთად-ერთი, რაშიც არ მეპარება ეჭვი, არის ზოგადი დასკვნები მთავრული და ნუსხური ასოების აღდგენის აუცილებლობაზე უახლოვეს მომავალში და მათ ყოველდღიურ ხმარებაზე მხედრულთან ერთად.

ამის გასაკეთებლად არ არის აუცილებელი სახელმწიფოს დახმარება, რომელსაც ამისთვის არ სცალიან. ყოველივე ამის შექმნა და დანერგვა შეუძლიათ ენთუზიასტებს და მამულიშვილებს. სწორედ მათთვის არის განკუთვნილი ეს წიგნი. გულგრილებს კი ვთხოვ არ შეიწუხონ თავი ამ წიგნის კითხვით.

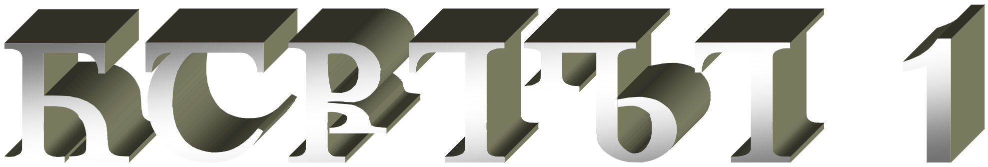

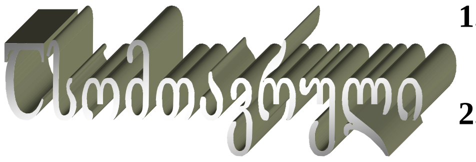

1. Ëçàåðó êè àñ í ääèñ àöãââìèñ àó-úè êäá ê íáà.
2. Ëçàåðó êàñ í ääèàìè i ðèôòääèñ þëàðääà.
3. Õàð çó êè àìáàìèñ üàðë í i íáèñ ñàéè çþèñà çåèñ.
4. Ñàèãóë ê í àìáàìääè.
5. Õàð çó êè üäðèñ âàìåè çàðääà.
6. Àñ í "Ó"-ñ ãàþàñèà çääà.
7. Þëàðääèãàì àë í åàðãìè êè àñ í ä-áèñ àöãââìà õàð çó ê àìáàì i è.
8. Õàð çó êè àñ í ääèñ âðàôèéà.
9. Ñàñòàëá í ááýãóðè àñ í ääèñ òäð-ëèì í ê íâèà.
10. Ñàñòàëá í þä ê ìàüäðè àñ í ääè.
11. Ñàñòàëá í ãäé í ðàòèó êè àñ í ääè.
12. Õàð çó êè i ðèôòèñ âàóëÿ í ääñä-áà.
13. Õàð çó êè ñà i ðèôòí   âàðìèòó-ðèñ i äõëìèñ òäõì í ê íâèà.

1 *Მთავრული ასოების აღდგენის აუცილებლობა*

Ცნობილია, რომ თანამედროვე ქართულ წერაში იხმარება ხელოვნურად შექმნილი მთავრული ასოები, რომლებიც პირველად შემოღებულ იქნა გაზეთ *"Დროების"* მიერ 1866 წელს რუსული დამწერლობის ზეგავლენით. Მანამდის კი იხმარებოდა ჭეშმარიტი მთავრული ასოები მრგვლოვანის სახით.

Ამ პრობლემის გასაგებად საჭიროა პატარა ექსკურსი ისტორიაში. Თანამედროვე დამწერლობებში ბერძნულ, ლათინურ, სომხურ, რუსულ ფუძეებზე განირჩევა სასტრიქონო და საზედაო (მთავრული) ასოები. Ეს სხვაობა გამომდინარეობს ჩვეულებრივი ასოების და ინიციალების დაპირისპირებიდან (ლათინური დამწერლობის ქვეყნებში მე-11 — 15 საუკუნეებიდან).

სასტრიქონო ასოები აგრძელებენ შუასაუკუნეების კურსივის წარმოშობის მინუსკულური წერის ტრადიციებს. Მინუსკულური (*ლათ.* minusculus პატარა) წერა ხმარობს მხოლოდ სასტრიქონო ასოებს. Იგი შეიქმნა როგორც სწრაფწერის და კურსივის შედეგი მე-8 საუკუნის ბოლოს (ლათინურ ანბანის ფუძეზე). Ბერძნული სწრაფწერა კი შეიქმნა მე-9 ს.

Მე-13 საუკუნიდან ლათინურ დამწერლობაში იწყება მაჯუსკულური და მინუსკულური ასოების ხმარება სხვადასხვა ფუნქციით.

საზედაო (მთავრული) ასოები სასტრიქონოებისაგან განირჩევა სიმაღლით, ზოგ შემთხვევაში კი მოხაზულობითაც (*ბერძ.* Αα, Γγ, Δδ; *ლათ.* Aa, Bb, Gg;). Საზედაო ასოები ატარებენ არა მარტო ასოების ხასიათს, არამედ დეტერმინატივებისაც, აღნიშნავენ რა მათგან დაწყებულ სიტყვას როგორც წინადადების დაწყებას, საკუთარ სახელს,

სხვადასხვა სათაურების ნაწილებს. გერმანულ დამწერლობაში საზედაო ასოებით წერენ არსებით სახელებს, ინგლისურში — ყველა სრულმნიშვნელოვან სათაურებს. საზედაო ასოები ორიენტირებულია ლათინური კაპიტალური მონუმენტური მაჟუსკულური წერის ფორმებზე.

მაჟუსკულური წერა (*ლათ.* majusculus ცოტაოდენ მეტი) შედგება მარტო საზედაო ასოებისაგან. ბერძნული მაჟუსკულური წერა წარმოდგენილია კლასიკური მონუმენტური ბერძნული ანბანით, რომელიც დამკვიდრდა ათენში ძვ. წ. მე-7 საუკუნეში. ლათინური მაჟუსკულური წერა წარმოდგენილია მონუმენტური ლათინური ანბანით (ძვ. წ. მე-6 ს.).

სათაურებში, წერტილის შემდეგ ტექსტის ნაწილის გამოსაყოფად, საკუთარ სახელებში საზედაო ასოების ხმარება ლათინურ წერაში დაიწყო მე-13 , სლავურ წერაში კი მე-16 საუკუნეში.

ახლა გადავხედოთ ქართული დამწერლობის განვითარებას. ქართული დამწერლობა წარმოიშვა წარმართულ ხანაში, რაც დაამტკიცა რამაზ პატარიძემ თავის ბრწყინვალე მონოგრაფიაში *"ქართული ასომთავრული"*. ქართული დამწერლობის აქამდე აღმოჩენილ უძველეს ნიმუშად ითვლება არმაზის ნეკროპოლში აღმოჩენილ ვერცხლის ლანგარზე ახ. წ. 70 წ. შესრულებული პიტიახშის ინიციალები. დენზელი სტელაზე იმავე ნეკროპოლიდან შესრულებულია 75 წ. წარწერა ნეკრესის ნაქალაქარში აღმოჩენილ საფლავის ქვაზე ამოკვეთილია 1–2 სს. ირწო-ციანეთში, სოფელ ძავათში არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილ ქვა-ჯვარზე ასომთავრული ანბანი ამოკვეთილია 367 წ. პალესტინაში პეტრე იბერიელის მიერ მე-5 საუკუნეში აშენებულ მონასტრის მოზაიკური წარწერა დათარიღებულია 430 წლით.

ეს ასოები მოხაზულობით მრგვალია და სიმაღლით ისინი თანაბრები არიან (იწერებიან ორ ხაზს შუა). დროთა განმავლობაში ზოგ ასოს ჩამოუგრძელდა ვერტიკალური ხაზი, ზოგს კი შეკრული თავი გაეხსნა. დაახლოვებით მე-8 საუკუნეში "მრგვლოვანიდან" წარმოიშვა ე. წ. "ხუცური", რომელიც წარმოადგენს წერის კუთხოვან სახეობას და რომელშიც ოთხი სხვადასხვა სიმაღლის ასოთა ჯგუფია და ასოები ოდნავ მარჯვნივაა გადახრილი. განვითარების შემდეგ ეტაპზე (მე-8 ს.) ასოები დამრგვალდა, გასწორდა და გამარტივდა, რაც განაპირობა მათი გადაბმულობისაკენ მიდრეკილებამ. ამასთა-

ნავე ასოებმა შეინარჩუნეს ოთხხაზოვნობა. წარმოიშვა ქართული წერის მესამე სახეობა — "მხედრული", რომელიც ფაქტიურად წარმოადგენს სწრაფწერის ნაირსახეობას.

ზემოხსენებულიდან ნათლად ჩანს, რომ ქართულმა წერამ თავის განვითარებაში იგივე გზა განვლო, რაც ბერძნულმა და ლათინურმა. ქართული წერის სამივე სახეობა შემდგომში პარალელურად იხმარებოდა. საეკლესიო წიგნები ხუცურით იწერებოდა, მრგვლოვანი კი იხმარებოდა სათაურებში, ინიციალების და აბზაცების დასაწყისად.

ტაბულა 1. ასოების შემოღების თარიღები

	მთავრული	ნუსხური	გაკრული	მთავრულის და ნუსხურის ერთდროული ხმარება (მთავრულის ხმარება ორთოგრაფიული დანიშნულებით)
ბერძნული	ძვ. წ. 9 ს.	2 ს.	3 ს.	13 ს.
ლათინური	ძვ. წ. 7 ს.	2 ს.	3 ს.	13 ს.
ქართული	ძვ. წ. 5 ს.	8 ს.	8 ს.	14 ს.
სომხური	ახ. წ. 5 ს.	13 ს.	19 ს.	14 ს.
სლავური	10 ს.	14 ს.	15ს.	16 ს.

© თამაზ მჭედლიძე

მრგვლოვანი და მხედრული ასოებით არის დაბეჭდილი ერთ-ერთი პირველთაგანი ქართული ნაბეჭდი წიგნი *"ქართული ენის გრამატიკა"* (რომი, 1643 წ.), აგრეთვე თბილისში ვახტანგის სტამბაში დაბეჭდილი წიგნები *"კონდაკი"* და *"ლოცვანი"* (1710 წ.), გაიოზ რექტორის *"ანბანი. ლოცვანი. მოკლე საქრისტიანო სწავლა"* (მოზდოკი, 1797 წ.). მრგვლოვანის მთავრულებად (საკუთარი სახელების, წერტილის შემდეგ ახალი წინადადების დასაწყისი ასოები) გამოყენებით დაიწერა *გეორგიევსკის ტრაქტატი*, ანტონ ბაგრატიონის *"წყობილსიტყვაობის"* სხვადასხვა ნუსხები, მე-19 ს. პირველ ნახევარში დაბეჭდილი წიგნები *"განწესება შინაგანისა საქართველოჲსა მართვისა"* (1801 წ.), თეიმურაზ ბაგრატიონის *"ისტორია დაწყებითგან ივერიისა, ე.ი. გიორგიისა, რომელ არს სრულიად საქართველოჲსა"* (1848 წ.). ამავე წესითაა შესრულებული თეიმურაზ ბაგრატიონის ხელნაწერი *"განმარტება პოემა ვეფხისტყაოსნისა"*.

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

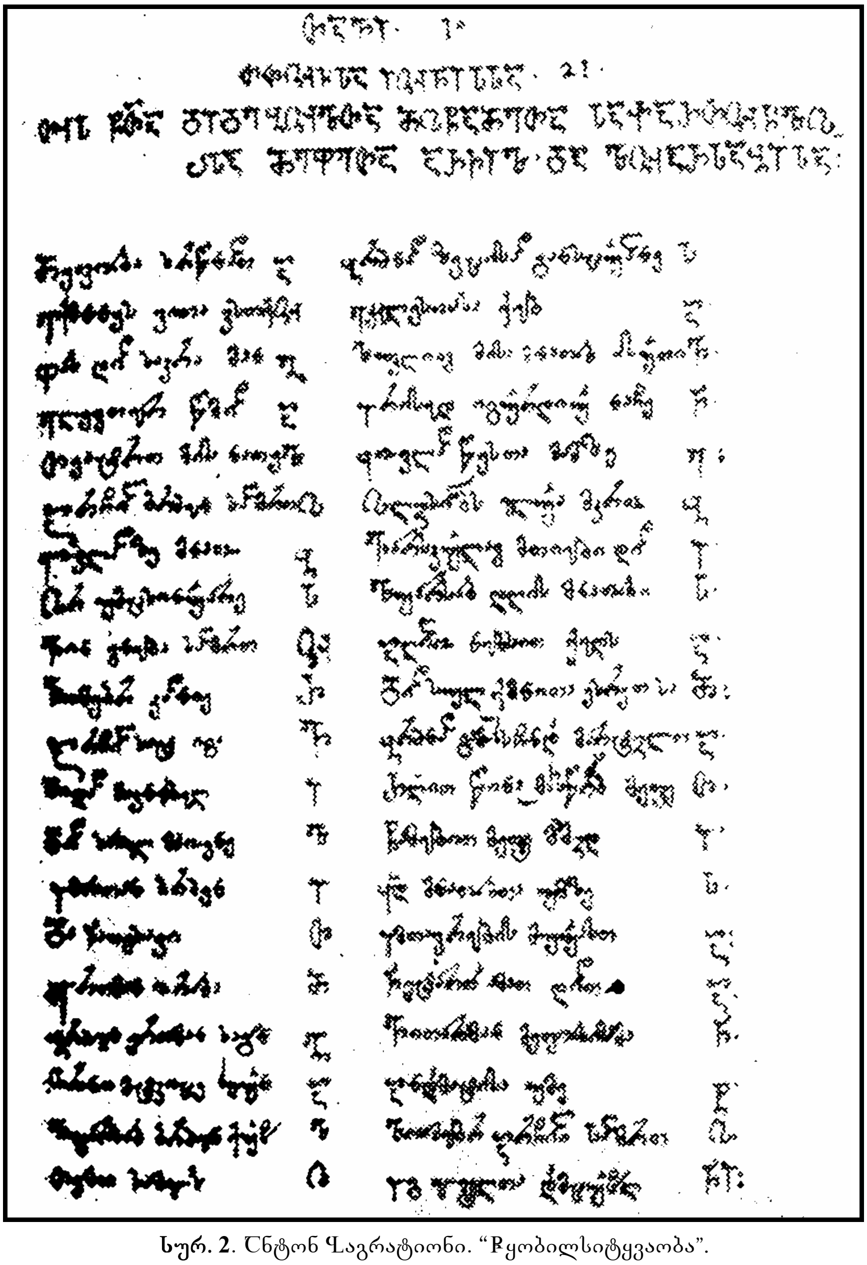

სურ. **2**. Ⴀნტონ Ⴁაგრატიონი. "Ⴜყობილსიტყვაობა".
Ⴂადაწერილია 1781 წელს Ⴈოსაფის მიერ

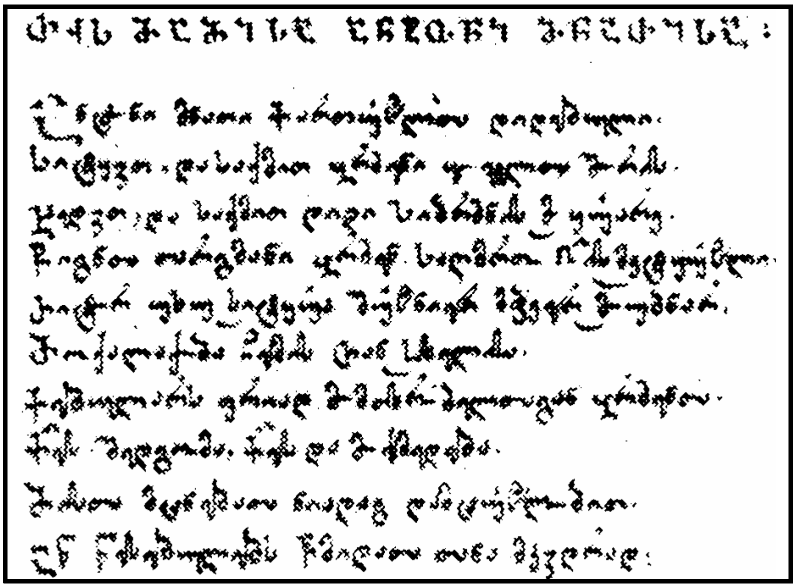

Სურ. 3. Ანტონ Ბაგრატიონი. “Ტკბილსიტყვაობა”.
Გადაწერილია 1768 წელს Გიორგი Ალექსი-Მესხიშვილის მიერ

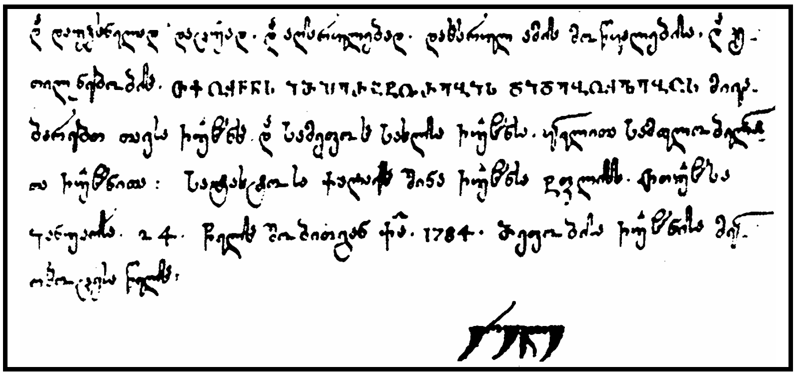

Სურ. 4. Ერეკლე Მეფის წერილი Რუსეთის იმპერატორ Ეკატერინე II (1784 წ.)

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

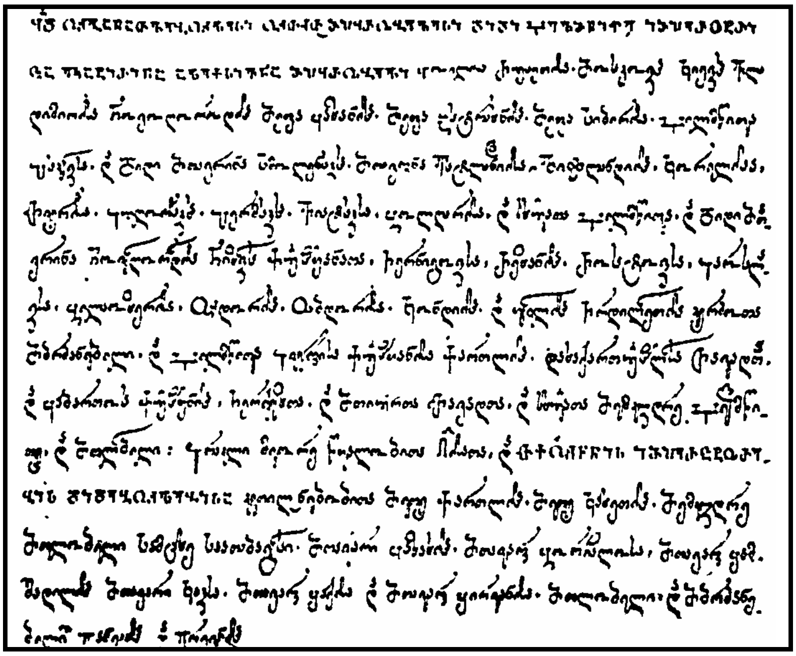

სურ. 5. Ⴂეორგიევსკის ტრაქტატი (დასაწყისი) (1783 წ.)

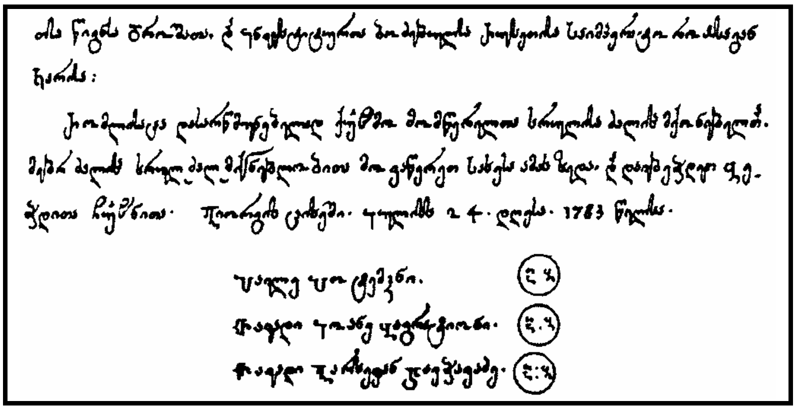

სურ. 6. Ⴂეორგიევსკის ტრაქტატი (1783 წ.)

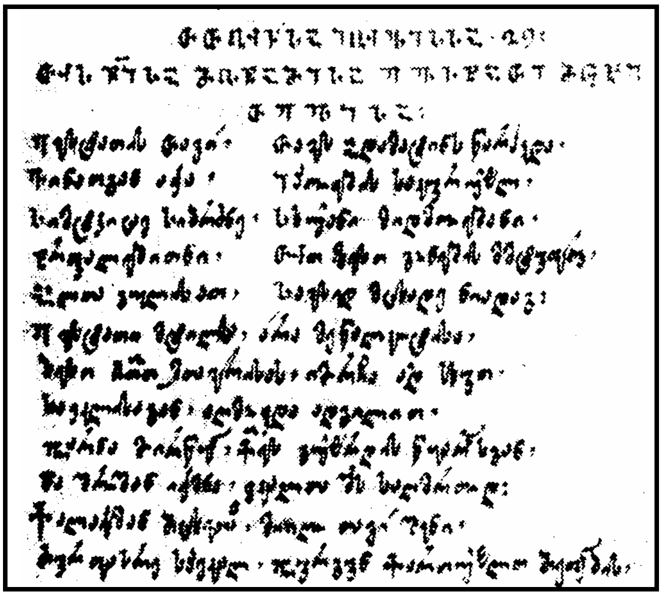

სურ. 7. Ანტონ Ბაგრატიონი. "Ჭყობილსიტყვაობა".
Გადაწერილია 1795 წელს Ნეოფიტეს მიერ

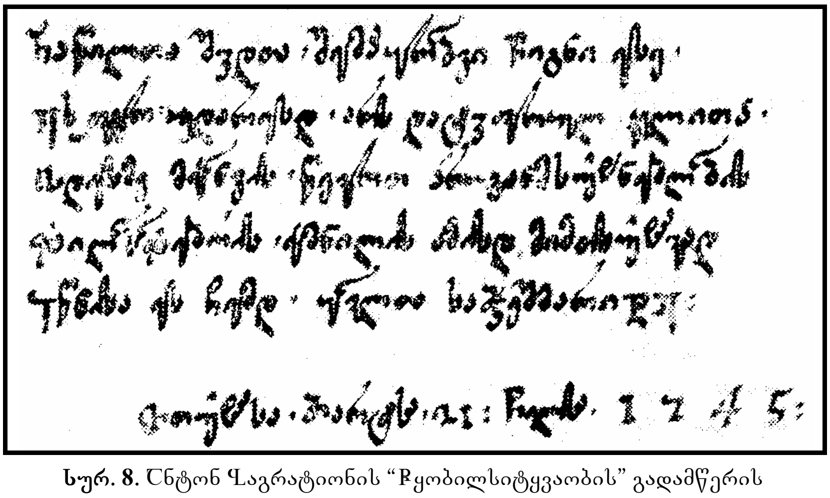

სურ. 8. Ანტონ Ბაგრატიონის "Ჭყობილსიტყვაობის" გადამწერის Ნეოფიტეს ანდერძი (1795 წ.)

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

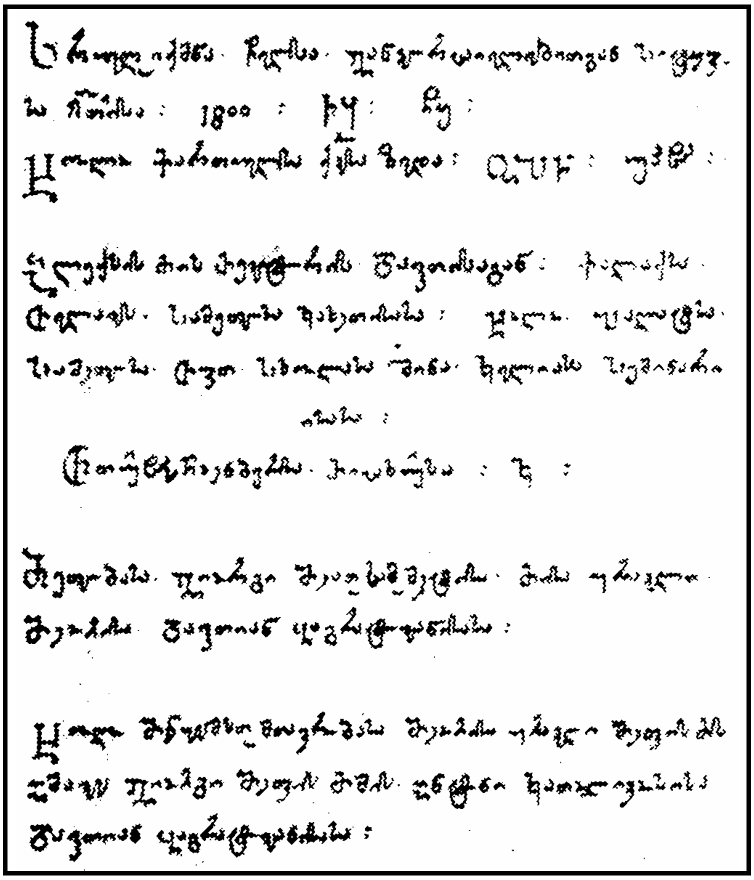

სურ. 9. Ⴀნტონ Ⴁაგრატიონის "Ⴜყობილსიტყვაობის" გადამწერის Ⴃავით Ⴐექტორ Ⴀლექსიძის ანდერძი (1800 წ.)

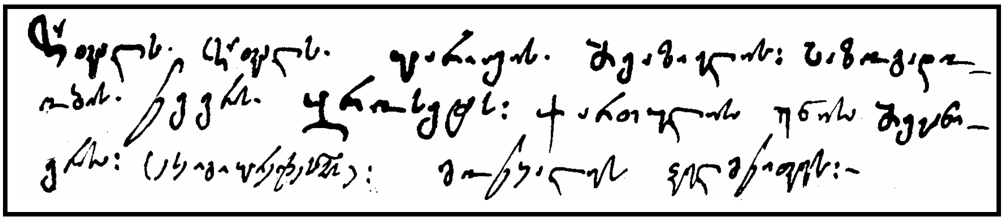

სურ. 10. Ⴋარი Ⴁროსეს ხელწერა

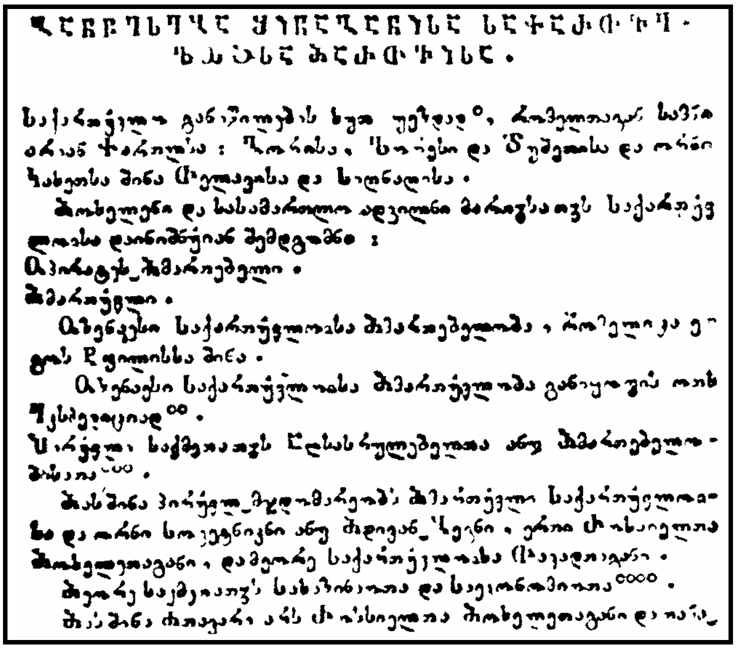

სურ. **11.** “Ჲანწესება შინაგანისა საქართველოჲსა მართვისა” (1801 წ.)

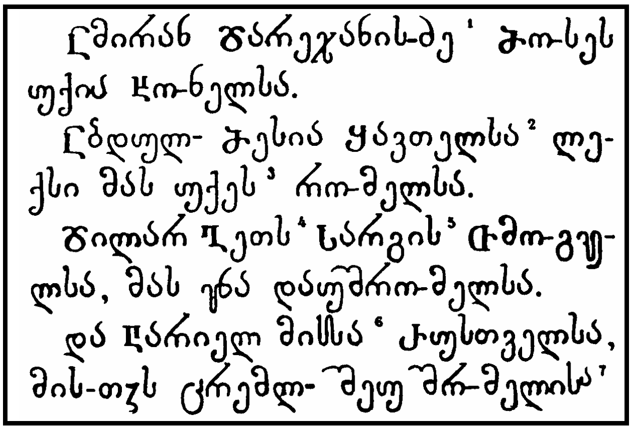

სურ. **12.** Ფრაგმენტი Ჭარი Ჸროსეს სტატიიდან ჟურნალში “Journal Asiatique” 1832 წ.

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴉეთილ-მსახურისა მეფისა ამის Ⴃავით აღმაშენებელისაგან არს აღშენებული ტრაპეზონტს პირისპირ ქალაქისა მის მაღალსა მთასა ზედა მონასტერი დიდი ლავრა სახელსა ზედა ყოვლად წმიდისა Ⴖუთის-მშობლის მიცვალებისასა და სახელსდებს Ⴑუმელის მონასტერი. ამა მონასტერსაცა შინა Ⴕართველთა მონაზონნი ყოფილან, აწ ბერძენთა უპყრიეს, დღესაც მოუშლელი არს მონასტერი იგი; მარადის მონასტერსა მას შინა გარდა სხვათა მესხურთა მონასტრისათა სამეოცდა ათნი მღვდელ-მონოზონნი არიან, და არიან მონასტერსა მას შინა მრავალნი ძველნი წიგნნი ქართულნი. მამულნი და შემოსავალნი მონასტერსა მას Ⴃავით მეფისა აღმაშენებელისა მიერ აქვს შეძინებულნი.

8. Ⴃიდი იგი ღირსი-ხსოვნისა Ⴃავითიან Ⴁაგრატოვანი მეფე Ⴇამარ ასული მეფისა Ⴂიორგი მესამისა ძისა მეფისა Ⴃიმიტრი პირველისა ძისა დიდისა მეფისა Ⴃავით მესამისა აღმაშენებელისა, მპყრობელი ყოვლისა საქართველოისა, რომელ არს · Ⴂიორგია: ესე Ⴀფხაზთა და ქართველთა და სხვათა.

Ⴞოლო ცხოვრებასა შინა Ⴇამარისასა წერილ-არს ესრეთ.

სურ. 13. Ⴇეიმურაზ Ⴁაგრატიონი. "Ⴈსტორია დაწყებითგან Ⴈვერიისა" (1848 წ.)

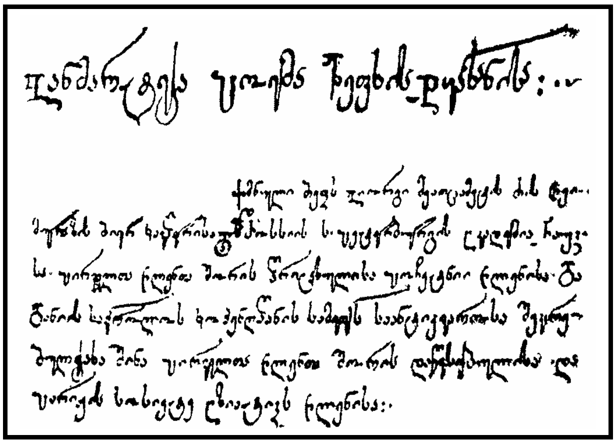

სურ. 14. Ⴇეიმურაზ Ⴁაგრატიონი. Ⴂანმარტება პოემა "Ⴅეფხისტყაოსნისა"

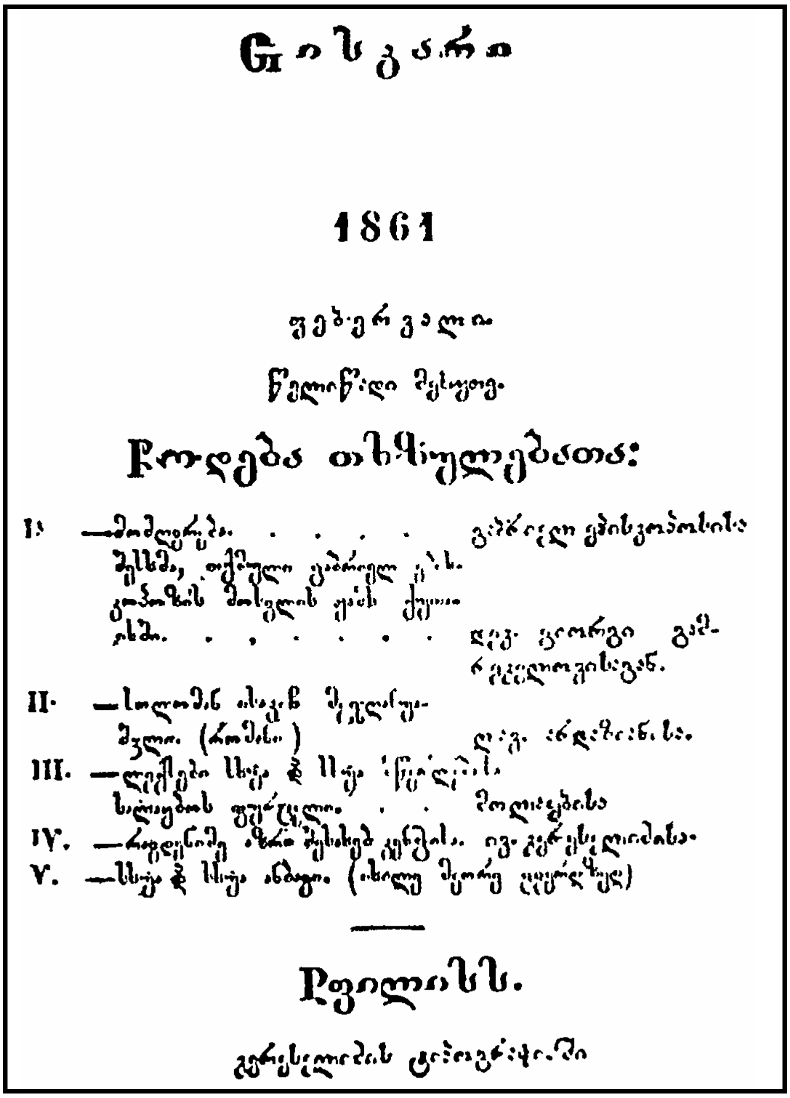

სურ. 15. ჭურნალ “Ცისკრის” თავფურცელი (1861 წ.)

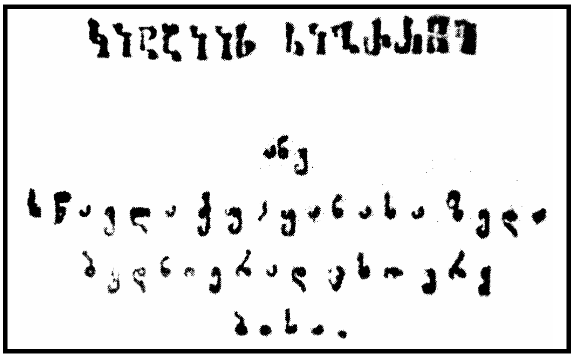

სურ. 16. “კიტაიის სიბრძნე” (1784 წ.) (თავფურცელი)

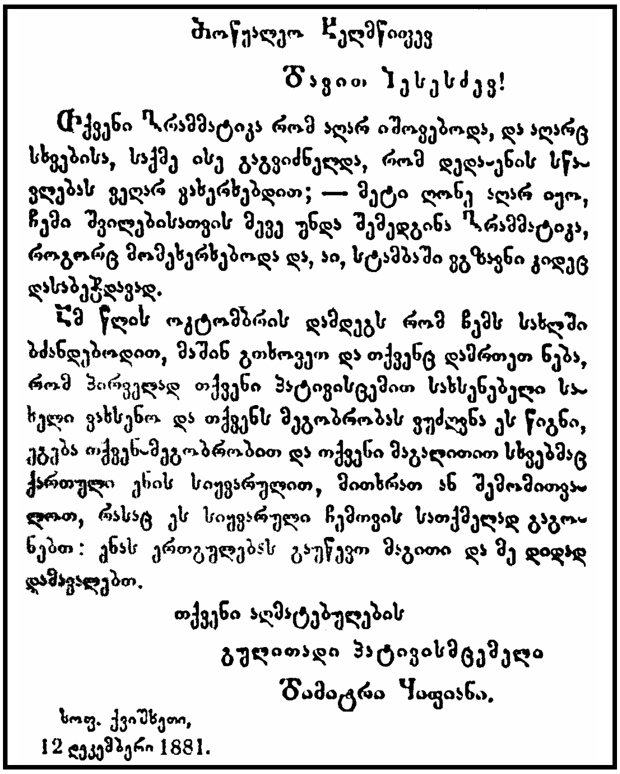

Ⴋოწყალეო Ⴞელმწიფევ

Ⴃავით Ⴈესესძევ!

Ⴇქვენი Ⴂრამმატიკა რომ აღარ იშოვებოდა, და აღარც სხვებისა, საქმე ისე გაგვიძნელდა, რომ დედა-ენის სწავლებას ვეღარ გახერხებდით; — მეტი ღონე აღარ იყო, ჩემი შვილებისათვის მევე უნდა შემედგინა Ⴂრამმატიკა, როგორც მომეხერხებოდა და, აი, სტამბაში ვგზავნი კიდეც დასაბეჭდავად.

Ⴀმ წლის ოკტომბრის დამდეგს რომ ჩემს სახლში ბძანდებოდით, მაშინ გთხოვეთ და თქვენც დამრთეთ ნება, რომ პირველად თქვენი პატივისცემით სახსენებელი სახელი ვახსენო და თქვენს მეგობრობას ვუძღვნა ეს წიგნი, ეგება თქვენ-მეგობრობით და თქვენი მაგალითით სხვებმაც ქართული ენის სიყვარულით, მითხრათ ან შემომითვალოთ, რასაც ეს სიყვარული ჩემთვის სათქმელად გაგონებთ: ენას ერთგულებას გაუწევთ მაგითი და მე დიდად დამავალებთ.

თქვენი აღმატებულების
გულითადი პატივისმცემელი
Ⴃიმიტრი Ⴗიფიანი.

სოფ. ქვიშხეთი,
12 დეკემბერი 1881.

სურ. 17. Ⴃ. Ⴗიფიანი. “Ⴕართული ღრამატიკა” (1882 წ.)

Ამასადამე, საზედაო და სასტრიქონო ასოების ხმარებას საქართველოში მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრამდენ ჰქონდა კარგა ხნის ტრადიცია.

Გასული საუკუნის 60-ნ წლებში მთავრულების ხმარება ქართულ დამწერლობაში წავიდა მრუდე გზით. 1866 წელს დაარსდა გაზეთი *"Დროება"*, რომელმაც განიზრახა გაზეთის ფურცლებზე გაეტარებინა მთავრული ასოების ხმარების ორთოგრაფიული წესი. Მაგრამ იმის მაგივრად, რომ მთავრულებად გამოეყენებინათ ბუნებრივი მრგვლოვანი ასოები, აიღეს მხედრული ბეჭდური შრიფტი და მისგან გააკეთეს მთავრულები. Ე. ი., ოთხხაზოვანი მხედრული ასოები გადააკეთეს ორხაზოვნად, რის შედეგადაც ყველა ასო გახდა ერთი სიმაღლის. Შუა ტანის ასოები (ა, თ, ი, ო) გაიწელა და დაგრძელდა, მთლიანი ტანის ასოები (ქ, წ, ჭ) შეიკუმშა, ქვედა ტანის ასოები (გ, დ, ე, ვ, კ, ლ, ჟ, ტ, უ, ფ, ღ, ყ, ც, ჯ) ამოუდგნენ გვერდით ზედა ტანის ასოებს (ბ, მ, ნ, პ, რ, ს, შ, ჩ, ხ, ჰ). Მხედრულმა ასოებმა მიიღეს ხელოვნური დამახინჯებული სახე, რაც ნათლად ჩანს, მაგალითად, შემდეგი შედარებიდან:

ქართული წერა - ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲬᲔᲠᲐ

"Დროების" ამ აქტმა თავის მიზანს ვერ მიაღწია, რადგანაც ამ ახლად გაკეთებული ასოების ხმარება სათაურებში და ტიტულებში კი შეიძლებოდა, მაგრამ მათი ხმარება შიგ ტექსტში შეუძლებელი იყო. Ე. ი., ორთოგრაფიული მიზანი ვერ იქნა მიღწეული. Სამწუხაროდ, ამ ასოებმა სწრაფად მოიკიდეს ფეხი და იმდენად დამკვიდრნენ, რომ ამჟამად ფართოდ ხმარობენ მათ ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში, წიგნებში და ხელნაწერ განცხადებებშიც კი.

Მთავრული ასოების უხმარებლობა თანამედროვე ქართულ დამწერლობაში ჰქმნის უამრავ მოუხერხებლობას. Ჩამოვთვლი რამოდენიმეს:

- Ძნელად საკითხავი, თვალების დამღლელი ერთგვაროვანი ტექსტი;
- Მკითხველისათვის ტექსტიდან საკუთარი სახელების სწრაფად გამოყოფის შეუძლებლობა. Რაც შეეხება უცხოურ საკუთარ სახელებს ან გეოგრაფიულ სახელწოდებებს, სრულებით ძნელია სწრაფად გაგება, რაზეა ლაპარაკი ტექსტში;

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

- Ⴀბრევიატურების ტექსტში ხმარების შეუძლებლობა. სხვა ენებში (გერმანულში, ინგლისურში, რუსულში და ა.შ.) ხომ ფართოდ იხმარება ასეთი შემოკლებები. Ⴀრსებობს კიდეც ვრცელი *"Ⴘემოკლებათა ლექსიკონები"*.

Ⴀმ სიის გაგრძელება კიდევ შეიძლება. Ⴇუ რამდენად უფერულია უმთავრულო ტექსტი, ნათლად ჩანს ქვემოთ მოყვანილი ტექსტის ფრაგმენტიდან:

ამბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია ინგლისში... საქართველო ამჯობინებს შექსპირს დედანში ან მაჩაბლის და პასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა კავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... საქართველო, ისევე როგორც მთელი საბჭოთა კავშირი, უნდა იყოს ბოროტებისათვის დახურული სივრცე ... აი რატომ გაზის გამოყენება თბილისში იყო მკვლელობა.

Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში... Ⴑაქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴋაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში ... Ⴑაქართველოს, ისევე როგორც მთელ Ⴑაბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... Ⴑაქართველო, ისევე როგორც მთელი Ⴑაბჭოთა Ⴉავშირი, უნდა იყოს ბოროტებისათვის დახურული სივრცე ... Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.

Ⴀმრიგად, მთავრული ასოების აღდგენის აუცილებლობა თავისთავად ცხადია. Ⴍნდა აღინიშნოს, რომ პირველად ეს საკითხი წამოაყენა 1962 წელს აკადემიკოსმა Ⴀკაკი Ⴘანიძემ, რომელიც წლების მანძილზე გმირული დაჟინებით მარტოკა იცავდა ამ აზრს სრული გაუგებლობის გარემოცვაში. Ⴋაინც, რა იყო მიზეზი იმისა, რომ მას არავინ არ დაუჭირა მხარი. Ⴀმის მიზეზს მე ვხედავ ქართველი კაცის ისეთ თვისებაში, როგორიც არის თანდაყოლილი სიზარმაცე. Ⴐოდესაც ეუბნები ადამიანს, რომ უნდა აღვადგინოთ ასომთავრულიო, ის იმაზე კი არ ფიქრობს, რამდენად საღია ეს აზრი, არამედ იმაზე, თუ როგორ ზეგავლენას მოახდენს ეს მოვლენა (ახალი ასოების შესწავლა, მათი წერის ათვისება და ა. შ.) პირადად მასზე. Ⴃა აქ ვერაფერს ვერ ხედავს გარდა აუტკივარი თავის ატკივებისა. Ⴋაგრამ ხმამაღლა ამას ვერ იძახის და მოჰყავს სხვა საწინააღმდეგო არგუმენტები, რომლებიც ვერ უძლებენ ვერავითარ კრიტიკას.

Ჭეშმარიტი მთავრული ასოების აღდგენა მკვეთრად გააუმჯობესებს დაბეჭდილი ტექსტის ხარისხს და მისცემს მძლავრ ბიძგს ჩვენი ცხოვრების ყველა მხარის განვითარებას. Ამავე აქტით ჩვენ გამოვასწორებთ 123 წლის წინათ დაშვებულ შეცდომას. Ჩვენი დამწერლობა მოქნილობით და ძალით გაუსწორდება წერის ევროპულ სისტემებს და ჩვენ დავიბრუნებთ ჩვენთვის კუთვნილ ადგილს ცივილიზებულ ძველდამწერლობის მქონე ხალხებს შორის.

Არსებობს მეორე პრობლემაც. Ამჟამად მოგვეპოვება ათიოდე დასახელების ქართული სასტამბო შრიფტის გარნიტური. Ამ ათიდან პრაქტიკულად იხმარება ორი-სამი, წიგნებში კი ერთი. Სწორედ ეს არის მეორე მიზეზი იმისა, რომ თანამედროვე ქართული წიგნები პოლიგრაფიული თვალსაზრისით უფერულია, ძნელად საკითხავი და თვალისდამღლელი. Შესადარებლად შეიძლება ითქვას, რომ რუსული წერის სამყაროს მოეპოვება სასტამბო შრიფტების ასობით ნაირსახეობა. Ლათინურ სამყაროს კი უფრო მეტიც (ოცი ათასი).

Ლათინური შრიფტი ემსახურება მსოფლიოს 68 ენას მრავალ ქვეყანაში. Სლავური შრიფტი ემსახურება რამოდენიმე ათეულ ენას ოთხ ქვეყანაში. Ბერძნული და სომხური შრიფტები ემსახურება თითო-თითო ენას, მაგრამ მათი წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები გამოდის მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. Ქართული შრიფტი ემსახურება ერთ ენას და ქართული წიგნები გამოდის ერთ ქვეყანაში. Ე. ი., თუ სხვაენოვან შრიფტებს აქვთ განვითარების მდიდარი შესაძლებლობანი, ქართული შრიფტის განვითარება ერთი მუჭა ხალხის კისერზეა. Და თუ ჩვენ თვითონ არ მივხედავთ ამ საქმეს, სხვას არავის ეს არ ადარდებს. Რადგანაც ჩვენ, სხვა ერებთან შედარებით, ამ საკითხში გაცილებით რთულ და სავალალო მდგომარეობაში ვიმყოფებით, ჩვენ გვჭირდება უდიდესი მონდომება ამ საქმის გამოსასწორებლად.

Მხატვარმა Ანტონ Დუმბაძემ აკადემიკოს Აკაკი Შანიძის ხელმძღვანელობით 1964 წელს შექმნა სასტამბო შრიფტი *"Უნივერსიტეტი"* მთავრული — მრგვლოვანით და სასტრიქონო – მხედრული ასოებით. Ამ შრიფტით დაიბეჭდა რამოდენიმე ნაშრომი (*იხ.* სია).

PS! Ზოგიერთი მეცნიერის მონაცემებით ქართული დამწერლობა შეიქმნა ძვ. წ. 412 წელს. 128 წლის შემდეგ კი (ძვ. წ. 284 წელს) შემოღებულ იქნა სრულიად ქართული სახელმწიფო დამწერლობა და ქართული ეროვნული წელთაღრიცხვა. 1988 წელს პირველს შეუსრულდა 2400 წელი, 1991 წელს კი მეორეს შეუსრულდება 2275 წელი.

Ⴘოთა Ⴐუსთაველის უკვდავი ქმნილება ქართული ლიტერატურის მშვენებაა. Ⴀმასთანავე მან მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურშიც დაიკავა საპატიო ადგილი საქვეყნოდ განთქმულ შედევრებს შორის. ,,Ⴅეფხისტყაოსანი“ უკვე გადათარგმნილია მრავალ უცხო ენაზე და მისი ავტორი ისევე ცნობილი გახდა მსოფლიოში, როგორც Ⴠომეროსი, Ⴔირდოუსი, Ⴌიზამი, Ⴃანტე, Ⴘექსპირი, Ⴂეთე, Ⴎუშკინი. Ⴘოთამ ბრწყინვალედ გამოიყენა ქართული ენის მხატვრული შესაძლებლობანი და მომხიბლველი პოემა შექმნა, რითაც ისახელა თავი და ასახელა ქართველი ერი, რომელიც სამართლიანად ამაყობს მისი უებრო ნაწარმოებით. Ⴐუსთაველი ქართული კულტურის მედროშე გახდა ძველი და ახალი საქართველოსთვის

Ⴃაი ხანია მიმდინარეობს ,,Ⴅეფხისტყაოსნის“ ტექსტის მეცნიერული შესწავლა და კრიტიკული განხილვა, მისი გაცხრილვა მერმინდელი მინარევისაგან და ცდები პოემის ენის დახვეწისა და პირვანდელი სახის აღდგენისა. Ⴘეიძლება ითქვას, რომ ამ მხრით უკვე გარკვეულ პროგრესს ვართ მიღწეული. Ⴇუ ვისმე უძევს წილი ამ პროგრესის მიღწევაში, ერთი მათგანი შეიძლება ამ სტრიქონების ავტორიც იყოს, რომელმაც აქტიური მონაწილეობა მიიღო პოემის სამ გამოცემაში (1937, 1951 და 1957 წწ.)[1]. Ⴋან აღადგინა ვეფხის ტყაოსნის პირველი (ვახტანგისეული) გამოცემა 1712 წლისა და დაურთო მას ახსნა-განმარტებანი (1937 წ.)[2]. Ⴋანვე

[1] Ⴌახეთ ამ კრებულში ,,Ⴃღევანდელი ვითარება Ⴅეფხის ტყაოსნის ტექსტის დადგენის საქმეში“ (გვ. 214 და შემდგომი).

[2] Ⴘოთა Ⴐუსთაველი. Ⴅეფხის ტყაოსანი. Ⴅახტანგისეული გამოცემა 1712 წლისა, აღდგენილი Ⴀ. Ⴘანიძის მიერ. 1937.

სურ. **18**. Ⴘრიფტ “Ⴓნივერსიტეტით” შესრულებული ტექსტის ფრაგმენტი

Ⴋთავრული ასოების გამოყენებით დაბეჭდილი ნაშრომების სია

Ⴀრიონი. Ⴉრებული Ⴀკაკი Ⴘანიძის 80 წლისთავის საიუბილეოდ. — Ⴇბილისი, 1967.

Ⴎავლეს ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები. // Ⴇბილისის უნივერსიტეტის შრომები. — Ⴒ. 16. — Ⴇბილისი, 1974.

Ⴂტლთა და შვიდთა მნათობთათვის. XII საუკუნის ასტროლოგიური ტრაქტატი. — Ⴇბილისი, 1975.

Ⴅეფხის ტყაოსნის საკითხები. // Ⴀ. Ⴘანიძე. Ⴇხზულებანი 12 ტომად. – Ⴒ. 5. – Ⴇბილისი, 1985. — Ⴂვ. 7–275.

Ⴎეტრიწონის ქართველთა მონასტრის ტიპიკონი. // Ⴀ. Ⴘანიძე. Ⴇხზულებანი 12 ტომად. — Ⴒ. 9. — Ⴇბილისი, 1986. — Ⴂვ. 55 — 123.

Მთავრული ასოების აღდგენის პრობლემისადმი მიძღვნილი სტატიების სია

Ა. Შანიძე. Საფარული საუნჯე. // Საბჭოთა ხელოვნება. — 1962. — № 9. — Გვ. 49 — 72.

Ა. Შანიძე. Სალიტერატურო ქართულის საჭირბოროტო საკითხები (წერილების კრებული). — Თბილისი, 1979.

Ა. Შანიძე. Ქართული ორთოგრაფიის ისტორიიდან. // Დროშა. — 1967. — № 10. — Გვ. 13 — 16.

Ა. Შანიძე. Მთავრული ასოების ხმარების გამო ქართულში. // Ლიტერატურული საქართველო. 30.06.67.

Ა. Შანიძე. Მოპაექრეთა საპასუხოდ. // Ლიტერატურული საქართველო. 8.09.67.

1989 წელი.

2 მთავრულასოებიანი შრიფტების ხმარება

საქართველოს წინაშე მდგარ პრობლემების გადაჭრის ერთ-ერთ მთავარ ხერხად მიმაჩნია საგამომცებლო საქმე (კერძოდ, ბეჭდვითი მასალების პოლიგრაფიული დონე — უპირველეს ყოვლისა კი შრიფტის ხარისხი). იმას, რომ თანამედროვე ქართული ბეჭდვითი შრიფტის ხარისხი გაცილებით ჩამორჩება ევროპულ-რუსულ შრიფტების ხარისხს, მე მგონი მტკიცება არ სჭირდება.

თანამედროვე ქართული შრიფტების ნაკლი შემდეგშია:

- მთავრული ასოების უქონლობა. და როგორც შედეგი:
  - ძნელად საკითხავი ერთგვაროვანი ტექსტი;
  - მკითხველისათვის ტექსტიდან საკუთარი სახელების სწრაფად გამოყოფის შეუძლებლობა. რაც შეეხება უცხოურ საკუთარ სახელებს ან გეოგრაფიულ სახელწოდებებს, სრულებით ძნელია სწრაფად გაგება, რაზეა ლაპარაკი ტექსტში;
  - აბრევიატურების ტექსტში ხმარების შეუძლებლობა. სხვა ენებში (გერმანულში, რუსულში და ა.შ.) ხომ ფართოდ იხმარება ასეთი შემოკლებები. არსებობს კიდეც ვრცელი *"შემოკლებათა ლექსიკონები"* ამ ენებზე.
- სასტრიქონო ასოების "წვრილმანობა".

ლათინურ-რუსულ ასოებთან შედარებით ქართულ სასტრიქონო ასოებს აქვს პატარა შუატანი. რის შედეგადაც ქართული ასოები ლათინურთან შედარებით გაცილებით უფრო პატარაა. და აქედან გამომდინარე — ძნელად საკითხავი.

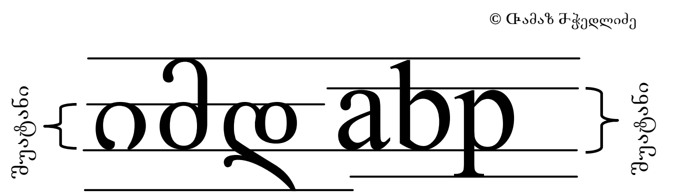

სურ. 19. Შუატანის ზომა ქართულ და ლათინურ შრიფტებში

Ამ ნაკლების გამოსწორების შემთხვევაში ქართული ნაბეჭდი ტექსტი თავის მოქნილობით და სრულყოფილობით გაუსწორდება ლათინურ ტექსტს.

Ქართული სასტამბო შრიფტის ზემოაღნიშნული ნაკლოვანებების გამოსწორების მიზნით შევქმენი ახალი სასტამბო კომპიუტერული შრიფტი! (*იხ.* Ტაბულა 20).

Აქ წარმოდგენილ ასოებიდან საწყის ეტაპზე გამოიყენება მთავრული და მხედრული ასოები. Მთავრული ასოებით დაიწერება წერტილის შემდეგ ახალი წინადადების პირველი სიტყვის პირველი ასო და აგრეთვე საკუთარი და პირადი სახელების პირველი ასო. Ამ წესის გამოყენება მკვეთრად გააუმჯობესებს დაბეჭდილი ტექსტის ხარისხს და მისცემს მძლავრ ბიძგს საქართველოს ცხოვრების ყველა მხარის განვითარებას.

Იმის შიში, რომ ასეთი წესით დაბეჭდილ წიგნს ვერ წაიკითხავს მთავრული ასოების არმცოდნე ადამიანი, არ არის გამართლებული. Ქართული წერა-კითხვის მცოდნეს ასეთი ტექსტის წაკითხვა არ გაუჭირდება. Ეს არის მე-2 კლასის გამოცანა — მოცემულია სიტყვა, რომელშიც გამოტოვებულია ერთი ასო (ამ შემთხვევაში პირველი). Ბავშვი ადვილად კითხულობს ამ სიტყვას.

Ამით იმის თქმა მინდა, რომ არ არის საჭირო მოსახლეობას საგანგებოდ შევასწავლოთ მთავრული ასოები, რასაც დასჭირდება სახსრები და დრო (ჩვენ არა გვაქვს არც ერთი და არც მეორე). Თუ კი გავითვალისწინებთ ქართველი კაცის თანდაყოლილ სიზარმაცეს, ეს სწავლების პროცესი გამოიწვევს უარყოფით რეაქციას. Გამოცემული წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები იქნება ამ ასოების შესწავლის საუკეთესო შესაძლებლობა.

Ასომთავრული უნდა აღსდგეს ბუნებრივად, უჩუმრად და ყოველგვარი ფუჭი დისკუსიების, სააგიტაციო ხმაურის და რახარუხის გარეშე!

Ⴒაბულა 20. Ⴁეჭდური ასონიშნების სრული კომპლექტი

ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ	Ⴋთავრული
ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ	Ⴋცირე მთავრული
ⴀⴁⴂⴃⴄⴅⴆⴡⴇⴈⴉⴊⴋⴌⴢⴍⴎⴏⴐⴑⴒⴣⴓⴔⴕⴖⴗⴘⴙⴚⴛⴜⴝⴞⴤⴟⴠⴥ	Ⴌუსხური
აბგდევზჱთიკლმნჲოპჟრსტჳუფქღყშჩცძწჭხჴჯჰ	Ⴋხედრული
1234567890%№IVX*-—. ... ; : [ ] { } + - / \ ! ? @ # $ % ^ & ( ) ~ ‘ ’ “ ”	
ႥႠႰႻႨႠ ႫႣႤႡႠႰႤႭႡႱ ႧႡႨႪႨႱႨႣႠႬ ႱႠႫႠႱ ႩႨႪႭႫႤႲႰႦႤ	
ႥႠႰႻႨႠ ႫႣႤႡႠႰႤႭႡႱ ႧႡႨႪႨႱႨႣႠႬ ႱႠႫႠႱ ႩႨႪႭႫႤႲႰႦႤ	
Ⴅⴀⴐⴛⴈⴀ ⴋⴃⴄⴁⴀⴐⴄⴍⴁⴑ Ⴇⴁⴈⴊⴈⴑⴈⴃⴀⴌ ⴑⴀⴋⴀⴑ ⴉⴈⴊⴍⴋⴄⴒⴐⴆⴄ	
Ⴅარძია მდებარეობს Ⴇბილისიდან სამას კილომეტრზე	

© Ⴇამაზ Ⴝედლიძე

Ⴋთავრულების ხმარება

ႲაბულაП 21. Ⴋთავრული და მთავრულებიანი შრიფტები

ჩვეულებრივი ამბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია ინგლისში ... საქართველო ამჯობინებს შექსპირს დედანში ან მაჩაბლის და პასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა კავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... აი რატომ გაზის გამოყენება თბილისში იყო მკვლელობა.	Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში... Ⴑაქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴝაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში... Ⴑაქართველოს, ისევე როგორც მთელ Ⴑაბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება...Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.
კოლხეთი ამბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია ინგლისში ...საქართველო ამჯობინებს შექსპირს დედანში ან მაჩაბლის და პასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა კავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... აი რატომ გაზის გამოყენება თბილისში იყო მკვლელობა.	Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში ...საქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴝაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ Ⴑაბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.
ნიტერატურული ამბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია ინგლისში ... საქართველო ამჯობინებს შექსპირს დედანში ან მაჩაბლის და პასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა კავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... აი რატომ გაზის გამოყენება თბილისში იყო მკვლელობა.	Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში ... საქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴝაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ Ⴑაბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.
Ⴝჭედლიძე ამბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია ინგლისში ... საქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან მაჩაბლის და პასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა კავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... აი რატომ გაზის გამოყენება თბილისში იყო მკვლელობა.	Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში... საქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴝაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში ... საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება ... Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.

© Ⴇამაზ Ⴝჭედლიძე

Ⴃა თქმა უნდა, *"ჩვეულებრივს", კოლხეთს"* და *"ნიტერატურულს"* რომ გაუკეთდეს მათთვის შესაფერისი მთავრული ასოები, შრიფტი უფრო ლამაზი გამოვა.

Ⴜიგნების პირველ ფურცელზე შეიძლება მოთავსდეს დაახლოვებით ასეთი სახის ტაბულები.

Ⴒაბულა 22. Ⴕართული ანბანი

Ⴀ	Ⴁ	Ⴂ	Ⴃ	Ⴄ	Ⴅ	Ⴆ	Ⴡ	Ⴇ	Ⴈ	Ⴉ	Ⴊ	Ⴋ	Ⴌ	Ⴢ	Ⴍ	Ⴎ	Ⴏ	Ⴐ
ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	ჱ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ჲ	ო	პ	ჟ	რ
Ⴑ	Ⴒ	Ⴣ	Ⴓ	Ⴔ	Ⴕ	Ⴖ	Ⴗ	Ⴘ	Ⴙ	Ⴚ	Ⴛ	Ⴜ	Ⴝ	Ⴞ	Ⴤ	Ⴟ	Ⴠ	Ⴥ
ს	ტ	ჳ	უ	ფ	ქ	ღ	ყ	შ	ჩ	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ჴ	ჯ	ჰ	ჵ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 23. Ⴕართული ანბანი

Ⴀა	Ⴁბ	Ⴂგ	Ⴃდ	Ⴄე	Ⴅვ	Ⴆზ	Ⴡჱ	Ⴇთ	Ⴈი	Ⴉკ	Ⴊლ	Ⴋმ	Ⴌნ
Ⴢჲ	Ⴍო	Ⴎპ	Ⴏჟ	Ⴐრ	Ⴑს	Ⴒტ	Ⴣჳ	Ⴓუ	Ⴔფ	Ⴕქ	Ⴖღ	Ⴗყ	Ⴘშ
Ⴙჩ	Ⴚც	Ⴛძ	Ⴜწ	Ⴝჭ	Ⴞხ	Ⴤჴ	Ⴟჯ	Ⴠჰ	Ⴥჵ				

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 24. Ⴕართული ანბანი

Ⴀა	Ⴉკ	Ⴒტ	Ⴛძ
Ⴁბ	Ⴊლ	Ⴣჳ	Ⴜწ
Ⴂგ	Ⴋმ	Ⴓუ	Ⴝჭ
Ⴃდ	Ⴌნ	Ⴔფ	Ⴞხ
Ⴄე	Ⴢჲ	Ⴕქ	Ⴤჴ
Ⴅვ	Ⴍო	Ⴖღ	Ⴟჯ
Ⴆზ	Ⴎპ	Ⴗყ	Ⴠჰ
Ⴡჱ	Ⴏჟ	Ⴘშ	Ⴥჵ
Ⴇთ	Ⴐრ	Ⴙჩ	
Ⴈი	Ⴑს	Ⴚც	

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴙემს მიერ გაკეთებულ ამ შრიფტში არის ბევრი მხატვრული და ტექნიკური ნაკლი. Ⴇუ საშრიფტო ხელოვნების რომელიმე ოსტატი გააკეთებს ახალ დახვეწილ შრიფტს ზემოთ ჩამოთვლილი პრინციპების გათვალისწინებით, ხომ კარგი. Ⴇუ არა და საწყის ეტაპზე შეიძლება ჩემი ამ დაუხვეწელი შრიფტის გამოყენება.

3 Ⴕართული ანბანის წარმოშობის საკითხისათვის

Ⴕართული ანბანის წარმოშობის საკითხის გამოსარკვევად საჭიროა მისი შედარება სხვა ანბანებთან განსხვავებული თვისებების გამოვლინების მიზნით. Ⴕართული ანბანის შედარებისას სხვა ანბანებთან ვლინდება შემდეგი სხვაობები (*იხ.* Ⴒაბულები 25 — 32).

Ⴔინიკიურთან

Ⴒაბულა 25. Ⴂანსხვავებული ასოები ფინიკიურ-ქართულ ანბანებში

Ⴀსოს რიგითი ნომერი	Ⴔინიკიური	Ⴕართული
5	*ჰე*	*ენ*
8	*ხეთ*	*ჱე*
10	*ჲოთ*	*ინ*
15	*სამექ*	*ჲე*
18	*ცადე*	*ჟან*
19	*ქოფ*	—
21	*შინ*	*სან*

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴔინიკიურში 22 ასოა, ქართულში 21 (ასო *"ქოფ"* გამოტოვებულია). Ⴍრივე ანბანში რიგითი მნიშვნელობა სრულად შეესაბამება რიცხვით მნიშვნელობას. Ⴍრივე ანბანი მთავრდება ჯვრის ნიშნით (**X**– *"ტავ"* და **X**– *"ჯან"*)

ანბანის წარმოშობა

არქაულ ბერძნულთან

ტაბულა 26. განსხვავებული ასოები არქაულ ბერძნულ-ქართულ ანბანებში

ასოს რიგითი ნომერი	არქაული ბერძნული	ქართული
15	*ქსი*	*ჲე*
18	*სან*	*ჟან*
19	*კოპა*	—
23	*ჲუ*	*უი*

© თამაზ მჭედლიძე

არქაულ ბერძნულში 23 ასოა, ქართულში 22 (ასო *“კოპა”* გამოტოვებულია). ბერძნულში ასოებს *“სან”* და *“კოპა”* არ გააჩნია ბგერითი მნიშვნელობები.

კლასიკურ ბერძნულთან

ტაბულა 27. განსხვავებული ასოები კლასიკურ ბერძნულ-ქართულ ანბანებში

ასოს რიგითი ნომერი	კლასიკური ბერძნული	ქართული
6	*სტივმა*	*ვინ*
7	*ძეტა*	*ზენ*
8	*ეტა*	*ჱე*
15	*ქსი*	*ჲე*
18	*სამპი*	*ჟან*
19	*კოპა*	—
26	*ფსი*	*ღან*
27	*ომეგა*	*ყარ*

© თამაზ მჭედლიძე

კლასიკურ ბერძნულში 27 ასოა, ქართულში 26 (ასო *“კოპა”* გამოტოვებულია). ბერძნულში ასოებს *“სტივმა”*, *“სამპი”* და *“კოპა”* არ გააჩნიათ ბგერითი მნიშვნელობები. ბერძნულში შეუსაბამობაა რიგით და რიცხვით მნიშვნელობებს შორის. ეს შეუსაბამობა იწყება *“სამპიდან”*.

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴁიზანტიურ ბერძნულთან

Ⴒაბულა 28. Ⴂანსხვავებული ასოები ბიზანტიურ ბერძნულ-ქართულ ანბანებში

Ⴀსოს რიგითი ნომერი	Ⴁიზანტიური ბერძნული	Ⴕართული
2	*ვიტა*	*ბან*
6	—	*ვინ*
8	*იტა*	*ჰე*
10	*ჲოტა*	*ინ*
15	*ქსი*	*ჲე*
18	—	*ჟან*
23	*იფსილონ*	*უიე*
26	*ფსი*	*ღან*
27	*ომეგა*	*ყარ*

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴁიზანტიურ ბერძნულში 24 ასოა (ამოღებულია *“სტიგმა”*, *“სამპი”* და *“კოპა”*), ქართულში 26 . Ⴁერძნულში სრული შესაბამობაა რიგით და რიცხვით მნიშვნელობებს შორის.

Ⴀრქაულ ლათინურთან

Ⴒაბულა 29. Ⴂანსხვავებული ასოები არქაულ ლათინურ-ქართულ ანბანებში

Ⴀსოს რიგითი ნომერი	Ⴀრქაული ლათინური	Ⴕართული
6	*ეფ*	*ვინ*
7	–	*ზენ*
9	–	*თან*
15	–	*ჲე*
18	–	*ჟან*
19	*ქჲუ*	–
23	*ვე*	*უიე*
24	–	*ფარ*

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀრქაულ ლათინურში 20 ასოა (გამოტოვებულია ასოები *“ზენ”*, *“ჲე”*, *“ჟან”*, *“ფარ”*), ქართულში 24 (გამოტოვებულია “ქჲუ”). Ⴍრივე ანბანი მთავრდება ჯვრის ნიშნით (**X** – *“ქს”* და X – *“ჯან”*).

კლასიკურ ლათინურთან

ტაბულა 30. განსხვავებული ასოები კლასიკურ ლათინურ-ქართულ ანბანებში

ასოს რიგითი ნომერი	კლასიკური ლათინური	ქართული
3	*ცე*	*გან*
6	*ეფ*	*ვინ*
7	*გე*	*ზენ*
9	—	*თან*
15	—	*ჲე*
18	—	*ჟან*
19	*ქჲუ*	—
23	*ვე*	*უიე*
24	—	*ფარ*
25	*იფსილონ*	*ღან*
26	*ზეტა*	*ყარ*

© რამაზ ჭჭედლიძე

კლასიკურ ლათინურში 23 ასოა (გამოტოვებულია ასოები *“თან”*, *“ჲე”*, *“ჟან”*, *“ფარ”*), ქართულში 26 (გამოტოვებულია *“ქჲუ”*). შუასაუკუნეებში (მე-16 ს.) ლათინურში შემოიღეს ასოები *“ჲოტ”* და *“უ”*.

განსხვავებული თვისებების შედარების და მათგან ერთნაირი თვისებების ამოშლის შემდეგ დარჩება.

ტაბულა 31. განსხვავებული ასოები სხვადასხვა ანბანებში

ფინიკიურში	*ჰე, ხეთ, ჲოთ*
არქაულ ბერძნულში	*ჲუ*
კლასიკურ ბერძნულში	*სტიგმა, ძეტა, ეტა, ფსი, ომეგა*
ბიზანტიურ ბერძნულში	*ვიტა, იტა, ჲოტა, იფსილონ*
არქაულ ლათინურში	*ეფ, 7, 9, ვე, 24*
კლასიკურ ლათინურში	*ცე, იფსილონ, ზეტა*

© რამაზ ჭჭედლიძე

ყველაზე ნაკლები სხვაობაა *არქაულ ბერძნულთან!*

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴔინიკიურის და არქაულ ბერძნულის შედარებისას გამოვავლენთ შემდეგ სხვაობებს.

Ⴒაბულა 32. Ⴂანსხვავებული ასოები ფინიკიურ-არქაულ ბერძნულ ანბანებში

Ⴀსოს რიგითი ნომერი	Ⴔინიკიური	Ⴀრქაული ბერძნული
5	*ჰე*	*ეფსილონ* [ე]
8	*ხეთ*	*ეტა* [ჰ/ე]
10	*ჲოთ*	*იოტა*
15	*სამექ*	*ქსი*
18	*ცადე*	*სან*
19	*ქჲუ*	*კოპა*
21	*შინ*	*სიგმა*

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴔინიკიურში 22 ასოა, არქაულ ბერძნულში 22 . Ⴔინიკიურსა და არქაულ ბერძნულს შორის იმავე ასოებშია სხვაობა, როგორც ფინიკიურსა და ქართულს შორის. Ⴀმ შვიდი ასოდან ოთხში *(ჰე, ხეთ, ჲოთ, შინ)* ერთნაირი სხვაობაა, სამში კი *(სამექ, ცადე, ქოფ)* განსხვავებული.

Ⴃასკვნა

Ⴕართული ანბანი, ალბათ, გადმოღებულია არქაულ ბერძნულიდან და დამატებული აქვს კლასიკური ბერძნულის ელემენტები (**Φ**, **X**). Ⴔინიკიურიდან გადმოღებული რომ იყოს, ასო **Ⴒ** საგანგებოდ იქნებოდა გამოყოფილი ჯვრის ნიშნით.

Ⴋაგრამ, ამავე დროს, რიგითი და რიცხვითი მნიშვნელობების სრული შესაბამობა ქართულ ანბანში მიუთითებს მის გენეტიკურ კავშირზე ფინიკიურთან. Ⴀმის დამადასტურებელია აგრეთვე ის, რომ ქართული და ფინიკიური ანბანები მთავრდება ჯვრის ნიშნით (**X**—*“ტავ“* და **X**– *“ჯან“*).

Ⴒაბულა 33. **Ⴔინიკიური ანბანი**

Ⴔინიკიური				
1	𐤀	ალეფ	[’]	1
2	𐤁	ბეთ	[ბ]	2
3	𐤂	გიმელ	[გ]	3
4	𐤃	დალეთ	[დ]	4
5	𐤄	ჰე	[ჰ]	5
6	𐤅	ვავ	[ვ]	6
7	𐤆	ზაჲნ	[ზ]	7
8	𐤇	ხეთ	[ხ]	8
9	𐤈	თეთ	[თ]	9
10	𐤉	ჲოთ	[ჲ]	10
11	𐤊	კაფ	[კ]	20
12	𐤋	ლამედ	[ლ]	30
13	𐤌	მემ	[მ	40
14	𐤍	ნუნ	[ნ]	50
15	𐤎	სამექ	[ს]	60
16	𐤏	აჲინ	[’]	70
17	𐤐	პე	[პ]	80
18	𐤑	ცადე	[ც]	90
19	𐤒	ქოფ	[ქ]	100
21	𐤓	რეშ	[რ]	200
21	𐤔	შინ	[შ]	300
22	𐤕	ტავ	[ტ]	400

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ᲐᲡᲝᲛᲗᲐᲕᲠᲣᲚᲘ

ტაბულა 34. **ბერძნული ანბანი**

ბერძნული											
არქაული				კლასიკური					ბიზანტიური		
1	Α	ალფა	[ა]	1	Α	ალფა	[ა]	1	Α	ალფა	[ა]
2	Β	ბეტა	[ბ]	2	Β	ბეტა	[ბ]	2	Β	ვიტა	[ბ]
3	Γ	გამა	[გ]	3	Γ	გამა	[გ]	3	Γ	გამა	[გ]
4	Δ	დელტა	[დ]	4	Δ	დელტა	[დ]	4	Δ	დელტა	[დ]
5	Ε	ეფსილონ	[ე]	5	Ε	ეფსილონ	[ე]	5	Ε	ეფსილონ	[ე]
6	Ϝ	დიგამა	[ვ(უ)]	6	Ϛ	სტიგმა		6			
7	Ι	ძეტა	[დ(ზ)]	7	Ζ	ძეტა	[ძ]	7	Ζ	ზიტა	[ზ]
8	Η	ეტა	[1.ჰ;2.ე]	8	Η	ეტა	[ე]	8	Η	იტა	[ი]
9	⊕	თეტა	[თ]	9	Θ	თეტა	[თ]	9	Θ	თიტა	[თ]
10	Ι	იოტა	[ი]	10	Ι	იოტა	[ი]	10	Ι	ჲოტა	[ჲ]
11	Κ	კაპა	[კ]	11	Κ	კაპა	[კ]	20	Κ	კაპა	[კ]
12	Λ	ლამბდა	[ლ]	12	Λ	ლამბდა	[ლ]	30	Λ	ლამბდა	[ლ]
13	Μ	მჲუ	[მ]	13	Μ	მჲუ	[მ]	40	Μ	მი	[მ]
14	Ν	ნჲუ	[ნ]	14	Ν	ნჲუ	[ნ]	50	Ν	ნი	[ნ]
15	Ξ	ქსი	[ქს]	15	Ξ	ქსი	[ქს]	60	Ξ	ქსი	[ქს]
16	Ο	ომიკრონ	[ო]	16	Ο	ომიკრონ	[ო́]	70	Ο	ომიკრონ	[ო́]
17	Π	პი	[პ]	17	Π	პი	[პ]	80	Π	პი	[პ]
18	Ϻ	სან		18	Ϡ	სამპი		900			
19	Ϙ	კოპა		19	Ϟ	კოპა		90			
20	Ρ	რო	[რ]	20	Ρ	რო	[რ]	100	Ρ	რო	[რ]
21	Σ	სიგმა	[ს]	21	Σ	სიგმა	[ს]	200	Σ	სიგმა	[ს]
22	Τ	ტაჲუ	[ტ]	22	Τ	ტაჲუ	[ტ]	300	Τ	ტაჶ	[ტ]
23	Υ	ჲუფსილონ	[ჲუ]	23	Υ	ჲუფსილონ	[ჲუ]		Υ	იუფსილონ	[ი]
				24	Φ	ფი	[ფ]	500	Φ	ჶი	[ჶ]
				25	Χ	ქსი	[ქ]	600	Χ	ქსი	[ხ]
				26	Ψ	ფსი	[ფს]	700	Ψ	ფსი	[ფს]
				27	Ω	ომეგა	[ō]	800	Ω	ომეგა	[ō]

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 35. **ლათინური ანბანი**

ლათინური								
არქაული			კლასიკური (ძვ. წ. მე-2 ს.)			შუასაუკუნური (მე-11 ს.)		
A	ა	[ა]	**A**	ა	[ა]	**A**	ა	[ა]
B	ბე	[ბ]	**B**	ბე	[ბ]	**B**	ბე	[ბ]
Γ	გე	[გ]	**C**	ცე	[ც] და [კ]	**C**	ცე	[ც] და [კ]
▷	დე	[დ]	**D**	დე	[დ]	**D**	დე	[დ]
E	ე	[ე]	**E**	ე	[ე]	**E**	ე	[ე]
F	ეფ	[ფ]	**F**	ეფ	[ფ]	**F**	ეფ	[ფ]
			G	გე	[გ]	**G**	გე	[გ]
𐌇	ჰა	[ჰ]	**H**	ჰა	[ჰ]	**H**	ჰა	[ჰ]
I	ი	[ი]	**I**	ი	[ი]	**I**	ი	[ი]
						J	ჲოტ	[ჲ]
K	კა	[კ]	**K**	კა	[კ]	**K**	კა	[კ]
L	ელ	[ლ]	**L**	ელ	[ლ]	**L**	ელ	[ლ]
𐌌	ემ	[მ	**M**	ემ	[მ	**M**	ემ	[მ
N	ენ	[ნ]	**N**	ენ	[ნ]	**N**	ენ	[ნ]
O	ო	[ო]	**O**	ო	[ო]	**O**	ო	[ო]
𐌐	პე	[პ]	**P**	პე	[პ]	**P**	პე	[პ]
Ϙ	ქუ	[ქ]	**Q**	ქუ	[ქ]	**Q**	ქუ	[ქ]
P	ერ	[რ]	**R**	ერ	[რ]	**R**	ერ	[რ]
ϟ	ეს	[ს]	**S**	ეს	[ს]	**S**	ეს	[ს]
T	ტე	[ტ]	**T**	ტე	[ტ]	**T**	ტე	[ტ]
						U	უ	[უ]
V	ვე	[ვ]	**V**	ვე	[ვ]	**V**	ვე	[ვ]
X	იქს	[ქს]	**X**	იქს	[ქს]	**X**	იქს	[ქს]
			Y	იფსილონ	[ი]	**Y**	იფსილონ	[ი]
			Z	ზეტა	[ზ]	**Z**	ზეტა	[ზ]

© თამაზ ჭჭედლიძე

Ⴒაბულა 36. Ⴕართული ანბანი

Ⴕართული														
კლასიკური (ძვ. წ. 412 წ.)					I ს.					Ⴋე-8 ს.				
1	Ⴀ	ან	[ა]	1	1	Ⴀ	ან	[ა]	1	1	Ⴀ	ან	[ა]	1
2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2	2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2	2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2
3	Ⴂ	გან	[გ]	3	3	Ⴂ	გან	[გ]	3	3	Ⴂ	გან	[გ]	3
4	Ⴃ	დონ	[დ]	4	4	Ⴃ	დონ	[დ]	4	4	Ⴃ	დონ	[დ]	4
5	Ⴄ	ენ	[ე]	5	5	Ⴄ	ენ	[ე]	5	5	Ⴄ	ენ	[ე]	5
6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6	6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6	6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6
7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7	7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7	7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7
8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ჰ]]	8	8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ე]]	8	8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ე]]	8
9	Ⴇ	თან		9	9	Ⴇ	თან		9	9	Ⴇ	თან		9
10	Ⴈ	ინ	[ი]	10	10	Ⴈ	ინ	[ი]	10	10	Ⴈ	ინ	[ი]	10
11	Ⴉ	კან	[კ]	20	11	Ⴉ	კან	[კ]	20	11	Ⴉ	კან	[კ]	20
12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30	12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30	12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30
13	Ⴋ	მან	[მ]	40	13	Ⴋ	მან	[მ]	40	13	Ⴋ	მან	[მ]	40
14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50	14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50	14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50
15	Ⴢ	ჲე	[ჲ]	60	15	Ⴢ	ჲე	[ჲ]	60	15	Ⴢ	ჲე	[ჲ]	60
16	Ⴍ	ონ	[ო]	70	16	Ⴍ	ონ	[ო]	70	16	Ⴍ	ონ	[ო]	70
17	Ⴎ	პარ	[პ]	80	17	Ⴎ	პარ	[პ]	80	17	Ⴎ	პარ	[პ]	80
18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90	18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90	18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90
19	Ⴐ	რაე	[რ]	100	19	Ⴐ	რაე	[რ]	100	19	Ⴐ	რაე	[რ]	100
20	Ⴑ	სან	[ს]	200	20	Ⴑ	სან	[ს]	200	20	Ⴑ	სან	[ს]	200
21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300	21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300	21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300
22	Ⴣ	ჳე	[უ̂ი]	400	22	Ⴣ	ჳე	[უ̂ი]	400	22	Ⴣ	ჳე	[უ̂ი]	400
											Ⴓ	უნ	[უ]	
23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500	23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500	23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500
24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600	24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600	24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600
25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700	25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700	25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700
26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800	26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800	26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800
27	Ⴘ	შინ	[შ]	900	27	Ⴘ	შინ	[შ]	900	27	Ⴘ	შინ	[შ]	900
28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000	28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000	28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000
29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000	29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000	29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000
30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000	30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000	30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000
31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000	31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000	31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000
32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000	32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000	32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000
33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000	33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000	33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000
34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000	34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000	34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000
35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000	35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000	35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000
					36	Ⴠ	ჰაე	[ჰ]	9000	36	Ⴠ	ჰაე	[ჰ]	9000
					37	Ⴥ	ჵჰ	[ჵ[ო]]	10000	37	Ⴥ	ჵჰ	[ჵ[ო]]	10000

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 37. **სომხური ანბანი**

სომხური									
ძე-5 ს.					ძე-12 ს.				
1	Ա	აჲბ	[ა]	1	1	Ա	აჲბ	[ა]	1
2	Բ	ბენ	[ბ]	2	2	Բ	ბენ	[ბ]	2
3	Գ	გიმ	[გ]	3	3	Գ	გიმ	[გ]	3
4	Դ	და	[დ]	4	4	Դ	და	[დ]	4
5	Ե	ეჩ	[ე]	5	5	Ե	ეჩ	[ე]	5
6	Զ	ზა	[ზ]	6	6	Զ	ზა	[ზ]	6
7	Է	ჱ	[ჱ]	7	7	Է	ჱ	[ჱ]	7
8	Ը	ჷთ	[ჷ]	8	8	Ը	ჷთ	[ჷ]	8
9	Թ	თო	[თ]	9	9	Թ	თო	[თ]	9
10	Ժ	ჟე	[ჟ]	10	10	Ժ	ჟე	[ჟ]	10
11	Ի	ინ	[ი]	20	11	Ի	ინ	[ი]	20
12	Լ	ლჳნ	[ლ̄]	30	12	Լ	ლჳნ	[ლ̄]	30
13	Խ	ხე	[ხ]	40	13	Խ	ხე	[ხ]	40
14	Ծ	წა	[წ]	50	14	Ծ	წა	[წ]	50
15	Կ	კენ	[კ]	60	15	Կ	კენ	[კ]	60
16	Հ	ჰო	[ჰ]	70	16	Հ	ჰო	[ჰ]	70
17	Ձ	ძა	[ძ]	80	17	Ձ	ძა	[ძ]	80
18	Ղ	ლატ	[ლ̄]	90	18	Ղ	ლატ	[ლ̄]	90
19	Ճ	ჭა	[ჭ]	100	19	Ճ	ჭა	[ჭ]	100
20	Մ	მენ	[მ]	200	20	Մ	მენ	[მ]	200
21	Յ	ჲი	[ჲ]	300	21	Յ	ჲი	[ჲ]	300
22	Ն	ნუ	[ნ]	400	22	Ն	ნუ	[ნ]	400
23	Շ	შა	[შ]	500	23	Շ	შა	[შ]	500
24	Ո	ო	[ო]	600	24	Ո	ო	[ო]	600
25	Չ	ჩა	[ჩ]	700	25	Չ	ჩა	[ჩ]	700
26	Պ	პე	[პ]	800	26	Պ	პე	[პ]	800
27	Ջ	ჯე	[ჯ]	900	27	Ջ	ჯე	[ჯ]	900
28	Ռ	რა	[რ̄]	1000	28	Ռ	რა	[რ̄]	1000
29	Ս	სე	[ს]	2000	29	Ս	სე	[ს]	2000
30	Վ	ვევ	[ვ]	3000	30	Վ	ვევ	[ვ]	3000
31	Տ	ტჳნ	[ტ]	4000	31	Տ	ტჳნ	[ტ]	4000
32	Ր	რე	[რ̄]	5000	32	Ր	რე	[რ̄]	5000
33	Ց	ცო	[ც]	6000	33	Ց	ცო	[ც]	6000
34	Ւ	ჳნ	[ი̂უ]	7000	34	Ւ	ჳნ	[ი̂უ]	7000
	ՈՒ		[უ]			ՈՒ		[უ]	
35	Փ	ფჳრ	[ფ]	8000	35	Փ	ფჳრ	[ფ]	8000
36	Ք	ქე	[ქ]	9000	36	Ք	ქე	[ქ]	9000
					37	ԵՎ		[ევ]	
					38	Օ	ო	[ავ]	
					39	Ֆ	ფე	[ჶ]	

© თამაზ მჭედლიძე

ანბანის წარმოშობა

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 38. **Ⴔინიკიურ-ბერძნულ-ლათინურ ანბანების შედარებითი სქემა**

Ⴔინიკიური					Ⴁერძნული: Ⴀრქაული				Ⴁერძნული: Ⴉლასიკური					Ⴁერძნული: Ⴁიზანტიური		
1	𐤀	ალეფ	[ʼ]	1	1	A	ალფა	[ა]	1	A	ალფა	[ა]	1	A	ალფა	[ა]
2	𐤁	ბეთ	[ბ]	2	2	B	ბეტა	[ბ]	2	B	ბეტა	[ბ]	2	B	ვიტა	[ბ]
3	𐤂	გიმელ	[გ]	3	3	Γ	გამა	[გ]	3	Γ	გამა	[გ]	3	Γ	გამა	[გ]
4	Δ	დალეთ	[დ]	4	4	Δ	დელტა	[დ]	4	Δ	დელტა	[დ]	4	Δ	დელტა	[დ]
5	𐤄	ჰე	[ჰ]	5	5	Ǝ	ეფსილონ	[ე]	5	E	ეფსილონ	[ე]	5	E	ეფსილონ	[ე]
6	𐤅	ვავ	[ვ]	6	6	Ϝ	დიგამა	[ვ(უ)]	6	Ϛ	სტიგმა		6			
7	𐤆	ზაჲნ	[ზ]	7	7	I	ძეტა	[დ(ზ)]	7	Z	ძეტა	[ძ]	7	Z	ზიტა	[ზ]
8	𐤇	ხეთ	[ხ]	8	8	H	ეტა	[1.ჰ;2.ე]	8	H	ეტა	[ე]	8	H	იტა	[ი]
9	⊗	თეთ	[თ]	9	9	⊕	თეტა	[თ]	9	Θ	თეტა	[თ]	9	Θ	თიტა	[თ]
10	𐤉	ჲოთ	[	10	10	𐤉	იოტა	[ი]	10	I	იოტა	[ი]	10	I	ჲოტა	[
11	𐤊	კაფ	[კ]	20	11	K	კაპა	[კ]	11	K	კაპა	[კ]	20	K	კაპა	[კ]
12	𐤋	ლამედ	[ლ]	30	12	Λ	ლამბდა	[ლ]	12	Λ	ლამბდა	[ლ]	30	Λ	ლამბდა	[ლ]
13	𐤌	მემ	[მ	40	13	M	მჲუ	[მ]	13	M	მჲუ	[მ]	40	M	მი	[მ]
14	𐤍	ნუნ	[ნ]	50	14	N	ნჲუ	[ნ]	14	N	ნჲუ	[ნ]	50	N	ნი	[ნ]
15	𐤎	სამექ	[ს]	60	15	Ξ	ქსი	[ქს]	15	Ξ	ქსი	[ქს]	60	Ξ	ქსი	[ქს]
16	O	აჲინ	[ʼ]	70	16	O	ომიკრონ	[ო]	16	O	ომიკრონ	[ო̄]	70	O	ომიკრონ	[ო̄]
17	𐤐	პე	[პ]	80	17	Π	პი	[პ]	17	Π	პი	[პ]	80	Π	პი	[პ]
18	𐤑	ცადე	[ც]	90	18	Ϻ	სან		18	Ϡ	სამპი		900			
19	𐤒	ქოფ	[ქ]	100	19	Ϙ	კოპა		19	Ϟ	კოპა		90			
21	𐤓	რეშ	[რ]	200	20	P	რო	[რ]	20	P	რო	[რ]	100	P	რო	[რ]
21	𐤔	შინ	[შ]	300	21	Σ	სიგმა	[ს]	21	Σ	სიგმა	[ს]	200	Σ	სიგმა	[ს]
22	X	ტავ	[ტ]	400	22	T	ტაჲუ	[ტ]	22	T	ტაჲუ	[ტ]	300	T	ტაფ	[ტ]
					23	Y	ჲუფსილონ	[	23	Y	ჲუფსილონ	[		Y	იუფსილონ	[ი]
									24	Φ	ფი	[ფ]	500	Φ	ფი	[ფ]
									25	X	ქსი	[ქ]	600	X	ქსი	[ხ]
									26	Ψ	ფსი	[ფს]	700	Ψ	ფსი	[ფს]
									27	Ω	ომეგა	[ო̄]	800	Ω	ომეგა	[ო̄]

Ⴊათინური: Ⴀრქაული			Ⴊათინური: Ⴉლასიკური			Ⴊათინური: Ⴘუასაუკუნური		
A	ა	[ა]	A	ა	[ა]	A	ა	[ა]
B	ბე	[ბ]	B	ბე	[ბ]	B	ბე	[ბ]
Γ	გე	[გ]	C	ცე	[ც] და [კ]	C	ცე	[ც] და [კ]
D	დე	[დ]	D	დე	[დ]	D	დე	[დ]
E	ე	[ე]	E	ე	[ე]	E	ე	[ე]
F	ე	[ფ]	F	ე	[ფ]	F	ე	[ფ]
			G	გე	[გ]	G	გე	[გ]
H	ჰა	[ჰ]	H	ჰა	[ჰ]	H	ჰა	[ჰ]
I	ი	[ი]	I	ი	[ი]	I	ი	[ი]
						J	ჲოტ	[
K	კა	[კ]	K	კა	[კ]	K	კა	[კ]
L	ელ	[ლ]	L	ელ	[ლ]	L	ელ	[ლ]
M	ემ	[მ	M	ემ	[მ	M	ემ	[მ
N	ენ	[ნ]	N	ენ	[ნ]	N	ენ	[ნ]
O	ო	[ო]	O	ო	[ო]	O	ო	[ო]
P	პე	[პ]	P	პე	[პ]	P	პე	[პ]
Q	ქჲუ	[ქ]	Q	ქჲუ	[ქ]	Q	ქჲუ	[ქ]
P	ერ	[რ]	R	ერ	[რ]	R	ერ	[რ]
S	ეს	[ს]	S	ეს	[ს]	S	ეს	[ს]
T	ტე	[ტ]	T	ტე	[ტ]	T	ტე	[ტ]
						U	უ	[უ]
V	ვე	[ვ]	V	ვე	[ვ]	V	ვე	[ვ]
X	იქს	[ქს]	X	იქს	[ქს]	X	იქს	[ქს]
			Y	იფსილონ	[ი]	Y	იფსილონ	[ი]
			Z	ზეტა	[ზ]	Z	ზეტა	[ზ]

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ანბანის წარმოშობა

ტაბულა 39. ქართულ-სომხური ანბანების შედარებითი სქემა

ქართული

ძვ. წ. 412 წ.					ჟე-5 ს.					ჟე-8 ს.				
1	Ⴀ	ან	[ა]	1	1	Ⴀ	ან	[ა]	1	1	Ⴀ	ან	[ა]	1
2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2	2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2	2	Ⴁ	ბან	[ბ]	2
3	Ⴂ	გან	[გ]	3	3	Ⴂ	გან	[გ]	3	3	Ⴂ	გან	[გ]	3
4	Ⴃ	დონ	[დ]	4	4	Ⴃ	დონ	[დ]	4	4	Ⴃ	დონ	[დ]	4
5	Ⴄ	ენ	[ე]	5	5	Ⴄ	ენ	[ე]	5	5	Ⴄ	ენ	[ე]	5
6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6	6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6	6	Ⴅ	ვინ	[ვ]	6
7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7	7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7	7	Ⴆ	ზენ	[ზ]	7
8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ჰ]]	8	8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ე]]	8	8	Ⴡ	ჱე	[ჱ[ე]]	8
9	Ⴇ	თან		9	9	Ⴇ	თან		9	9	Ⴇ	თან		9
10	Ⴈ	ინ	[ი]	10	10	Ⴈ	ინ	[ი]	10	10	Ⴈ	ინ	[ი]	10
11	Ⴉ	კან	[კ]	20	11	Ⴉ	კან	[კ]	20	11	Ⴉ	კან	[კ]	20
12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30	12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30	12	Ⴊ	ლას	[ლ]	30
13	Ⴋ	მან	[მ]	40	13	Ⴋ	მან	[მ]	40	13	Ⴋ	მან	[მ]	40
14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50	14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50	14	Ⴌ	ნარ	[ნ]	50
15	Ⴢ	ჲე	[	60	15	Ⴢ	ჲე	[	60	15	Ⴢ	ჲე	[	60
16	Ⴍ	ონ	[ო]	70	16	Ⴍ	ონ	[ო]	70	16	Ⴍ	ონ	[ო]	70
17	Ⴎ	პარ	[პ]	80	17	Ⴎ	პარ	[პ]	80	17	Ⴎ	პარ	[პ]	80
18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90	18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90	18	Ⴏ	ჟან	[ჟ]	90
19	Ⴐ	რაე	[რ]	100	19	Ⴐ	რაე	[რ]	100	19	Ⴐ	რაე	[რ]	100
20	Ⴑ	სან	[ს]	200	20	Ⴑ	სან	[ს]	200	20	Ⴑ	სან	[ს]	200
21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300	21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300	21	Ⴒ	ტარ	[ტ]	300
22	Ⴣ	ჳე	[ჳ̂ი]	400	22	Ⴣ	ჳე	[ჳ̂ი]	400	22	Ⴣ	ჳე	[ჳ̂ი]	400
											Ⴓ	უნ	[უ]	
23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500	23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500	23	Ⴔ	ფარ	[ფ]	500
24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600	24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600	24	Ⴕ	ქან	[ქ]	600
25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700	25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700	25	Ⴖ	ღან	[ღ]	700
26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800	26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800	26	Ⴗ	ყარ	[ყ]	800
27	Ⴘ	შინ	[შ]	900	27	Ⴘ	შინ	[შ]	900	27	Ⴘ	შინ	[შ]	900
28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000	28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000	28	Ⴙ	ჩინ	[ჩ]	1000
29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000	29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000	29	Ⴚ	ცან	[ც]	2000
30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000	30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000	30	Ⴛ	ძილ	[ძ]	3000
31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000	31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000	31	Ⴜ	წილ	[წ]	4000
32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000	32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000	32	Ⴝ	ჭარ	[ჭ]	5000
33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000	33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000	33	Ⴞ	ხან	[ხ]	6000
34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000	34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000	34	Ⴤ	ჴარ	[ჴ]	7000
35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000	35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000	35	Ⴟ	ჯან	[ჯ]	8000
					36	Ⴠ	ჰაე	[ჰ]	9000	36	Ⴠ	ჰაე	[ჰ]	9000
					37	Ⴥ	ჵჰ	[ჵ[ო]]	10000	37	Ⴥ	ჵჰ	[ჵ[ო]]	10000

სომხური

ჟე-5 ს.					ჟე-12 ს.				
1	Ա	აჲბ	[ა]	1	1	Ա	აჲბ	[ა]	1
2	Բ	ბენ	[ბ]	2	2	Բ	ბენ	[ბ]	2
3	Գ	გიმ	[გ]	3	3	Գ	გიმ	[გ]	3
4	Դ	და	[დ]	4	4	Դ	და	[დ]	4
5	Ե	ეჩ	[ე]	5	5	Ե	ეჩ	[ე]	5
6	Զ	ზა	[ზ]	6	6	Զ	ზა	[ზ]	6
7	Է	ჱ	[ჱ]	7	7	Է	ჱ	[ჱ]	7
8	Ը	ჷთ	[ჷ]	8	8	Ը	ჷთ	[ჷ]	8
9	Թ	თო	[თ]	9	9	Թ	თო	[თ]	9
10	Ժ	ჟე	[ჟ]	10	10	Ժ	ჟე	[ჟ]	10
11	Ի	ინ	[ი]	20	11	Ի	ინ	[ი]	20
12	Լ	ლჳნ	[ლ̄]	30	12	Լ	ლჳნ	[ლ̄]	30
13	Խ	ხე	[ხ]	40	13	Խ	ხე	[ხ]	40
14	Ծ	წა	[წ]	50	14	Ծ	წა	[წ]	50
15	Կ	კენ	[კ]	60	15	Կ	კენ	[კ]	60
16	Հ	ჰო	[ჰ]	70	16	Հ	ჰო	[ჰ]	70
17	Ձ	ძა	[ძ]	80	17	Ձ	ძა	[ძ]	80
18	Ղ	ღატ	[ლ̄]	90	18	Ղ	ღატ	[ლ̄]	90
19	Ճ	ჭა	[ჭ]	100	19	Ճ	ჭა	[ჭ]	100
20	Մ	მენ	[მ]	200	20	Մ	მენ	[მ]	200
21	Յ	ჲი	[ჲ]	300	21	Յ	ჲი	[ჲ]	300
22	Ն	ნუ	[ნ]	400	22	Ն	ნუ	[ნ]	400
23	Շ	შა	[შ]	500	23	Շ	შა	[შ]	500
24	Ո	ო	[ო]	600	24	Ո	ო	[ო]	600
25	Չ	ჩა	[ჩ]	700	25	Չ	ჩა	[ჩ]	700
26	Պ	პე	[პ]	800	26	Պ	პე	[პ]	800
27	Ջ	ჯე	[ჯ]	900	27	Ջ	ჯე	[ჯ]	900
28	Ռ	რა	[რ̄]	1000	28	Ռ	რა	[რ̄]	1000
29	Ս	სე	[ს]	2000	29	Ս	სე	[ს]	2000
30	Վ	ვევ	[ვ]	3000	30	Վ	ვევ	[ვ]	3000
31	Տ	ტჳნ	[ტ]	4000	31	Տ	ტჳნ	[ტ]	4000
32	Ր	რე	[რ̄]	5000	32	Ր	რე	[რ̱]	5000
33	Ց	ცო	[ც]	6000	33	Ց	ცო	[ც]	6000
34	Ւ	ჳნ	[ი̂უ]	7000	34	Ւ	ჳნ	[ი̂უ]	7000
	ՈՒ		[უ]			ՈՒ		[უ]	
35	Փ	ფჳრ	[ფ]	8000	35	Փ	ფჳრ	[ფ]	8000
36	Ք	ქე	[ქ]	9000	36	Ք	ქე	[ქ]	9000
					37	ԵՎ		[ევ]	
					38	Օ	ო	[ავ]	
					39	Ֆ	ფე	[ფ]	

© [illegible]

4 საიდუმლო ანბანები

Ⴕართული აგბანის ცნობილ სახეობათა გარდა არსებობდა საიდუმლო ანუ კრიპტოგრაფიული ანბანები. Ⴀმას გარდა არსებობდა საიდუმლო ენა და მეტყველება. საიდუმლო დამწერლობის უძველეს ნიმუშს წარმოადგენს Ⴋიქელ Ⴋოდრეკილის საგალობელთა კრებულში წარმოდგენილი “Ⴋიქაელის” კრიპტომანია (10 ს.).

Ⴀნჰოეური ანბანი. Ⴓკუღმა მობრუნებული ანბანია. Ⴀ ბგერის გადმოსაცემად Ⴠ ასონიშანი იწერება და, პირუკუ, Ⴠ ბგერის გადმოსაცემად Ⴀ ასონიშანი და ა. შ.

Ⴀნჯანური ანბანი. Ⴘემოღებულია Ⴔარსადან Ⴂორგიჯანიძის მიერ მე-17 ს. Ⴜარმოადგენს უკუღმა მობრუნებულ ანბანს. Ⴀ ბგერის გადმოსაცემად Ⴟ ასონიშანი იწერება და, პირუკუ, Ⴟ ბგერის გადმოსაცემად Ⴀ ასონიშანი და ა. შ. Ⴀნბანური მწკრივი მთავრდება Ⴟ ასონიშნით.

Ⴀნჩინური ანბანი. Ⴋასში გათვალისწინებულია ასოების რიცხვითი მნიშვნელობა. Ⴄრთეულების გამომხატველ ასოებს ენაცვლებიან ათასეულების გამომხატველი ასოები, ათეულებისას კი ასეულების.

Ⴀნრაეული ანბანი. Ⴘემოღებულია Ⴀნტონ I Ⴉათოლიკოსის მიერ. Ⴀმ ანბანშიც გათვალისწინებულია ასოების რიცხვითი მნიშვნელობა. Ⴄრთეულების გამომხატველ ასოებს ენაცვლებიან ასეულების გამომხატველი ასოები, ათეულებისას კი ათასეულების.

Ⴀნინური ანბანი. Ⴄრთეულების გამომხატველ ასოებს ენაცვლებიან ათეულების გამომხატველი ასოები, ასეულებისას კი ათასეულების.

Ⴒაბულა 40. **საიდუმლო ანბანები**

Ⴀნჰოეური	Ⴀნჯანური	Ⴀნჩინური	Ⴀნრაეული	Ⴀნინური
ა – ჵ	ა – ჯ	ა – ჩ	ა – რ	ა – ი
ბ – ჰ	ბ – ჴ	ბ – ც	ბ – ს	ბ – კ
გ – ჯ	გ – ხ	გ – ძ	გ – ტ	გ – ლ
დ – ჴ	დ – ჭ	დ – წ	დ – ჳ	დ – მ
ე – ხ	ე – წ	ე – ჭ	ე – ფ	ე – ნ
ვ – ჭ	ვ – ძ	ვ – ხ	ვ – ქ	ვ – ჲ
ზ – წ	ზ – ც	ზ – ჴ	ზ – ღ	ზ – ო
ჱ – ძ	ჱ – ჩ	ჱ – ჯ	ჱ – ყ	ჱ – პ
თ – ც	თ – შ	თ – ჰ	თ – შ	თ – ჟ
ი – ჩ	ი – ყ	ი – რ	ი – ჩ	ი – ა
კ – შ	კ – ღ	კ – ს	კ – ც	კ – ბ
ლ – ყ	ლ – ქ	ლ – ტ	ლ – ძ	ლ – გ
მ – ღ	მ – ფ	მ – ჳ	მ – წ	მ – დ
ნ – ქ	ნ – უ	ნ – ფ	ნ – ჭ	ნ – ე
ჲ – ფ	ჲ – ჳ	ჲ – ქ	ჲ – ხ	ჲ – ვ
ო – უ	ო – ტ	ო – ღ	ო – ჴ	ო – ზ
პ – ჳ	პ – ს	პ – ყ	პ – ჯ	პ – ჱ
ჟ – ტ	ჟ – რ	ჟ – შ	ჟ – ჰ	ჟ – თ
რ – ს	რ – ჟ	რ – ი	რ – ა	რ – ჩ
ს – რ	ს – პ	ს – კ	ს – ბ	ს – ც
ტ – ჟ	ტ – ო	ტ – ლ	ტ – გ	ტ – ძ
ჳ – პ	ჳ – ჲ	ჳ – მ	ჳ – დ	ჳ – წ
უ – ო	უ – ნ	ფ – ნ	ფ – ე	ფ – ჭ
ფ – ჲ	ფ – მ	ქ – ჲ	ქ – ვ	ქ – ხ
ქ – ნ	ქ – ლ	ღ – ო	ღ – ზ	ღ – ჴ
ღ – მ	ღ – კ	ყ – პ	ყ – ჱ	ყ – ჯ
ყ – ლ	ყ – ი	შ – ჟ	შ – თ	შ – ჰ
შ – კ	შ – თ	ჩ – ა	ჩ – ი	ჩ – რ
ჩ – ი	ჩ – ჱ	ც – ბ	ც – კ	ც – ს
ც – თ	ც – ზ	ძ – გ	ძ – ლ	ძ – ტ
ძ – ჱ	ძ – ვ	წ – დ	წ – მ	წ – ჳ
წ – ზ	წ – ე	ჭ – ე	ჭ – ნ	ჭ – ფ
ჭ – ვ	ჭ – დ	ხ – ვ	ხ – ჲ	ხ – ქ
ხ – ე	ხ – გ	ჴ – ზ	ჴ – ო	ჴ – ღ
ჴ – დ	ჴ – ბ	ჯ – ჱ	ჯ – პ	ჯ – ყ
ჯ – გ	ჯ – ა	ჰ – თ	ჰ – ჟ	ჰ – შ
ჰ – ბ				
ჵ – ა				

© Ⴇამაზ Ⴝჭედლიძე

5 ქართული წერის განვითარება

ნუსხური და მხედრული ასოების გაჩენის თარიღი (მე-8 ს.) არის ამ ასოების ევოლუციის დამთავრების (ჩამოყალიბების) თარიღი. დაიწყო კი ევოლუციის პროცესი გაცილებით ადრე.

ქართული წერის ცნობილ სამ სახეობის გარდა შეგვიძლიან გამოვყოთ კიდევ სულ ცოტა ორი სახეობა: ნახევრადმთავრული (პირველადი ნუსხური) და მდივან-მწიგნობრული (პირველადი მხედრული). ეს ტერმინები პირობითია!

ტაბულა 41. **ქართული წერის სახეობები**

წერის სახეობები	ნიმუშები
მთავრული	ნეკრესის სტელა (I ს.) დავათის სტელა (4 ს.) პალესტინის წარწერები (5 ს.)
პირველადი ნუსხური	ხანმეტი ლექციონარი (7 ს.) სინური მრავალთავი (9 ს.)
ნუსხური	სინური მრავალთავი (9 ს.) ჰრუჭის ოთხთავი (10 ს.)
პირველადი მხედრული	ატენის სიონის წარწერა (8 ს.)
მხედრული	ბაგრატ IV-ის სიგელი, (11 ს.)

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 42.. ქართული ასოების ნიმუშები

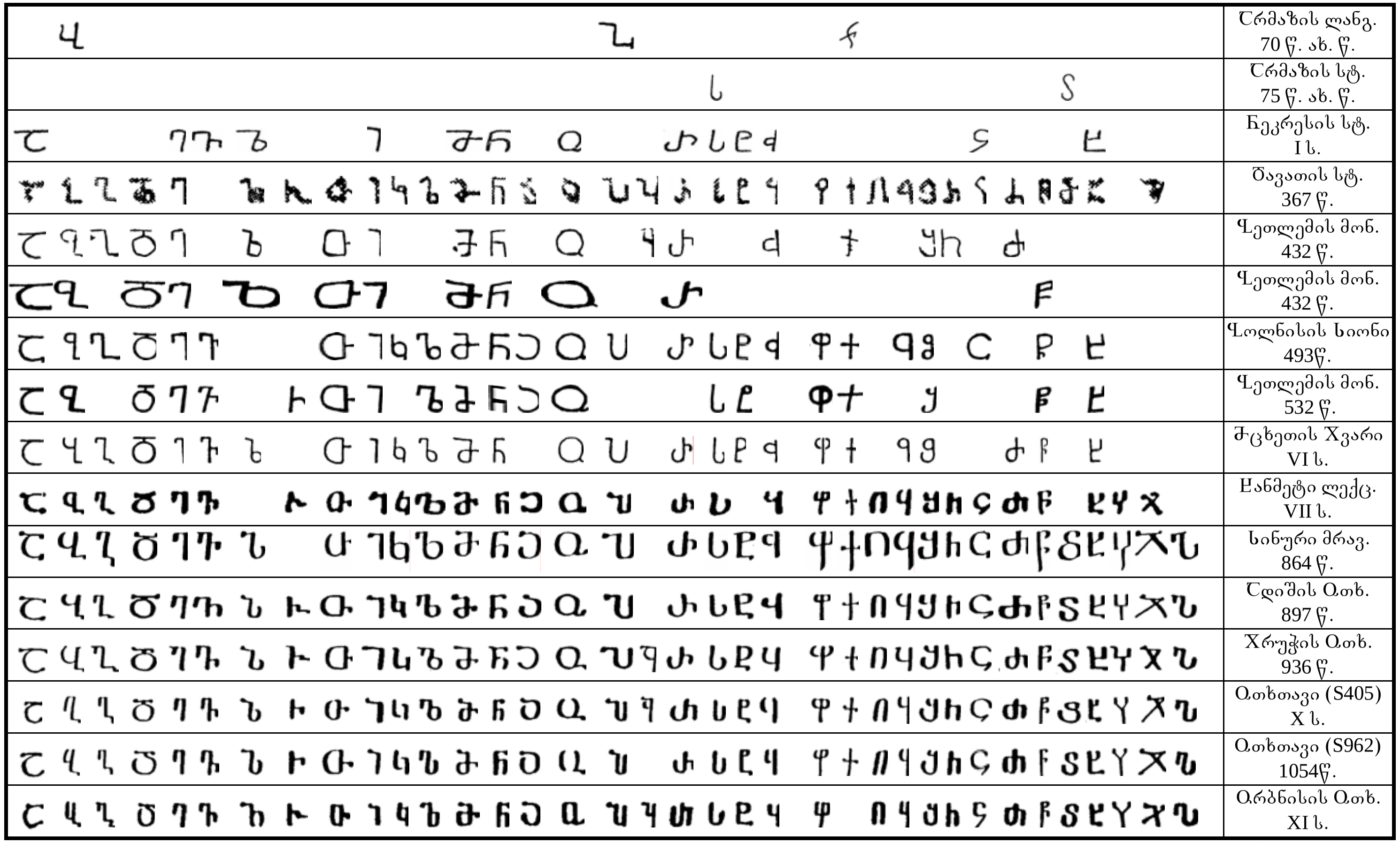

© თამაზ ჭედლიძე

წერის განვითარება

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 43.. Ⴌუსხური ასოების ნიმუშები

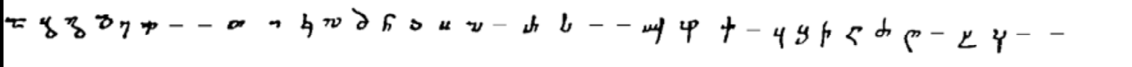	სინური მრავალთავი, 864 წ.
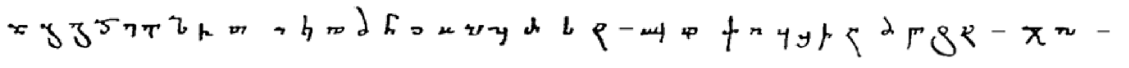	Ⴞრუჭის Ⴍთხთავი, 936 წ.
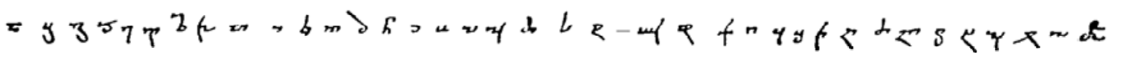	Ⴈოანე Ⴍქროპირის ცხოვრება, 968 წ.
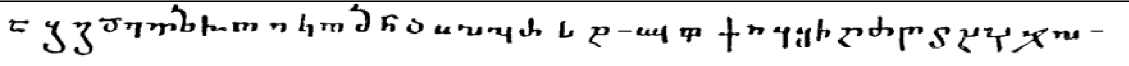	Ⴎარხლის მრავალთავი, X–XI სს.
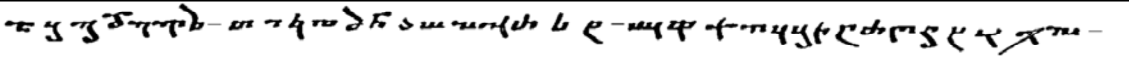	Ⴔსალმუნთა განმარტება, 1035 წ.
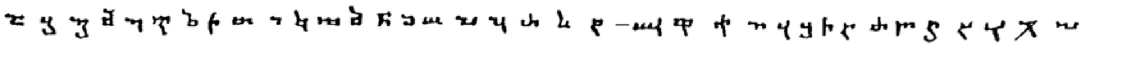	Ⴎალესტინური Ⴍთხთავი 1048 წ.
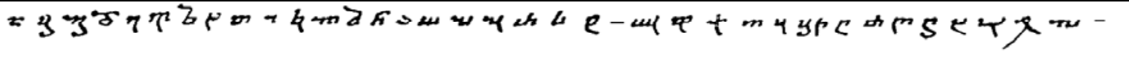	Ⴀთონის კრებული, 1074 წ.
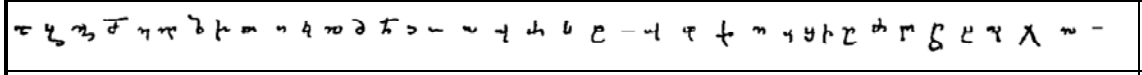	Ⴍთხთავის თარგმანება, XI ს.
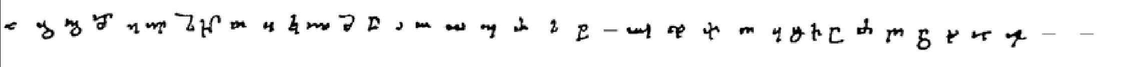	Ⴋამათა ცხოვრება, XI ს.
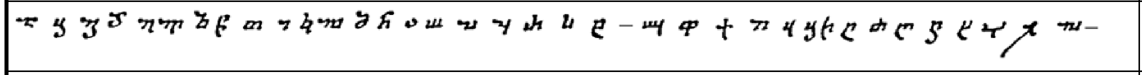	Ⴅანის Ⴍთხთავი, XIII ს.
	Ⴂიო Ⴋღვიმის Ⴍთხთავი, 1304 წ.
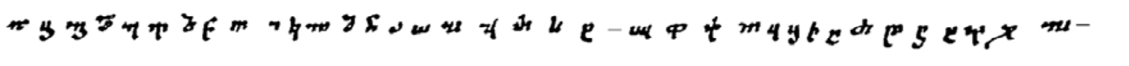	Ⴃაუჯდომელი (H 98), 1681 წ.
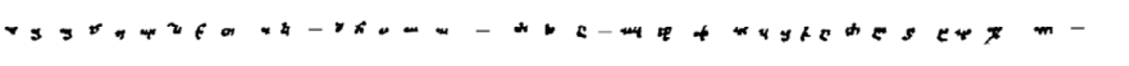	Ⴋცხეთის Ⴁიბლია, XVIII ს.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 44. მხედრული ასოების ნიმუშები

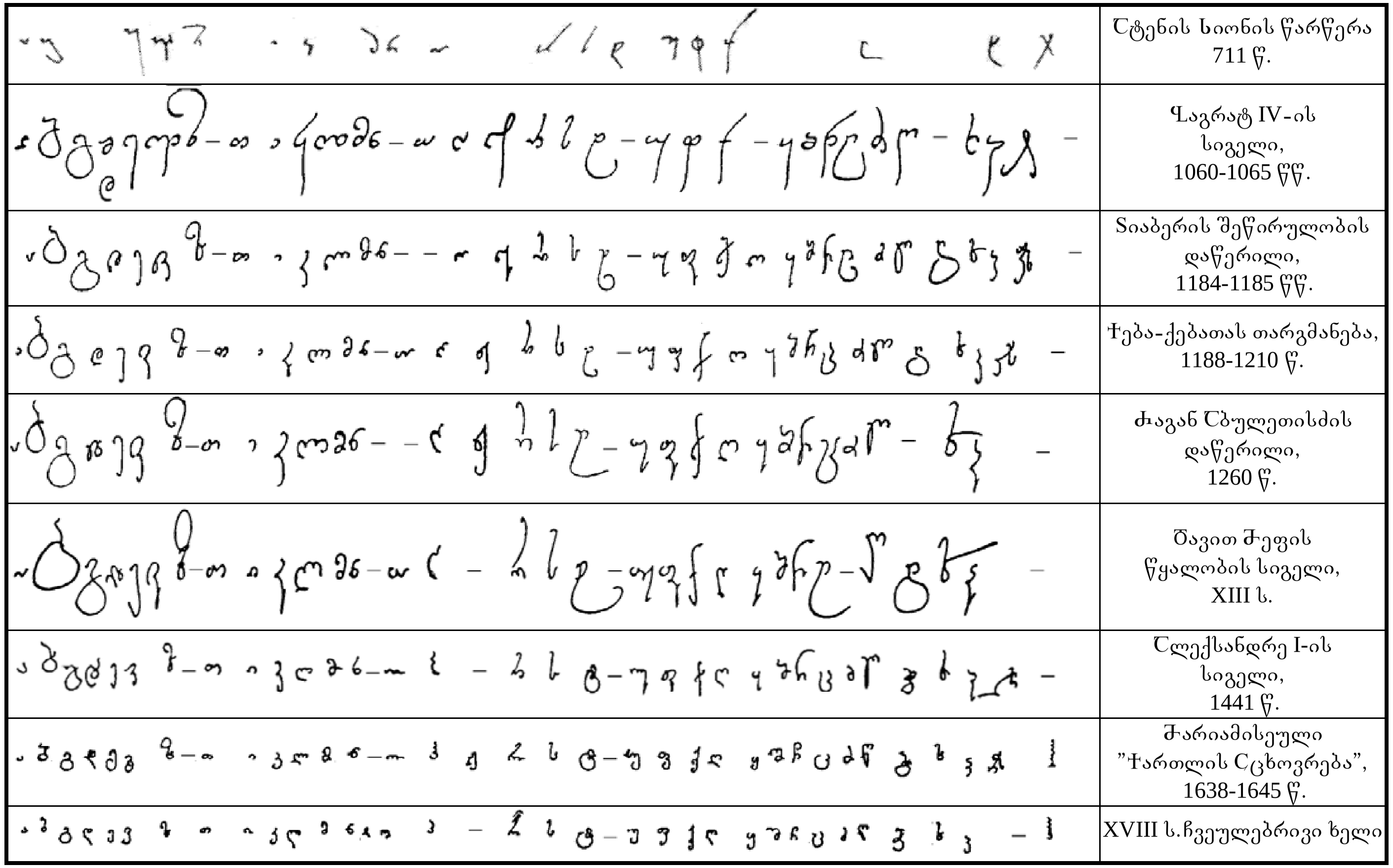

© თამაზ მჭედლიძე

Ⴒაბულა 45. Ⴕართული ასოების ევოლუცია

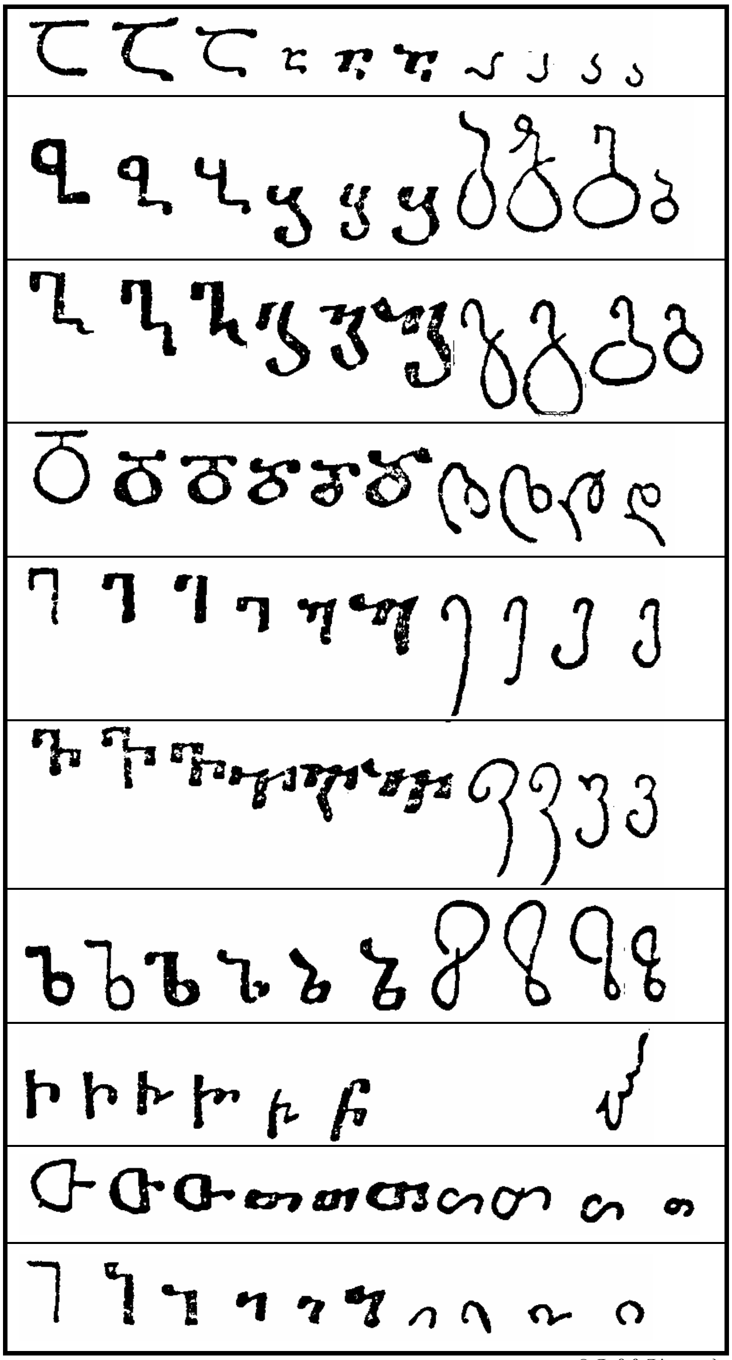

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 46. ქართული ასოების ევოლუცია

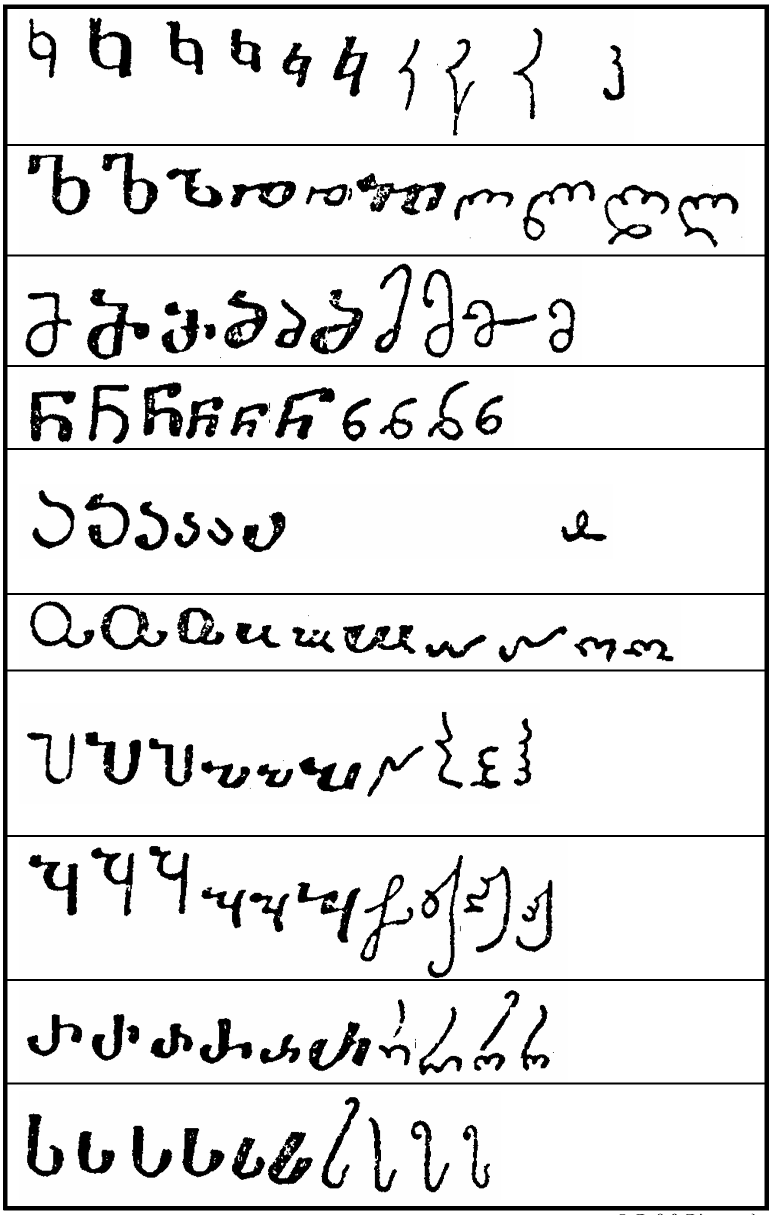

© თამაზ ჩხედლიძე

Ⴒაბულა 47. Ⴕართული ასოების ევოლუცია

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 48. ქართული ასოების ევოლუცია

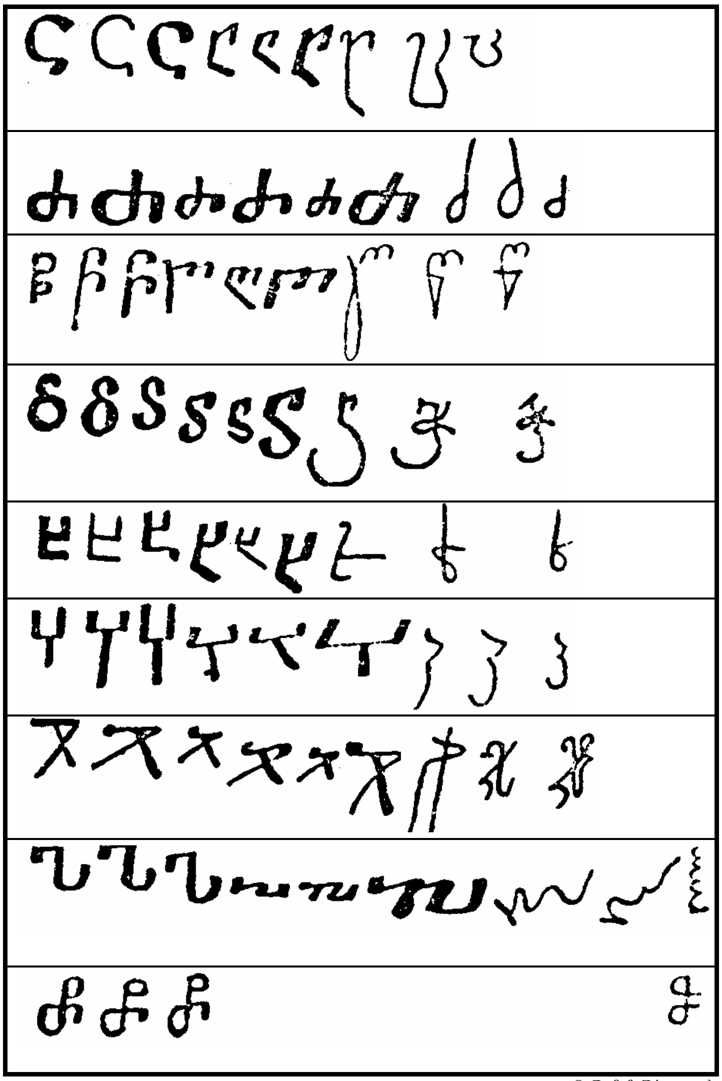

© თამაზ ჭჭედლიძე

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

ტაბულა 49. ქართული ასოების ევოლუცია

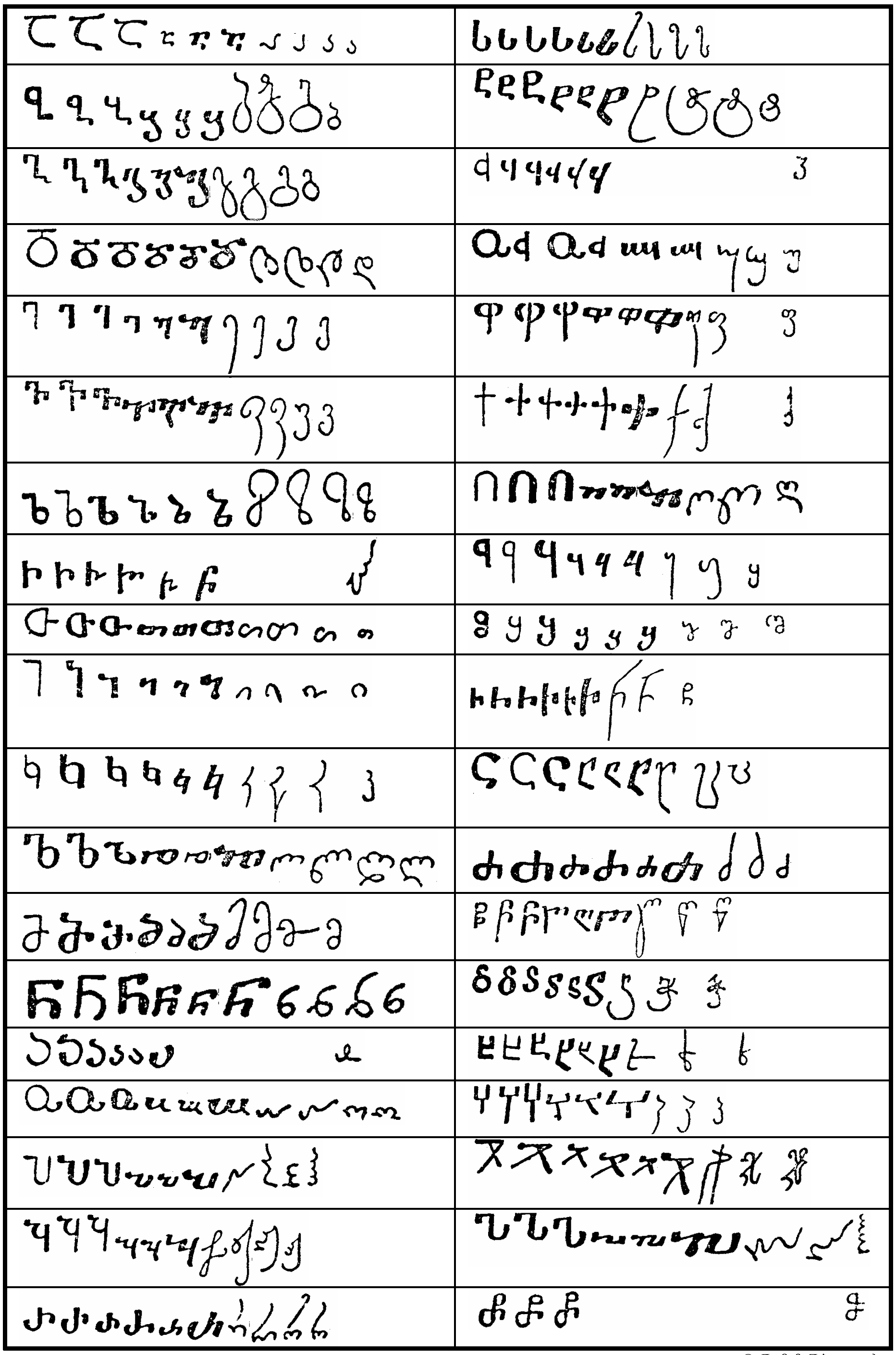

© Ⴟამაზ Ⴃჭედლიძე

Ⴔრანგ პალეოგრაფ Ⴏორჟ Ⴋალონის თეორიის თანახმად, რომელიც მან ჩამოაყალიბა 50-ან წლებში, კაპიტალური და კურსივი ლათინურ დამწერლობაში ნვითარდებოდა პარალელურად. Ⴑქემატურად ეს გამოიყურება შემდეგნაირად.

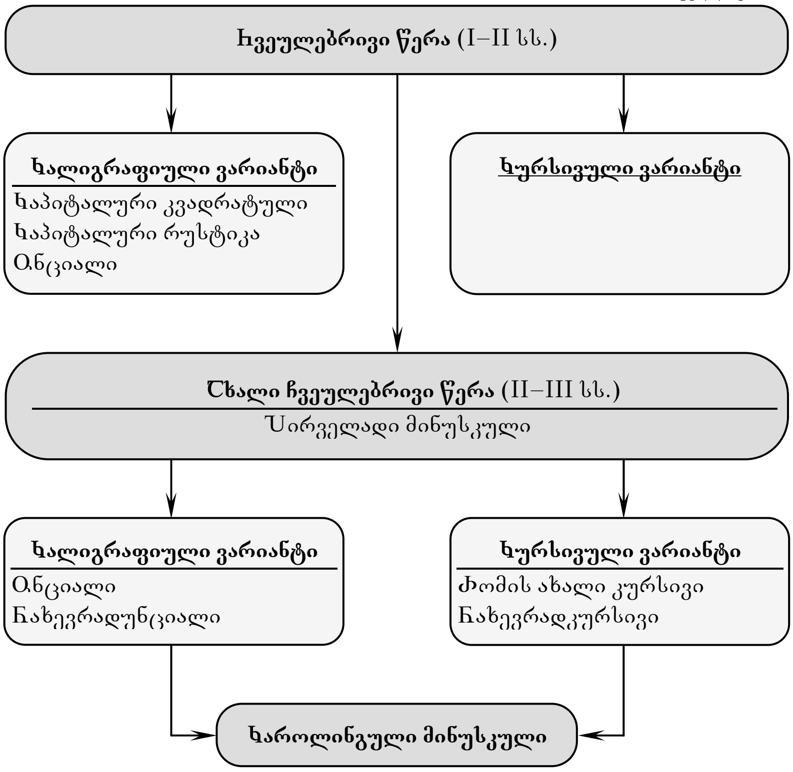

Ⴑურ. 50. Ⴋალონის თეორიის სქემა ლათინურ დამწერლობისათვის

Ⴋალონის თეორია ეხება არა მარტო ლათინურ წერას, არამედ მას აქვს ზოგადი მნიშვნელობა. Ⴋისი საშუალებით შეიძლება აიხსნას სხვა "ევროპული" დამწერლობების გრაფიკის განვითარება.

Ⴇუ ამ თეორიას მოვარგებთ ქართული წერის განვითარებას, მივიღებთ შემდეგ სქემატურ ტაბულას (ქართულ ნუსხურის და ლათინურ კაროლინგულ მინუსკულის იდენტურობის შემთხვევაში).

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

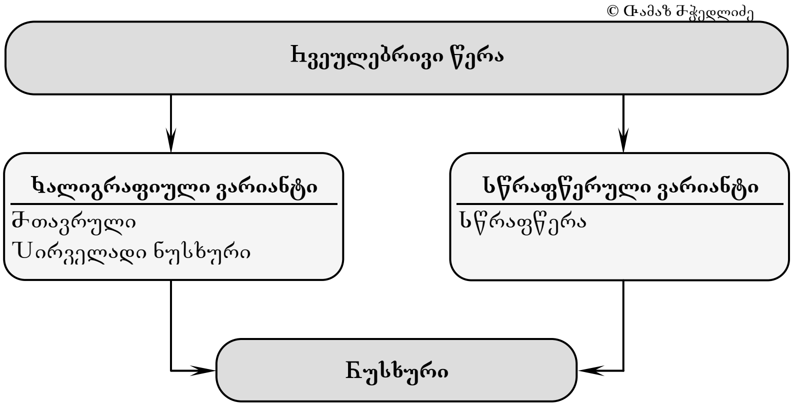

Ⴑურ. 51. Ⴋალონის თეორიის სქემა ქართულ დამწერლობისათვის

Ⴀმ აზრის გასანვითარებლად საჭიროა ჩატარდეს ქართული წერის *მხატვრულ-გრაფიკული ანალიზი* ძველი ქართული ხელნაწერების მაგალითზე. Ⴄს ანალიზი შეიცავს შემდეგ პუნქტებს:

- Ⴀსოების გრაფიკის და წერის გრაფიკული თავისებურებების ანალიზი:
  - Ⴞაზების შეფარდება;
  - Ⴌაჭდევების არსებობა და ფორმა;
  - Ⴂანსხვავება მოხაზულობით (სწორი, დახრილი; ნორმალური, ვიწრო, განიერი; ნათელი, ნახევრად მუქი, მუქი);
  - Ⴂანსხვავება პროპორციებით;
  - Ⴀსოშუა ხარვეზები;
  - Ⴑტრიქონშუა მანძილი;
  - Ⴉომპოზიცია ფურცელზე.
- Ⴜერის კუთხის გამოვლინება (წერის ჲარაღის მდგომარეობა სტრიქონის ხაზთან, ანუ წერის ჲარაღის დახრის კუთხე).
- Ⴃუქტის, ანუ ასოების ელემენტების მოხაზვის თანმიმდევრობის და მიმართულების გამოვლინება.
- Ⴜერის ჲარაღი (სხვადასხვა კალმები, მათი მოპირვა, ფუნჯი).

ტაბულა 52. **ქართული წერის ნიმუშები**

ეპიგრაფიკული	ხელნაწერი		
		სასტრიქონო	
მთავრული	მთავრული	ნუსხური	მხედრული
ნეკრესის სტელა (I ს.) დავათის სტელა, 367 წ. ბეთლემის მონასტერი, 432 წ. ბეთლემის მონასტერი, 432 წ. ბოლნისის სიონი, 493 წ. ბეთლემის მონასტერი, 532 წ. მცხეთის ჯვარი, VI ს.	სინური მრავალთავი, 864 წ. ხანმეტი ლექციონარი, VII ს. ადიშის ოთხთავი, 897 წ. ჯრუჭის ოთხთავი, 936 წ. ოთხთავი , X ს. ოთხთავი, 1054 წ. ორბნისის ოთხთავი, XI ს.	სინური მრავალთავი, 864 წ. იოანე ოქროპირის ცხოვრება, 968 წ. პარხლის მრავალთავი, X ს. ფსალმუნთა განმარტება, 1035 წ. პალესტინური ოთხთავი, 1048 წ. ათონის კრებული, 1074 წ. ოთხთავის თარგმანება, XI ს. მამათა ცხოვრება, XI ს. ჟანის ოთხთავი, XIII ს. შიო მღვიმის ოთხთავი, 1034 წ. დაუჯდომელი, 1681 წ. მცხეთის ბიბლია, XVIII ს.	ატენის სიონის წარწერა, 711 წ. ბაგრატ IV-ის სიგელი, 1060 წ. ტიბერის შეწირულობის დაწერილი, 1184 წ. ქება ქებათას თარგმანება, 1188 წ. მაგან აბულეთისძის დაწერილი, 1260 წ. დავით მეფის წყალობის სიგელი, XIII ს. ალექსანდრე I-ის სიგელი, 1441 წ. მარიამისეული "ქართლის ცხოვრება", 1638 წ. XVIII ს. ჩვეულებრივი ხელი.

© რამაზ მჭედლიძე

1998 წლის აპრილი.

———— • ————

6 Ასო "Ⴓ"-ს დახასიათება

Ფინიკიურ დამწერლობაში ეს ასო არ არსებობდა. Არქაულ ბერძნულში კი გამოიხატებოდა ორი ასოს (O და Y) ერთად დაწერით (დღესაც ეს წესი მოქმედებს).

O + Y = OY

ო + ჲუ = უ

Ლათინურში თავდაპირველად ეს ბგერა არ გამოიხატებოდა. Შემდეგ (მე-2 ს.) იგი ნაწილობრივ გამოიხატებოდა ასო V-თი. Ცალკე ნიშანი U შემოიღეს მე-16 ს.

Სომხურში გამოიხატება ორი ასოს (O და V) ერთად დაწერით.

O + V = O V

ო + იუ = უ

Ქართულ ანბანში ასო "უ"-ს არ გააჩნია არც რიგითი, არც რიცხვითი მნიშვნელობები და თავდაპირველად მას არც თავისი ასო-ნიშანი გააჩნდა. Იგი გამოიხატებოდა ორი ასოთი (Ⴍ და Ⴣ).

Ⴍ + Ⴣ = ႭႣ

ო + უი = უ

Შემდეგ (მე-9 ს.) ორი ასოს (ⴍ + ⴣ) ერთად შეერთებით ნუსხურში გამოვიდა ცალკე ერთი ასო "ⴓ", რომელმაც მხედრულში მოგვცა "უ". Მთავრულში კი ცალკე ასო "Ⴓ" შემოიღეს მოგვიანებით (მე-10 ს.).

7 ხმარებიდან ამოვარდნილი ასოების აღდგენა ქართულ ანბანში

მე-19 საუკუნის 60-ან წლებში ილია ჭავჭავაძის თაოსნობით ჩატარდა ქართული დამწერლობის რეფორმა, რომლის დროსაც მიზანშეუწონლად იქნა მიჩნეული წერის დროს იმ ასოების ხმარება, რომლებსაც ახალ სალიტერატურო ქართულ ენაში, თითქოსდა, აღარ გააჩნდა ბგერითი შესატყვისობა. ეს ასოები შემდეგია: **ჱ**, **ჲ**, **ჳ**, **ჴ**, **ჵ**.

საერთოდ, ძალიან საეჭვო აზრია. თუ განვავითარებთ ამ აზრს, მომავალში (50, 100 ან 200 წლის შემდეგ) რომელიღაც ასოებსაც აღარ გააჩნდებათ ბგერითი შესატყვისობა და, ალბათ, ეს ასოები უნდა ამოვიღოთ ანბანიდან და გადავყაროთ?! შეიძლება მომავალში გაქრეს რაღაც სიტყვა, ცნება, გამოთქმა და ა. შ., მაგრამ ბგერა როგორ უნდა გაქრეს მე, რატომღაც, ვერ მესმის. ბერძნებს და სომხებს თავიანთ ანბანებიდან არაფერი არ ამოუღიათ და არ გადაუყრიათ. თუნდაც რად ღირს თანამედროვე ქართულ ენაში არსებული ბგერა **ჲ** და მისი გამომხატველი უმშვენიერესი ასო **ჲ**. რუსებს ეს ასო არ გააჩნდათ და მათ გადმოიღეს იგი სხვა ანბანებიდან და შეიტანეს თავის ანბანში. ჩვენ კი ისეთი გულუხვები ვართ, რომ რაც გვაქვს, ისიც ზედმეტად გვეჩვენება. ნუთუ რუსულის მეშვეობით უნდა გავიგოთ, რომ მაჲსურაძეში, ბიგინეჲშვილში, თაყაჲშვილში, ერქომაჲშვილში არის ბგერა **ჲ**?

ნუ დავივიწყებთ იმ გარემოებას, რომ ამ რეფორმის ავტორი იყო სულ რაღაც 27–28 წლის ბიჭი, რომელსაც ეს აზრი მოუვიდა პე-

ტერბურგში სწავლის დროს, ალბათ, რუსული ანბანის წარამარა გადაკეთებ-გადმოკეთებების ზეგავლენით. Ⴀრა მგონია სულხან-საბა Ⴍრბელიანი, ან Ⴀნტონ I Ⴉათოლიკოსი, ან Ⴅახუშტი Ⴁაგრატიონი ნაკლებად განათლებულები ყოფილიყვნენ. Ⴋაგრამ ასეთი რეფორმის აზრი მათ არ მოსვლიათ.

Ⴕართული ანბანი არის ერთდროულად და ერთბაშად შექმნილი სრულყოფილი სისტემა. Ⴋისი რომელიმე ნაწილის გამოკლება ან სხვა რამის ჩამატება არღვევს ამ სისტემას. Ⴑრულყოფილი სისტემის ასეთ ნამსხვრევს წარმოადგენს თანამედროვე ქართული ანბანი.

Ⴞუთი ასოს ამოღების შემდეგ მოხდა შემდეგი:

- Ⴘემცირდა ასოების თავდაპირველი რაოდენობა ანბანში;
- Ⴀსოებს შეეცვალათ თავიანთი რიგითი და რიცხვითი მნიშვნელობები;
- Ⴃაიკარგა შესატყვისობა ასოების რიგით და რიცხვით მნიშვნელობებს შორის (ანბანის ეს თვისება ხომ მიუთითებდა მის გენეტიკურ კავშირზე ფინიკიურ ანბანთან);
- Ⴃა როგორც შედეგი, ანბანმა დაკარგა თავისი იდეოგრაფიული და კალენდარული მნიშვნელობა.

Ⴄრთი სიტყვით, ყველაფერი აირ-დაირია და თანამედროვე ანბანი დაემსგავსა ასო-ნიშნების შემთხვევით გროვას.

Ⴒაბულა 53. Ⴞმარებიდან ამოღებული ქართული ასოების სხვა ანბანების სათანადო ასოებთან შედარებითი სქემა

Ⴔინიკიური	Ⴁერძნული		Ⴊათინური	Ⴕართული	
	Ⴀრქაული	Ⴉლასიკური		Ⴉლასიკური	Ⴋე-5 ს.
Ⲏ ხეთ [ხ]	⊟ ეტა [ჰ]	H ეტა [ē]	H ჰა [ჰ]	Ⴡ ჱე [ჱ[ჰ]]	Ⴡ ჱე [ჱ[ე]]
ჲოთ [ჲ]	იოტა [ი]	I იოტა [ი]	J ჲოტ [ჲ]	Ⴢ ჲე [ჲ]	Ⴢ ჲე [ჲ]
——	Y იფსილონ [ჲუ]	Y იფსილონ [ჲუ]	V ვე [ვ]	Ⴣ ჳე [ჳი]	Ⴣ ჳე [ჳი]
——	——	——	——	Ⴤ ჴარ [ჴ]	Ⴤ ჴარ [ჴ]
——	——	Ω ომეგა [ō]	——	——	Ⴥ ჵჰ [ჵ[ო]]

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

გაუქმებული ასოები

პრაქტიკული ყოველდღიური თვალსაზრისით ამ ასოების უქონლობა ჰქმნის მრავალ მოუხერხებლობას. ერთ-ერთი მათგანი ნათლად აისახა "*ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში*". ამ კაპიტალურ თანამედროვე გამოცემაში იმ ძველ სიტყვებში, რომლებშიც გვხვდება ეს ასოები, ისინი არიან *ხელით ჩახატულნი*!? ზოგ შემთხვევაში კი საერთოდ გამოტოვებულია ეს ასოები. ენციკლოპედიაში დახასიათებულია და ყოველმხრივ გარჩეულია ყველა ასო, ამ ხუთი ასოს გარდა, თითქოსდა ეს ასოები არასოდეს არ არსებულან. დაინტერესებული მკითხველი, ძალიანაც რომ უნდოდეს, ვერაფერს ვერ ამოიკითხავს ამ ასოების შესახებ.

სავსებით ნათელია, რომ ქართული ანბანი უნდა აღსდგეს თავისი პირვანდელი სახით.

Ⴡ(ჱ) — თადაპირველად ეს ასო იყო ფინიკიური *"ზეთ"*-ის და არქაულ ბერძნულ *"ეტა"-ს (H)* ბადალი და გამოხატავდა *ჰ*-ბგერას. შემდეგ კი (დაახლოვებით მე-4 საუკუნეში) იგი გამოხატავდა *ე*-ბგერას (კლასიკური ბერძნული *"ეტა"-ს (H)* ბადალი). ლათინურში მისი ბადალი ასოა *"ჰა" (H).*

Ⴢ(ჲ)— სასისმიერი ნახევარხმოვანი ბგერა, ანუ უმახვილო *ი*, ანუ მოკლე *ი*. ფინიკიურში მისი ბადალია ასო "*ჲოთ*", არქაულ და კლასიკურ ბერძნულში *"იოტა" (I)*, ლათინურში *"ჲოტ" (J).*

Ⴣ(ჳ) — გამოხატავს დიფტონგს, რომელიც შესდგება უმარცვლო "*უ*"-სა და "*ი*"-გან. ფინიკიურში მას ბადალი არ გააჩნია. არქაულ და კლასიკურ ბერძნულში მისი ბადალია აგრეთვე დიფტონგისეული ასო "*ი ფსილონ*" *(Y).* ლათინურში კი ასო "*ვე*" *(V).*

Ⴤ(ჴ) — ხახისმიერი ფშვინვიერი ბგერა, რომელიც დამახასიათებელია მხოლოდ და მხოლოდ ქართული ენისათვის.

Ⴥ(ჵ) — შემოღებულია მე-4 საუკუნემდენ ბერძნულის წამბაძველობით ძირითადად რიცხვითი მნიშვნელობის ფუნქციით (10.000-ის აღსანიშნავად). კლასიკურ ბერძნულში მისი ბადალია "*ო მეგა*" *(Ω).*

აღდგენილი ასოების პრაქტიკული ხმარება

ასო ჱ-ს ხმარება: ბგერა **ჰ** ბგერა **ე**-ს წინ სიტყვის თავში. **ჱე**: *ჱეგემონია, ჱეჲ, ჱემოგლობინი, ჱერი, ჱერიჰა, ჱერმეტული, ჱექტარი.*

Ⴀსო ჲ-ს ხმარება: ბგერებ **ა**, **ე** და **ო**-ს შემდეგ; ბგერებ **ა**, **ე**, **ო** და **უ**-ს წინ: **აჲ** — *Ⴄრქომაჲშვილი, ვაჲმე, Ⴇაყაჲშვილი;* **ეჲ** — *Ⴂივინეჲშვილი, Ⴊათეჲშვილი;* **ოჲ** — *ოჲ, ოჲმე, ოჲნბაზი, ოჲნი;* **ჲა** — *ჲანვარი, ჲარ, ჲარაღი, ჲარლიყი, ჲარუსი;* **ჲე** — *ჲერარქია, ჲერიში, ჲეროგლიფი;* **ჲო** — *ჲოლი, ჲორღა, ჲოტისოდენა;* **ჲუ** — *ჲუბილე, ჲუმორი, ჲურისტი, კომპჲუტერი.*

Ⴀსო ჳ-ს ხმარება: ბგერა **უ** ბგერა **ი**-ს წინ ზოგ შემთხვევაში მოკლეა: **უი** = **ჳ**: *თჳსება, თჳთმარქვია, თჳთმფრინავი, თჳთონ, ჳმე.*

Ⴀსო ჴ-ს ხმარება: *ჴარი, ჴარირემი, ჴარისთვალა, ჴარისკუდა, ჴაჩჴაჩი, ჴაჴანი, ჴაჴვა.*

Ⴀსო ჵ-ს ხმარება: ბგერა **ო** ბგერა **ჰ**-ს წინ სიტყვის თავში გრძელია: **ჵ** = გრძელ **ო**-ს. **ჵჰ:** *ჵჰ, ჵჰო, ჵჰმე, ჵჰოჰო.*

Ⴀმ ასოების ხმარების ზემოთმოყვანილი წესების უპირობო სისწორეში ვერა ვარ ბოლომდენ დარწმუნებული. Ⴄნათმეცნიერებმა უნდა გამოთქვან თავიანთი მიუკერძოებელი აზრი და შეიმუშაონ ასოების ხმარების წესები. Ⴇუ გამოირკვევა, რომ გაუქმებული ასოებით შეიძლება გამოიხატოს თუნდაც თითო-თითო სიტყვა, მათი აღდგენა იქნება გამართლებული.

Ⴊექსიკონები გაუქმებულასოებიანი სიტყვებით (ამ სიტყვების რაოდენობით)

Ⴀბულაძე, Ⴈლია. Ⴛველი ქართული ენის ლექსიკონი. – Ⴇბილისი, 1973.

Ⴋთის კილოთა ლექსიკონი. // Ⴀ. Ⴘანიძე. Ⴇხზულებანი 12 ტომად. – Ⴒ. 1. – Ⴇბილისი, 1984. – Ⴂვ. 274 – 476. (ჲ — 3; ჴ — 162).

Ⴕართველთა მონასტერი Ⴁულგარეთში და მისი ტიპიკონი. Ⴊექსიკონი. // Ⴀ. Ⴘანიძე. Ⴇხზულებანი 12 ტომად. – Ⴒ. 9. — Ⴇბილისი, 1986. — Ⴂვ. 139 – 223. (ჴ — 25; ჵ — 1).

Ⴕართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა. Ⴋე-2 გამოცემა. — Ⴇბილისი, 1984. (ჲ — 13; ჴ — 156).

8 ქართული ასოების გრაფიკა

ქართული ასოების გრაფიკული სისტემა ძალზე მარტივია. ეგი აგებულია კვადრატისგან და წრისგან შემდგარ ბადეზე. კვადრატში ჩასმულია წრე. კვადრატი ამავე დროს შესდგება ოთხი პატარა კვადრატისაგან. თვითეულ მათგანში ჩასმულია წრე. სრული სახით ბადე ასეთია.

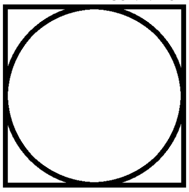

სურ. 54. წრე დიდ კვადრატში

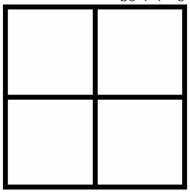

სურ. 55. ოთხი პატარა კვადრატი

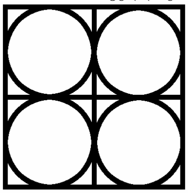

სურ. 56. ოთხი პატარა წრე

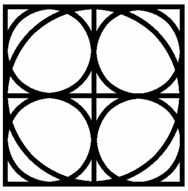

სურ. 57. ასოების ასაგები ბადე

ქართული ასოები წარმოადგენენ წრისა და კვადრატის მხარეების კომბინაციას. ყველა ასო ერთი სიმაღლისაა. ასოს სიგანე კი ან დიდი კვადრატის მხარის ტოლია, ან პატარა კვადრატის მხარის (ანუ დიდი კვადრატის მხარის ნახევარი).

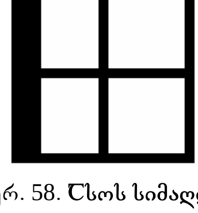

სურ. 58. ასოს სიმაღლე

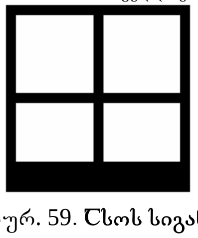

სურ. 59. ასოს სიგანე

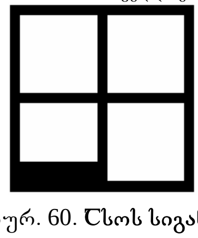

სურ. 60. ასოს სიგანე

Ⴀსოს შეიძლება ეკავოს დიდი კვადრატი, დიდი კვადრატის ნახევარი (ანუ ორი პატარა კვადრატი), სამი პატარა კვადრატი.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

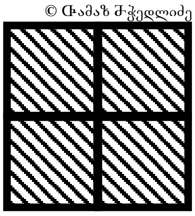

სურ. 61. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

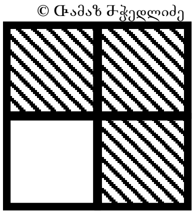

სურ. 62. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

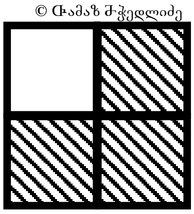

სურ. 63. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

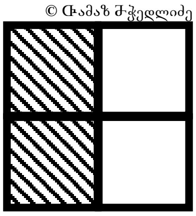

სურ. 64. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

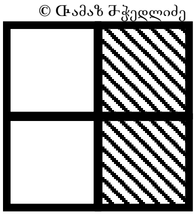

სურ. 65. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

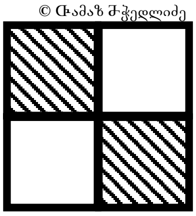

სურ. 66. Ⴀსოს მიერ დაკავებული სივრცე

Ⴙემი აზრით, ქართულ ასოებს თავდაპირველად (შექმნის დროს) ჰქონდათ შემდეგი სახე (*იხ.* Ⴒაბულა 67.).

Ⴒაბულა 67. Ⴕართული ანბანის სავარაუდო თავდაპირველი საწყისი გრაფიკა (ძვ. წ. 412 წ.)

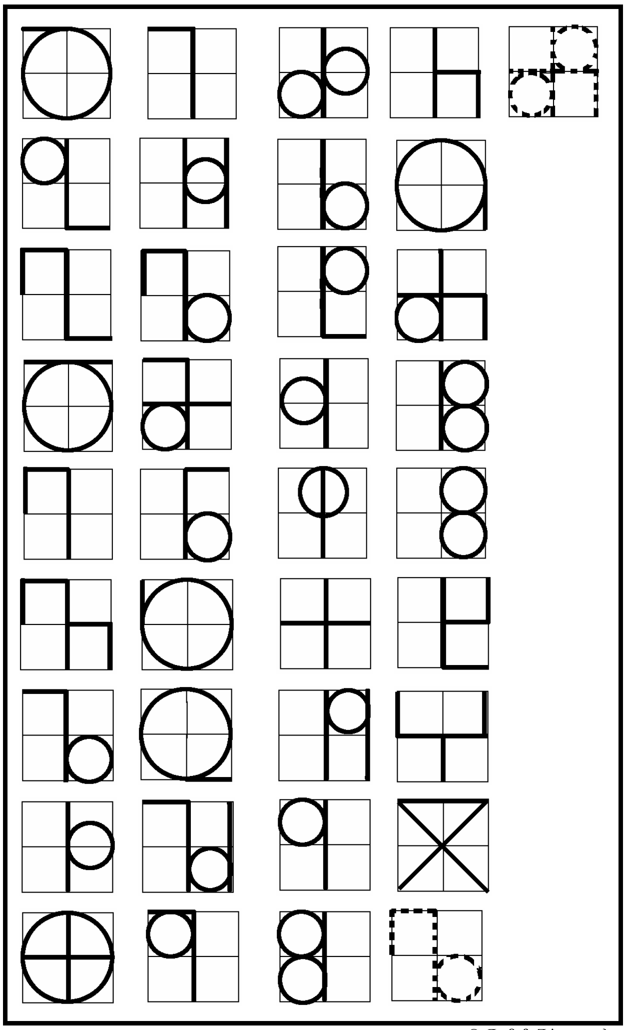

© Ⴐამაზ Ⴘჭედლიძე

Ⴒაბულა 68. Ⴕართული გრაფემების თავდაპირველი სახე

Ⴉუთხოვან-ხაზოვანი გრაფემები

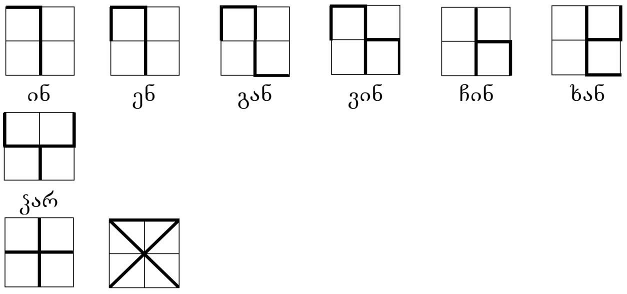

Ⴜრიულ-ხაზოვანი გრაფემები

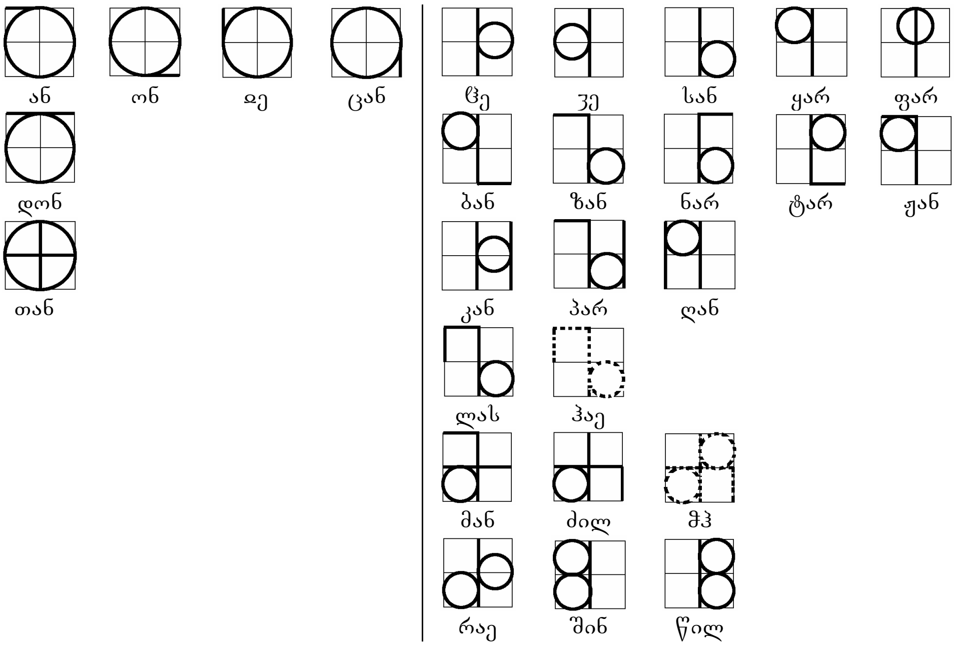

Ⴜრიული გრაფემა

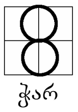

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ქართული ასოები აგებულობისდა მიხედვით შემდეგნაირად შეიძლება დავაჯგუფოდ.

ტაბულა 69. ქართული გრაფემების კლასიფიკაცია აგებულობისდა მიხედვით

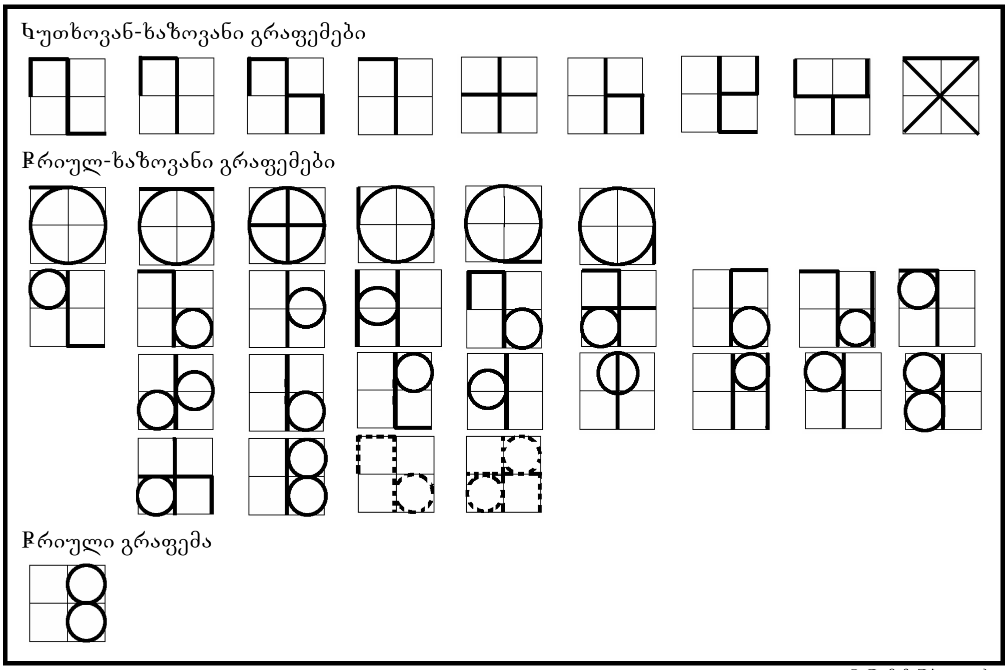

© თამაზ ჩჭედლიძე

Ⴒაბულა 70. Ⴕართული გრაფემების შიდაჯგუფური თანმიმდევრული კლასიფიკაცია
(ერთი გრაფემის გადასვლა მეორეში)

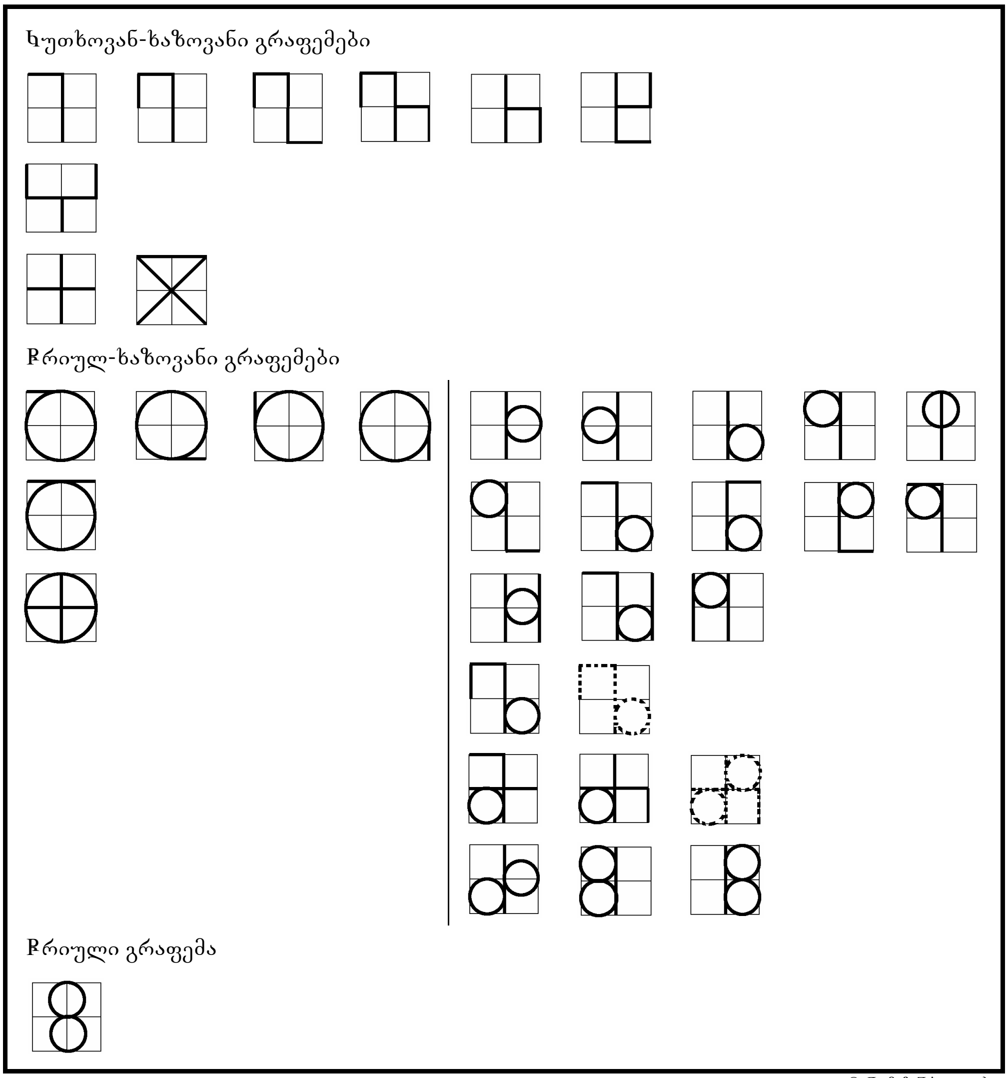

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴐადგანაც ქართული დამწერლობის ერთიანი გრაფიკული სისტემა ერთი პრინციპით და ერთბაშად არის შაქმნილი, შემოქმედისთვის ყოვლად ზედმეტი იყო ცალკეული ასონიშნების გრაფიკის (მოხაზულობის) გადმოღება სხვა (უცხო) ანბანიდან. Ⴀნდა, შესაძლოა, გადმოღებულ იქნა რამოდენიმე ასოს მოხაზულობა. Ⴘემდეგ კი ამ ასოების საფუძველზე შეიქმნა დანარჩენი ასოების აგების პრინციპი.

ქართული ასოები ორიენტაციისდა მიხედვით შეიძლება დაიყოს ოთხ ჯგუფად.

ტაბულა 71. ქართული გრაფემების კლასიფიკაცია მათი ორიენტაციისდა მიხედვით

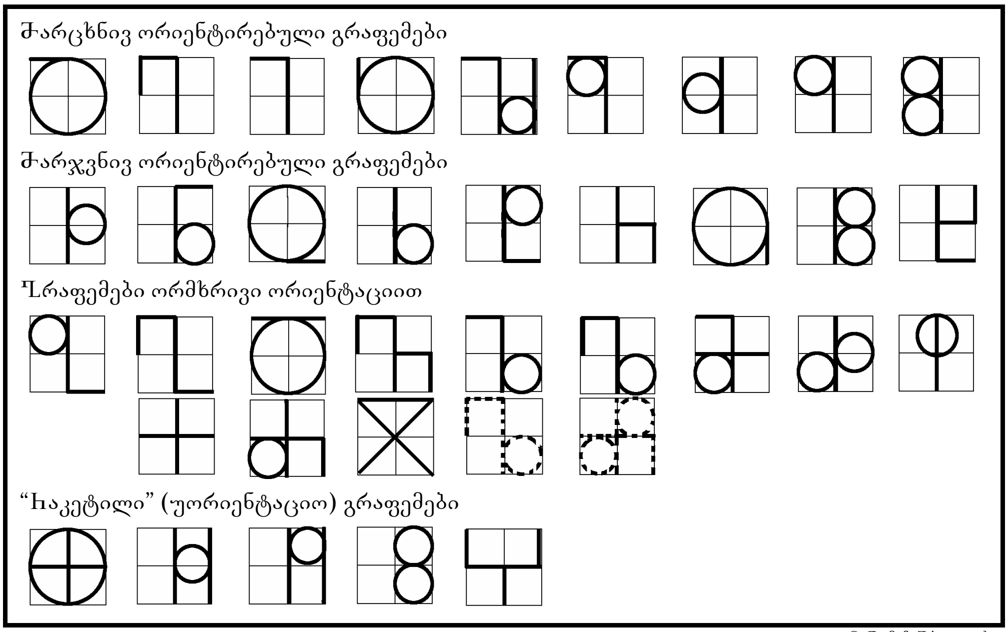

© ტამაზ მჭედლიძე

რა დამოკიდებულება აქვს ქართულ ასოებს სიმეტრიასთან? შევადაროთ ერთმანეთს შემდეგი ასოები.

© ტამაზ მჭედლიძე

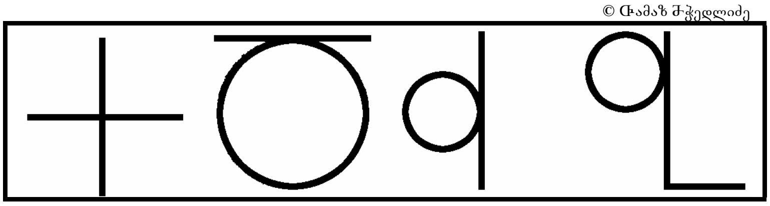

სურ. 72. ქართული ასოების დამოკიდებულება სიმეტრიასთან

რით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ეს ასოები? ამის გასაგებად საჭიროა ჩავატაროთ ექსპერიმენტი.

ასოების მარჯვნიდან მარცხნივ შემოტრიალების დროს მივიღებთ შემდეგს.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

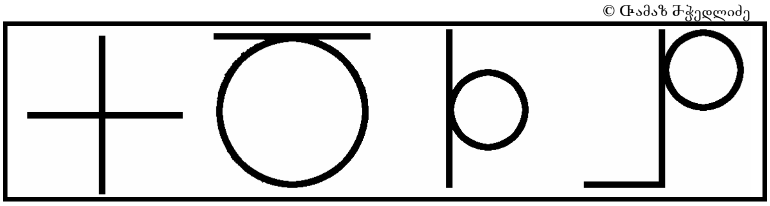

სურ. 73. Ⴋარჯვნიდან მარცხნივ შემოტრიალებული ასოები

Ⴀსოებმა Ⴒ და Ⴍ შეინარჩუნეს თავისი სახე. Ⴀსოები Ⴔ და Ⴗ შემოტრიალდნენ მარცხნივ.

Ⴀსოების ქვევიდან ზევით გადატრიალების დროს მივიღებთ შემდეგს.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

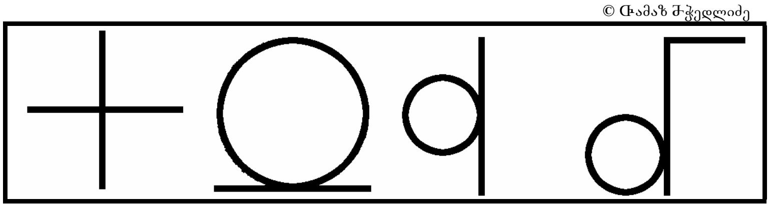

სურ. 74. Ⴕვევიდან ზევით გადატრიალებული ასოები

Ⴀსო Ⴒ ასევე შეინარჩუნა თავისი სახე და მას შეუერთდა ასო Ⴔ. Ⴀსოები Ⴍ და Ⴗ გადატრიალდნენ.

Ⴄრთდროული შემოტრიალების და გადატრიალების დროს მივიღებთ შემდეგს.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

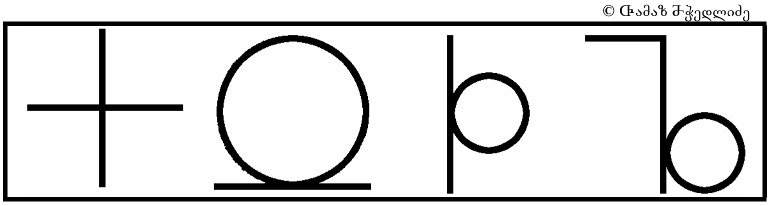

სურ. 75. Ⴄრთდროულად შემოტრიალებული და გადატრიალებული ასოები

Ⴀსო Ⴒ შეინარჩუნა თავისი სახე. Ⴀსოებმა Ⴍ და Ⴔ მიიღეს ისეთივე სახე, როგორც შემოტრიალების დროს. Ⴀსო Ⴗ მიიღო ახალი სახე.

Ⴋ. ს., ნებისმიერ ტრიალის დროს ასო Ⴒ ინარჩუნებს თავის სახეს; ასო Ⴗ კი იცვლის თავის სახეს. Ⴀსოები Ⴍ და Ⴔ ხან ინარჩუნებენ თავის სახეს, ხან კი იცვლიან.

Ⴄს ნათლად ჩანს ქვემოთ მოყვანილ სურათზე. (*იხ.* სურათი 76)

© Ⴇამაზ ჭეჭელიძე

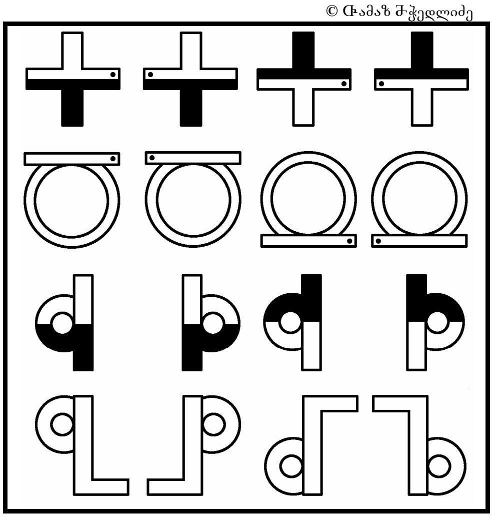

სურ. 76. Ⴀსოების სახეცვლილება მათი ტრიალის დროს

Ⴐით არის ეს განპირობებული? Ⴀმ მოვლენაში ვლინდება ასოების სხვადასხვა დამოკიდებულება სიმეტრიასთან. Ⴉერძოდ, ასო Ⴕ აქვს სიმეტრიის ორი ღერძი – თარაზული და შვეული (+). Ⴀსო Ⴍ აქვს სიმეტრიის ერთი ღერძი – შვეული (|). Ⴀსო Ⴔ – სიმეტრიის ერთი ღერძი – თარაზული (—). Ⴀსო Ⴑ კი ასიმეტრიულია.

Ⴕართული ასოები სიმეტრიისდა მიხედვით შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად.

Ⴒაბულა 77. **Ⴕართული გრაფემების კლასიფიკაცია სიმეტრიისდა მიხედვით**

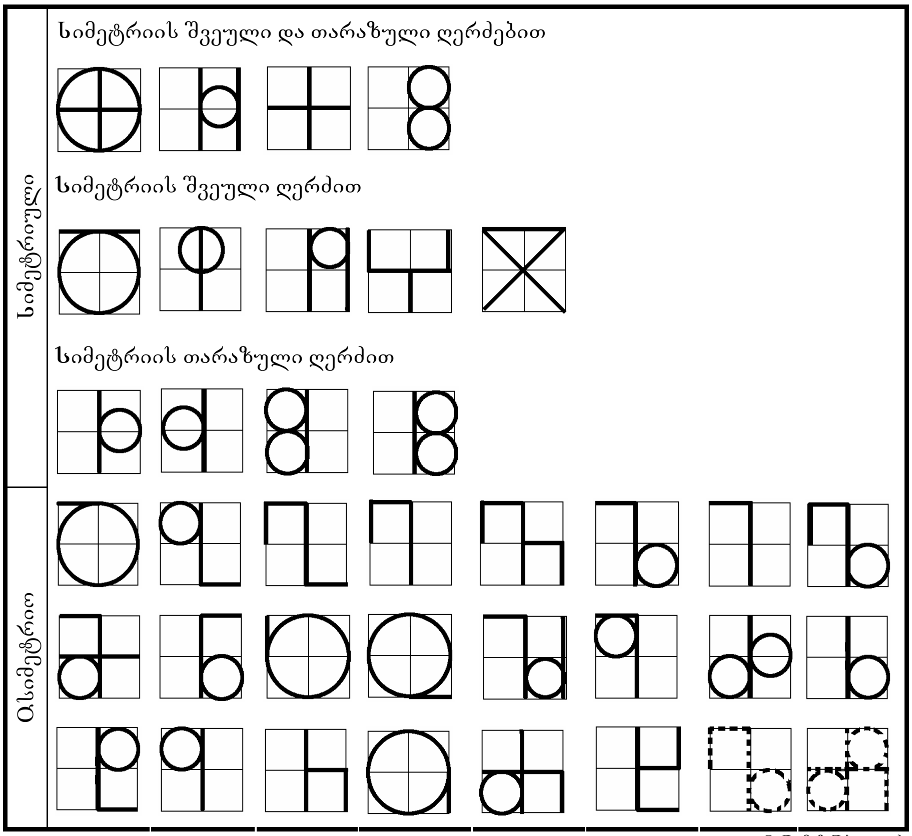

© Ⴇამაზ Ⴝჭედლიძე

Ⴚნობილია, რომ ფინიკიელები წერდნენ მარჯვნიდან მარცხნივ. Ⴁერძნებმა ცოტაოდენი ცვლილებებით გადმოიღეს ფინიკიური ანბანი, მაგრამ წერის მიმართულებას მიანიჭეს ე. Ⴜ. "ბუსტროფედონული" ხასიათი. Ⴐაში გამოიხატება ეს? Ⴈმაში, რომ თუ, მაგალითად, ერთი სტრიქონი იწერებოდა მარჯვნიდან მარცხნივ, შემდეგი სტრიქონი კი იწერებოდა მარცხნიდან მარჯვნივ და ა.შ. Ⴀსოები კი ამისას იღებდნენ ან შემოტრიალებულ (ანტიფორმა) ან გადატრიალებულ (ინვერსიულ), ანდა შემოტრიალებულ-გადატრიალებულ (ანტი + ინვერსიულ) ფორმას.

Ⴘემდეგ სქემიდან ეს ჩანს ნათლად.

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

სურ. 78. Ბუსტროფედონული წერა

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

სურ. 79. Ბუსტროფედონული წერა

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

სურ. 80. Ბუსტროფედონული წერა

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

სურ. 81. Ბუსტროფედონული წერა

Უწყვეტლივ კი სტრიქონი ასე გამოიყურება.

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

სურ. 82. Ბუსტროფედონული წერა

Ერთი და იგივე ასოს (მაგალითად ასო **P**) ბუსტროფედონული წერის დროს შეიძლება ჰქონდეს ოთხი ფორმა.

Ტაბულა 83. Ერთი და იგივე ასოს სხვადასხვა ფორმები ბუსტროფედონული წერის დროს

P	ჩვეულებრივი ფორმა	**b**	ინვერსიული ფორმა
ꟼ	ანტიფორმა	**d**	ანტი- + ინვერსიული ფორმა

© Თამაზ Ჭჭედლიძე

Ასოების გრაფიკა

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 84. Ⴁუსტროფედონული წერის წესით გამოყვანილი გრაფემები

“Ⴀბსოლუტური” ბუსტროფედონი	“Ⴌაწილობრივი” ბუსტროფედონი (ელემენტების გამოკ-ლებ-დამატებით)	Ⴂრაფემები ინარჩუნებენ თავის სახეს ნებისმიერ ბრუნვისას
Ⴀნტიფორმა 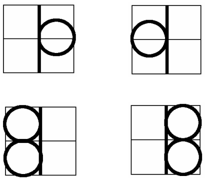 Ⴈნვერსიული ფორმა 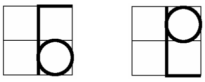 Ⴀნტი- + ინვერსიუ-ლი ფორმა 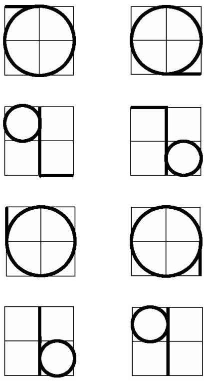	Ⴀნტიფორმა (ელემენტების გამოკ-ლებით) 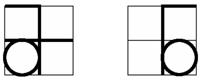 Ⴈნვერსიული ფორმა (ელემენტების გამოკ-ლებით) 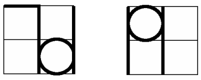 Ⴈნვერსიული ფორმა (ელემენტების დამა-ტებით) 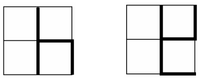	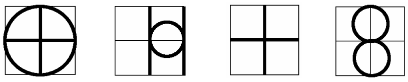

© Ⴇამაზ Ⴙჭედლიძე

Ⴁუსტროფედონით ბერძნები წერდნენ ე. წ. არქაულ პერიოდში (ძვ. წ. მე-8 — 9 სს.). Ⴘემდეგ კი, ე. წ. კლასიკურ ხანაში (ძვ. წ. მე-5 საუკუნიდან), წერამ შეიძინა ერთად ერთი სტაბილური მიმართულება — მარცხნიდან მარჯვნივ.

ქართული ასონიშნების შექმნისას სხვადასხვა ელემენტების მიმატებ-გამოკლების გარდა ნახმარია აგრეთვე ბუსტროფედონული წერის წესი (ბუსტროფედონული გრაფიკული პრინციპი). ეს მეტყველებს ბუსტროფედონული წერის პრინციპის ცოდნაზე შემოქმედის მიერ. იგი კარგად ერკვეოდა ამ წერის წესში, რადგანაც იყო იმ დროის თანამედროვე. მან კი ეს წესი გამოიყენა ქართული ასოების შექმნისას. ამ წესით არის შექმნილი ქართული ანბანის თითქმის ნახევარზე მეტი (20-ი 35-დან) ასოები.

ალბათ, ეს კიდევ მიუთითებს ქართული ანბანის შექმნის თარიღზე — არა უახლოვეს ძვ. წ. მე-5 საუკუნისა.

9 სასტამბო ბეჭდური ასოების ტერმინოლოგია

Ⴕართული ტერმინი *"მთავრული"* ლათინური *"კაპიტალურის"* *(capitalis)* შესატყვისია (*caput* – თავი; *capitalis* – მთავარი; *littera capitalis* – *ასომთავრული*). Ამ ტერმინით აღინიშნება არა მარტო გარკვეული ქართული ასოები, არამედ საერთოდ ნებისმიერი სტრიქრნზედა დიდი ასოები სხვა დამწერლობებში.

© Თამაზ Ჭედლიძე

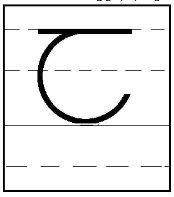

სურ. 85. Მთავრული

ქართული – *"მთავრული";*
ლათინური – *"მაჲუსკული";*
სომხური – *"ერკათაგირი";*
რუსული – *"პროპისნოჲ".*

"Ნუსხური". Ამ ტერმინით აღინიშნება არა მარტო ქართული სასტრიქონო კუთხოვანი ასოები, არამედ საერთოდ ნებისმიერი სასტრიქონო პატარა ასოები სხვა დამწერლობებში.

© Თამაზ Ჭედლიძე

სურ. 86. Ნუსხური

ქართული – *"ნუსხური";*
ლათინური – *"მინუსკული";*
სომხური – *"ბოლორაგირი";*
რუსული – *"სტროჩნოჲ".*

“კურსივი” ნიშნავს სწრაფწერას, გაკრულ ხელს. ტერმინები *“მხედრული”, “სწრაფწერა”* და *“გაკრული ხელი”* სინონიმებია. ანუ ქართული ტერმინი *“მხედრული”* ლათინური *“კურსივის”* შესატყვისია (*cursus* – სირბილი, დინება; *cursivus* – რომელიც გარბის; *littera cursiva* – ასო, რომელიც გარბის (მხედრული ასო). ტერმინით *“მხედრული”* აღინიშნება არა მარტო ქართული სასტრიქონო მრგვლოვანი ასოები, არამედ საერთოდ ნებისმიერი კურსივი, სწრაფწერა, გაკრული ხელით შესრულებული ასო სხვა დამწერლობებში.

© თამაზ მჭედლიძე

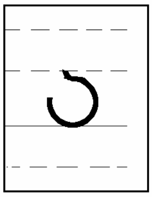

სურ. 87. მხედრული

ქართული – *“მხედრული”;*
ლათინური – *“კურსივი”;*
სომხური – *“შხავირი”;*
რუსული – *“სკოროპისი”.*

“კაპიტელი“, “კაპიტელური ასოები” – მთავრული ასოს მოხაზულობის და ნუსხური ასოს ზომის სასტრიქონო ასოები. ამ ტერმინის ქართული შესატყვისია *“მცირე მთავრული”* (*caput* – თავი; *caputellum* – პატარა თავი).

© თამაზ მჭედლიძე

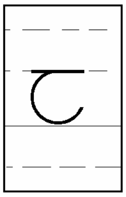

სურ. 88. მცირე მთავრული

ქართული – *“მცირე მთავრული”;*
ლათინური – *“კაპიტელი”.*

ქართული ტერმინი *“სასათაურო”* ლათინური *“სატიტულოს”* შესატყვისია (*titulus* – სათაური). ამ ტერმინით აღინიშნება მთავრული მოხაზულობის ასო, რომლის ზომა კეგელის ზომისაა.

© თამაზ მჭედლიძე

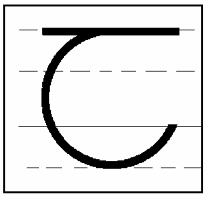

სურ. 89. სასათაურო

ქართული – *“სასათაურო”;*
ლათინური – *“სატიტულო”.*

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

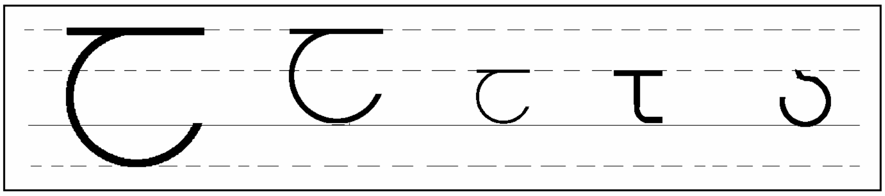

სურ. 90. **სასტამბო ბეჭდური ასოები (სასათაური, მთავრული, მცირე მთავრული, ნუსხური, მხედრული)**

Ⴒაბულა 91. **სასტამბო ბეჭდური ასოები**

სასათაური			ႧႤႧႰႨ
სატექსტო	Ⴋთავრული		ႧႤႧႰႨ
სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴋცირე მთავრული	ႧႤႧႰႨ
სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴌუსხური	ⴇⴄⴇⴐⴈ
სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴋხედრული	თეთრი

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ტაბულა 92. **სასტამბო ბეჭდური ასოები**

სასათაურო	Მთავრული	სასტრიქონო		
		Მცირე მთავრული	Ნუსხური	Მხედრული
ႠႧႨ	ႠႧႨ	ႠႧႨ	ⴀⴇⴈ	ათი

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ბეჭდური ასოები

Ⴒაბულა 93. **Ⴀსონიშნების სრული კომპლექტი (273 ასონიშანი)**

ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ	*სასათაურო*
ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ	*Ⴋთავრული*
ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ	*Ⴋცირე მთავრული*
ⴀⴁⴂⴃⴄⴅⴆⴡⴇⴈⴉⴊⴋⴌⴢⴍⴎⴏⴐⴑⴒⴣⴓⴔⴕⴖⴗⴘⴙⴚⴛⴜⴝⴞⴤⴟⴠⴥ	*Ⴌუსხური*
აბგდევზჱთიკლმნჲოპჟრსტჳუფქღყშჩცძწჭხჴჯჰჵ	*Ⴋხედრული*
1234567890%№IVX*-—….:;,',„"«»?!§()[]{}/\†#+=±≠≈<>	
1234567890% №IVX*-—….:;,',„"«»?!§()[]{}/\†-+=±≠≈<>	

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ႥႠႰႻႨႠ ႫႣႤႡႠႰႤႭႡႱ ႧႡႨႪႨႱႨႣႠႬ ႱႠႫႠႱ ႩႨႪႭႫႤႲႰႦႤ

ႥႠႰႻႨႠ ႫႣႤႡႠႰႤႭႡႱ ႧႡႨႪႨႱႨႣႠႬ ႱႠႫႠႱ ႩႨႪႭႫႤႲႰႦႤ

ႥႠႰႻႨႠ ႫႣႤႡႠႰႤႭႡႱ ႧႡႨႪႨႱႨႣႠႬ ႱႠႫႠႱ ႩႨႪႭႫႤႲႰႦႤ

Ⴅⴀⴐⴛⴈⴀ ⴋⴃⴄⴁⴀⴐⴄⴍⴁⴑ Ⴇⴁⴈⴊⴈⴑⴈⴃⴀⴌ ⴑⴀⴋⴀⴑ ⴉⴈⴊⴍⴋⴄⴒⴐⴆⴄ

Ⴅარძია მდებარეობს Ⴇბილისიდან სამას კილომეტრზე

ნახაზი 94. სასტამბო ბეჭდური ასოები

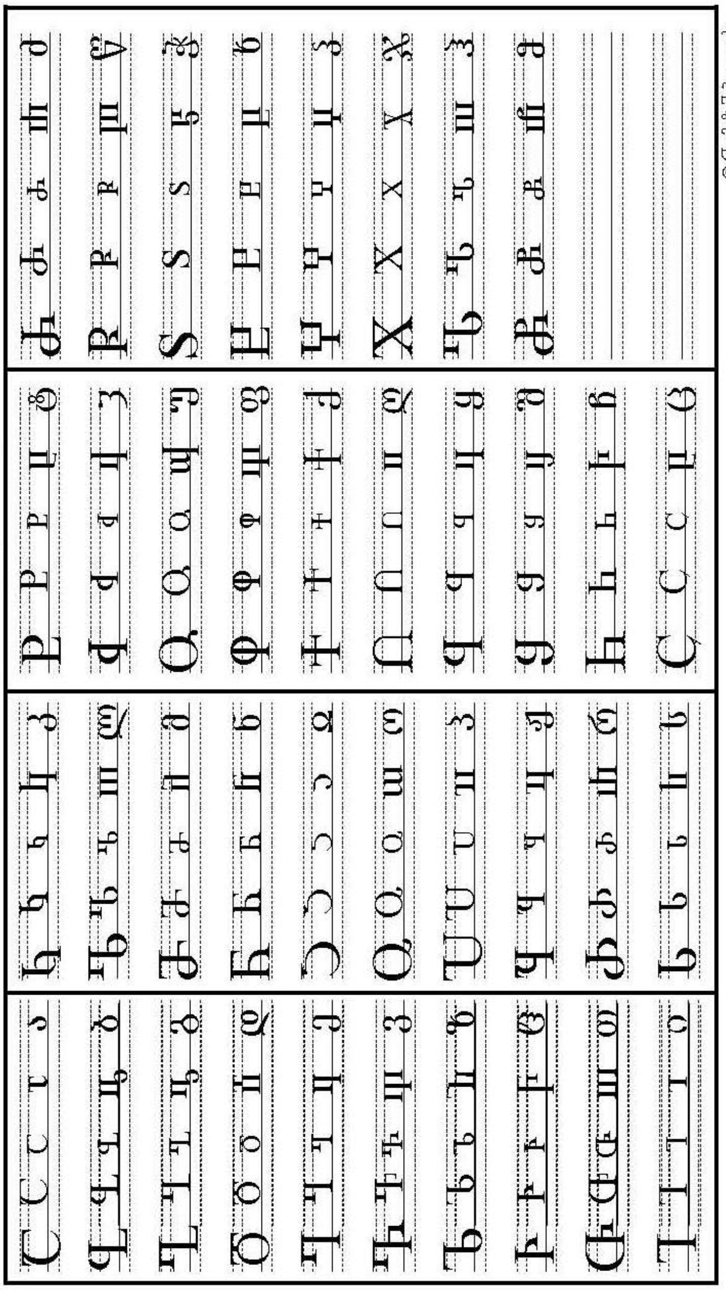

ბეჭდური ასოები

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

ტაბულა 95. **სასტამბო ბეჭდური ასოები**

სასათაური			Ⴀ Ⴁ Ⴂ Ⴃ Ⴄ Ⴅ Ⴆ Ⴡ Ⴇ Ⴈ Ⴉ Ⴊ Ⴋ Ⴌ Ⴢ Ⴍ Ⴎ Ⴏ Ⴐ
ნატექსტო	მთავრული		Ⴀ Ⴁ Ⴂ Ⴃ Ⴄ Ⴅ Ⴆ Ⴡ Ⴇ Ⴈ Ⴉ Ⴊ Ⴋ Ⴌ Ⴢ Ⴍ Ⴎ Ⴏ Ⴐ
	ნასტრიქონო	მცირე მთავრული	Ⴀ Ⴁ Ⴂ Ⴃ Ⴄ Ⴅ Ⴆ Ⴡ Ⴇ Ⴈ Ⴉ Ⴊ Ⴋ Ⴌ Ⴢ Ⴍ Ⴎ Ⴏ Ⴐ
		ნუსხური	ⴀ ⴁ ⴂ ⴃ ⴄ ⴅ ⴆ ⴡ ⴇ ⴈ ⴉ ⴊ ⴋ ⴌ ⴢ ⴍ ⴎ ⴏ ⴐ
		მხედრული	ა ბ გ დ ე ვ ზ ჱ თ ი კ ლ მ ნ ჲ ო პ ჟ რ
სასათაური			Ⴑ Ⴒ Ⴣ Ⴓ Ⴔ Ⴕ Ⴖ Ⴗ Ⴘ Ⴙ Ⴚ Ⴛ Ⴜ Ⴝ Ⴞ Ⴤ Ⴟ Ⴠ Ⴥ
ნატექსტო	მთავრული		Ⴑ Ⴒ Ⴣ Ⴓ Ⴔ Ⴕ Ⴖ Ⴗ Ⴘ Ⴙ Ⴚ Ⴛ Ⴜ Ⴝ Ⴞ Ⴤ Ⴟ Ⴠ Ⴥ
	ნასტრიქონო	მცირე მთავრული	Ⴑ Ⴒ Ⴣ Ⴓ Ⴔ Ⴕ Ⴖ Ⴗ Ⴘ Ⴙ Ⴚ Ⴛ Ⴜ Ⴝ Ⴞ Ⴤ Ⴟ Ⴠ Ⴥ
		ნუსხური	ⴑ ⴒ ⴣ ⴓ ⴔ ⴕ ⴖ ⴗ ⴘ ⴙ ⴚ ⴛ ⴜ ⴝ ⴞ ⴤ ⴟ ⴠ ⴥ
		მხედრული	ს ტ ჳ უ ფ ქ ღ ყ შ ჩ ც ძ წ ჭ ხ ჴ ჯ ჰ ჵ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 96. ქართული სასტამბო შრიფტის განვითარების პერიოდები

1629 წ.	რომის პერიოდი (პირველი სასტამბო შრიფტი)	პაოლინი და ირბახი
1687 წ.	ამსტერდამის პერიოდი	მიკლოშ კიში
1709 — 1748 წწ.	თბილისის პერიოდი	ვახტანგ VI
1749 — 1799 წწ.	თბილისის პერიოდი	ერეკლე II
1800 — 1865 წწ.	პეტერბურგ-მოსკოვის პერიოდი	პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემია
1865 — 1933 წწ.	“დროების” პერიოდი	გაზეთი “დროება”
1933 — 1991 წწ.	საბჭოური პერიოდი	
1992 წლიდან	ახალი პერიოდი	

© თამაზ მჭედლიძე

© თამაზ მჭედლიძე

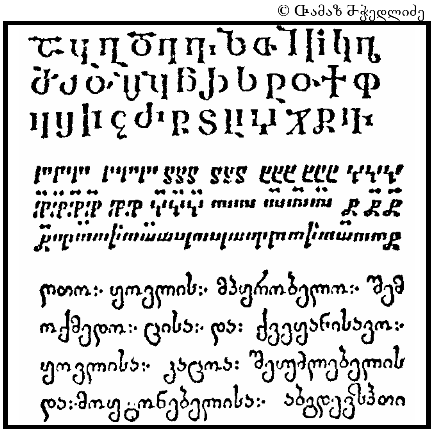

სურ. 97. მიკლოშ კიშის მიერ დამზადებული ქართული შრიფტი (ამსტერდამი, 1687 წ.)

Ⴒაბულა 98. **Ⴕართული სასტამბო შრიფტები**

Ⴋთავრულ/მხედრული		Ⴋთავრულ/ნუსხური
1. Ⴎაოლინი და Ⴌ.Ⴈრბახი (1629 წ.) 2. Ⴋიკლოშ Ⴉიში (1687 წ.) 3. Ⴓნივერსიტეტი (1964 წ.) 4. ႫႧ Ⴋჭედლიძე მხედრული (1996 წ.) 5. Ⴋჭედლიძე ხელნაწერი (1996 წ.) 6. ႫႧ Ⴀკადემი Ⴋხ 7. ႫႧ Ⴂრიგოლია Ⴋხ 8. ႫႧ Ⴊიტერატურული Ⴋხ 9. ႫႧ Ⴐუსთაველი Ⴋხ 10. ႫႧ სილფაენი Ⴋხ 11. ႫႧ Ⴇაიმსი Ⴋხ	12. ႫႧ Ⴀვაზა Ⴋხ 13. ႫႧ Ⴙვეულებრივი Ⴋხ 14. ႫႧ Ⴉურიერი Ⴋხ 15. ႫႧ Ⴄვერსონ Ⴋონო Ⴋხ 16. ႫႧ Ⴎარლამენტი Ⴋხ 17. ႫႧ Ⴎრიმერი Ⴋხ 18. Ⴀრიალ Ⴓნიკოდე Ⴋ Ⴑ 19. Ⴉოდე 2000 20. ႲႨႲႳႱ Ⴉიბერბიტ Ⴁაზიკ 21. ႡႮႢ Ⴎაატა Ⴈნგირი Ⴅერა	1. Ⴎაოლინი და Ⴌ.Ⴈრბახი (1629 წ.) 2. Ⴋიკლოშ Ⴉიში (1687 წ.) 3. Ⴓნივერსიტეტი (1964 წ.) 4. ႫႧ Ⴋჭედლიძე ნუსხური (1996 წ.) 5. ႫႧ Ⴃამაზე Ⴌუ 6. ႫႧ Ⴞუცური Ⴌუ 7. ႡႮႢ Ⴎაატა 8. ႡႮႢ Ⴌინო 9. ႡႮႢ Ⴞუცური Ⴓ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 99. **Ⴕართული სასტამბო შრიფტები**

Ⴋხედრული	
1. Ⴎაოლინი და Ⴌ. Ⴈრბახი (1629 წ.) 2. Ⴋიკლოშ Ⴉიში (1687 წ.) 3. Ⴅენური (1866 წ.) 4. Ⴃედაენის (1876 წ.) 5. Ⴉ. Ⴊორთქიფანიძის (1884 წ.) 6. Ⴎარიზული(1903 წ.) 7. Ⴋკაფიო (1956 წ.) 8. Ⴅიწრო (1956 წ.) 9. Ⴙვეულებრივი 10. Ⴉურსივი(1964 წ.) 11. Ⴃუმბაძე (1964 წ.) 12. Ⴄნციკლოპედიური (1967 წ.) 13. Ⴍქტომბერი (1968 წ.) 14. Ⴚიცერო 15. Ⴌაკადული 16. Ⴉოლხეთი 17. Ⴈვერია	18. Ⴂორდა 19. Ⴊიტერატურული 20. Ⴘემოქმედი 21. Ⴋუქი გროტესკი 22. ႡႮႢ Ⴀრიალი 23. ႡႮႢ Ⴀფხაზეთი 24. ႡႮႢ Ⴁოქსო 25. ႡႮႢ Ⴂლახო 26. ႡႮႢ Ⴄლიტე 27. ႡႮႢ Ⴈნგირი 28. ႡႮႢ Ⴈრუბაქიძე 29. ႡႮႢ Ⴉურიერი 30. ႡႮႢ Ⴉლასიკა 31. ႡႮႢ Ⴋიხეილ სტეფანე 32. ႡႮႢ Ⴐიონი 33. ႡႮႢ Ⴍცნობი

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

10 სასტამბო ხელნაწერი ასოები

სასტამბო ხელნაწერი ასოები არის ორი სახის: განცალკევე-ბული და გაბმული წერისათვის. Ხელნაწერი ასოები ყოველ გარნიტურში უნდა იყოს ერთი სახეობის: ნორმალური სიგა-ნის, ნათელი, ბუნებრივი კონტრასტულობის, დახრილი.

© Თამაზ [illegible]ჭედლიძე

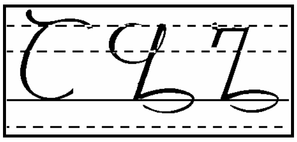

სურ.100. Განცალკევებუ-ლი მთავრული ასოები

© Თამაზ [illegible]ჭედლიძე

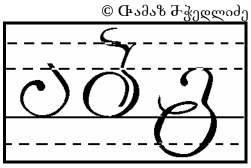

სურ.101. Განცალკევებული სასტრიქონო ასოები

© Თამაზ [illegible]ჭედლიძე

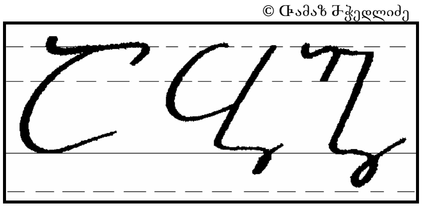

სურ.102. Გაბმული მთავრული ასოები

© Თამაზ [illegible]ჭედლიძე

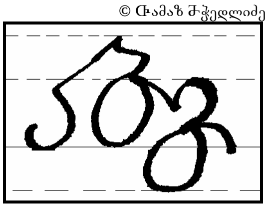

სურ.103. Გაბმული სასტრიქონო ასოები

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 104. **Ⴞელნაწერი განცალკევებული ასოები**

Ⴂანცალკევებული	
Ⴋთავრული	Ⴑასტრიქონო

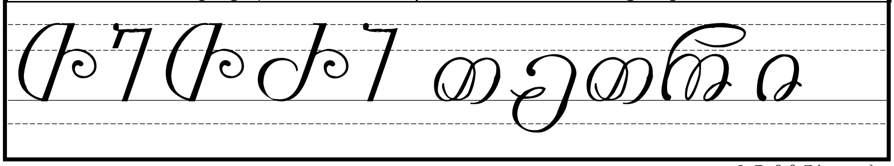

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა .105. **Ⴞელნაწერი გაბმული ასოები**

Ⴂაბმული	
Ⴋთავრული	Ⴑასტრიქონო

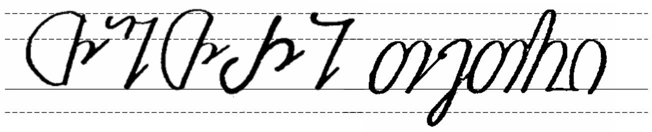

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა.106. **სასტამბო ხელნაწერი ასოები**

Ⴞელნაწერი	Ⴂანცალკევებული	Ⴋთავრული	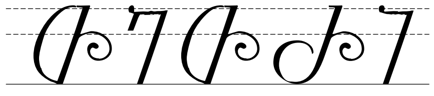
		სასტრიქონო	
	Ⴂაბმული	Ⴋთავრული	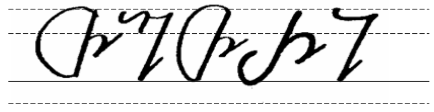
		სასტრიქონო	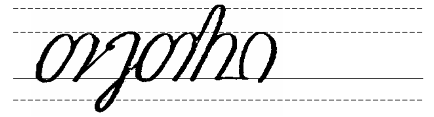

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა .107. **სასტამბო ხელნაწერი ასოები**

განცალკევებული		გაბმული	
მთავრული	სასტრიქონო	მთავრული	სასტრიქონო

© ტამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 108. **ხელნაწერი განცალკევებული ასონიშნების სრული კომპლექტი** (103 ასონიშანი)

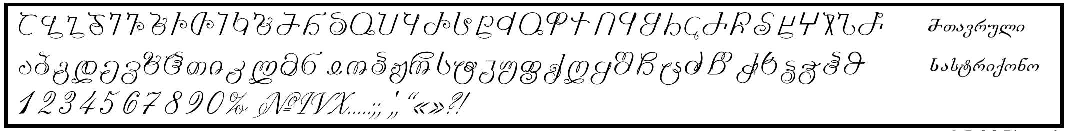

© ტამაზ მჭედლიძე

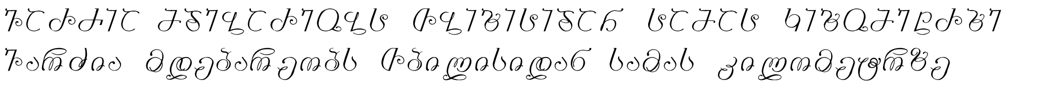

ტაბულა 109. **ხელნაწერი გაბმული ასონიშნების სრული კომპლექტი** (76 ასონიშანი)

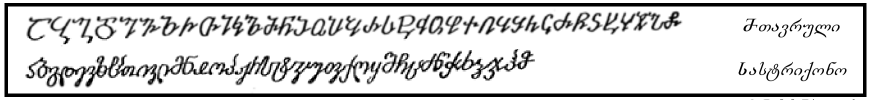

© ტამაზ მჭედლიძე

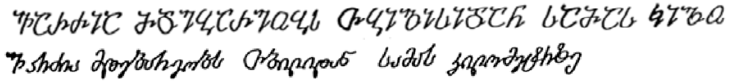

11 სასტამბო დეკორატიული ასოები

საწყისი ასო — დიდი ზომის, ზოგჯერ მხატვრულად გაფორმებული, სასათაურო ასო, რომელსაც სწერენ წიგნის ტექსტის თავის, ნაწილის ან აბზაცის დასაწყისში. Ⴕართული *"საწყისი ასო"* ლათინური *"ინიციალის"* შესატყვისია (*initialis* — საწყისი; *littera initialis* — საწყისი ასო).

Ⴗველაზე მარტივ საწყის ასოს წარმოადგენს იმავე გარნიტურის მსხვილი კეგელის მუქი (ძალიან მუქი) სასათაურო ასო.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀმბობენ, რომ ეს გაზი გამოგონილია Ⴈნგლისში. საქართველო ამჯობინებს Ⴘექსპირს დედანში ან Ⴋაჩაბლის და Ⴎასტერნაკის თარგმანში. საქართველოს, ისევე როგორც მთელ საბჭოთა Ⴉავშირს, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება. საქართველო, ისევე როგორც მთელი საბჭოთა Ⴉავშირი, უნდა იყოს ბოროტებისათვის დახურული სივრცე. Ⴀი რატომ გაზის გამოყენება Ⴇბილისში იყო მკვლელობა.

სურ. 110. **საწყისი ასოს ნიმუში**

ტაბულა 111. მხატვრული ინიციალები შუასაუკუნოვან ქართულ ხელნაწერებში

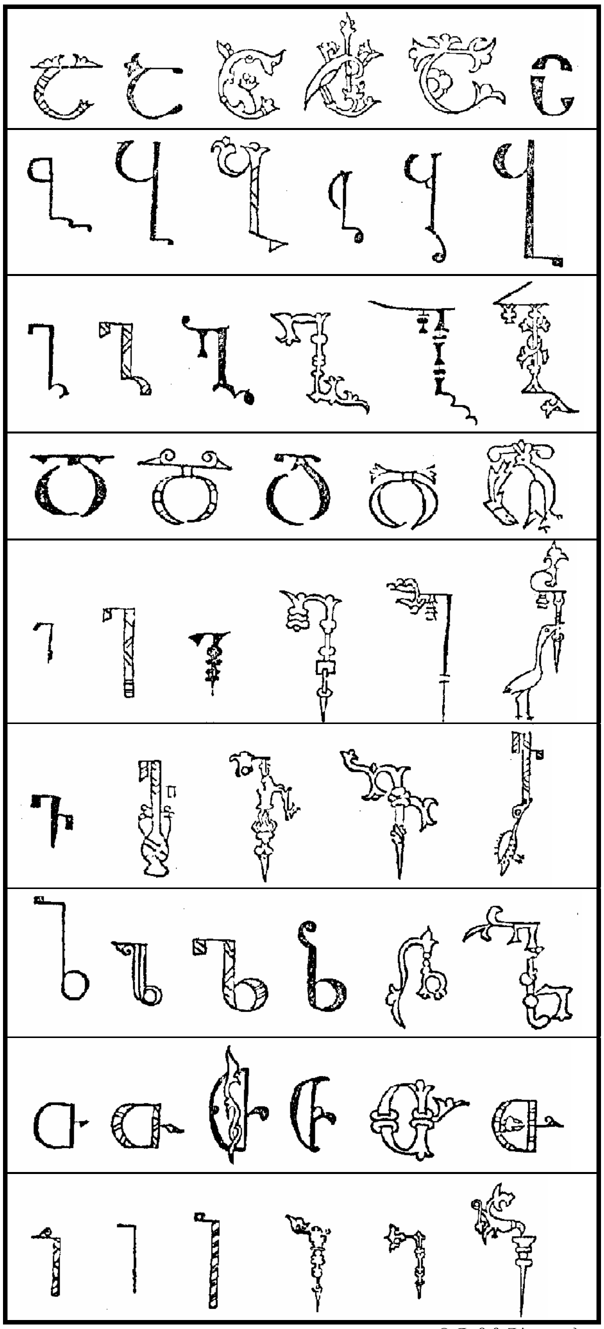

© თამაზ მჭედლიძე

Ⴒაბულა 112. Ⴋხატვრული ინიციალები შუასაუკუნოვან ქართულ ხელნაწერებში

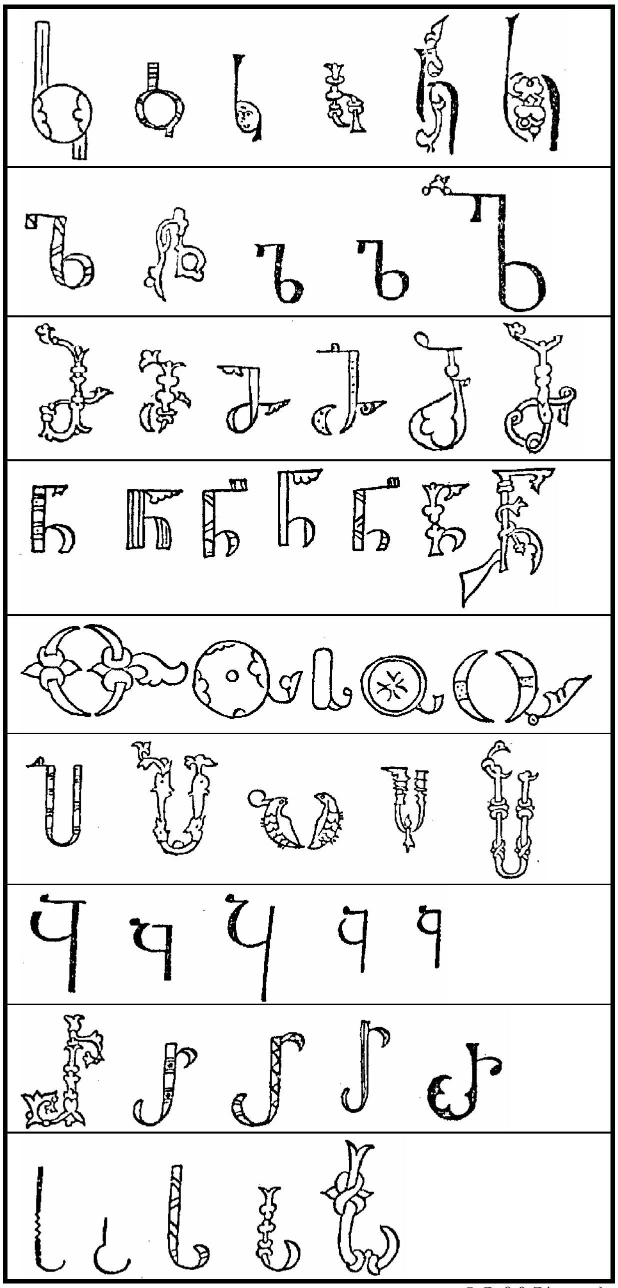

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 113. Ⴋხატვრული ინიციალები შუასაუკუნოვან ქართულ ხელნაწერებში

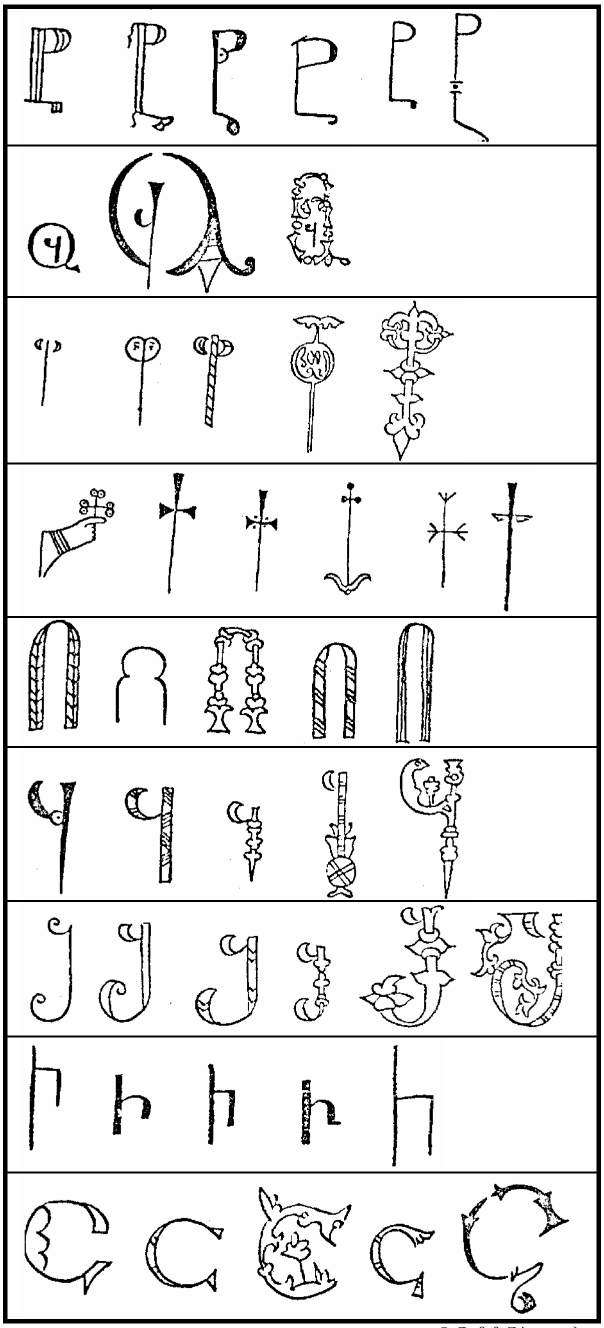

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 114. Ⴋხატვრული ინიციალები შუასაუკუნოვან ქართულ ხელნაწერებში

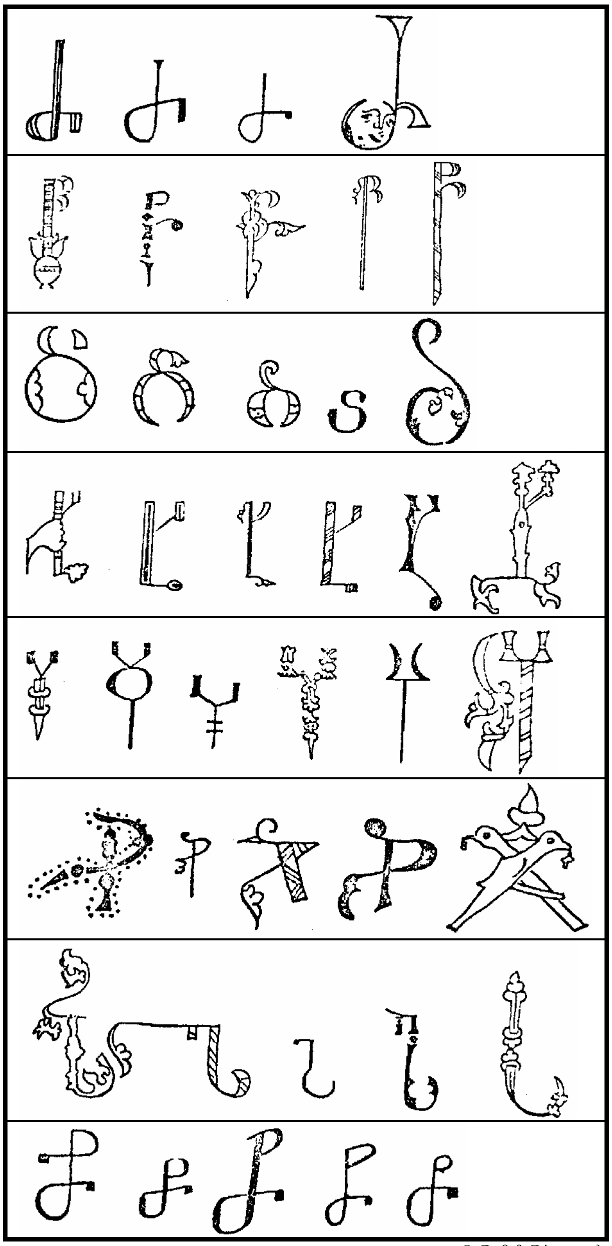

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ქსოვილწერა – დეკორატიული ხელწერა, რომელიც ჰკრავს სტრიქონს განუწყვეტელ ორნამენტში. ქსოვილწერაში იხმარება შემდეგი ხერხები:

- ასოების ნაწილების შემოკლება მათი მიახლოვების მიზნით.

© რამაზ მჭედლიძე

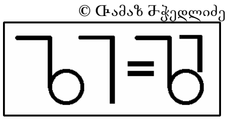

სურ. 115. ქსოვილწერის ხერხი

© რამაზ მჭედლიძე

სურ. 116. ქსოვილწერის ხერხი

- ერთი ასოს დამორჩილება მეორე ასოთი.

© რამაზ მჭედლიძე

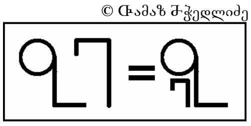

სურ. 117. ქსოვილწერის ხერხი

© რამაზ მჭედლიძე

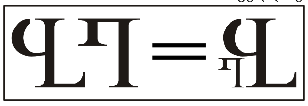

სურ. 118. ქსოვილწერის ხერხი

- ორი ასოს ურთიერთდამორჩილება; ორი ასო პატარავდება ორჯერ და ერთიმეორეზე დგება.

© რამაზ მჭედლიძე

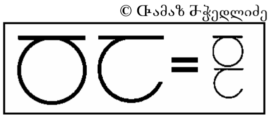

სურ. 119. ქსოვილწერის ხერხი

© რამაზ მჭედლიძე

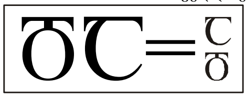

სურ. 120. ქსოვილწერის ხერხი

- მაგვარი ელემენტების შეერთება.

© რამაზ მჭედლიძე

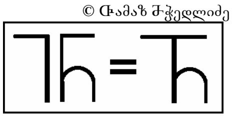

სურ. 121. ქსოვილწერის ხერხი

© რამაზ მჭედლიძე

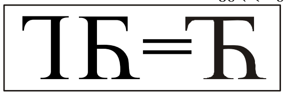

სურ. 122. ქსოვილწერის ხერხი

- დაპატარავებული მრგვალი ასოებით ივსება სიცარიელები.

მაგალითად, სიტყვა **“ႵႱႠႧႥႣႭႳႵႧႺ”** ქსოვევილწერით მიიღებს დაახლოვებით ასეთ სახეს.

დეკორატიული ასოები

ႲႨႮႭႢႰႠႴႨႠ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

სურ. 123. Ⴕსოვილწერის ნიმუში

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

სურ. 124. Ⴕსოვილწერის ნიმუში (სიტყვა "Ⴄნციკლოპედია")

სურ. 125."სამღვთო და სამღვდელო სახარება".
Ⴇბილისი, 1709 წ.

სურ. 126. "სახარება Ⴋარკოზისი. Ⴇავი პირველი".
Ⴇბილისი, 1710 წ.

სურ. 127. "Ⴜიგნი Ⴜყობილსიტყვაობა" (1768 წ.)

სურ. 128. "Ⴜყობილსიტყვაობა".
Ⴋარი Ⴁროსეს ხელწერა

Ⴞვეული — დეკორატიული ხელწერა მხედრული ასოებით, რომელიც იხმარებოდა მე-17 — 19 სს. ხელნაწერებში ავტორის ან გადამწერის ხელმოწერის გადმოსაცემად.

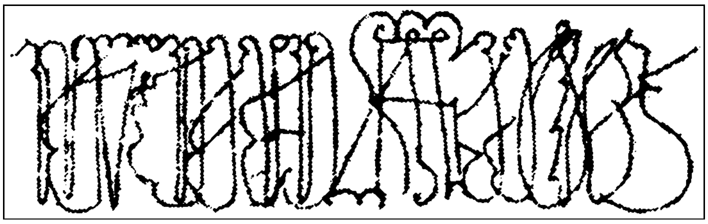

სურ. 129. Ⴀრჩილ Ⴋეფის ხელმოწერა მისი წერილიდან Ⴌ. Ⴅიტცენისადმი (1686 წ.)

სურ. 130. Ⴀნტონ Ⴁაგრატიონის "Ⴋყობილსიტყვაობის" გადამწერის Ⴃავით Ⴐექტორ Ⴀლექსიძის ხელმოწერა (1800 წ.)

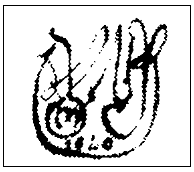

სურ. 131. Ⴋარი Ⴁროსეს ხელმოწერა (1840 წ.)

Ⴒაბულა 132. **სასტამბო დეკორატიული ასოები**

Ⴃეკორატიული	საწყისი ასო	სასათაურო
	Ⴕსოვილწერა	სასათაურო
	Ⴞვეული	სასათაურო

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 133. **სასტამბო ასონიშნების კლასიფიკაცია**

სასტამბო	Ⴁეჭდური	სასათაურო		
		სატექსტო	Ⴋთავრული	
			სასტრიქონო	Ⴋცირე მთავრული
				Ⴌუსხური
				Ⴋხედრული
	Ⴞელნაწერი	Ⴂანცალკევებული	Ⴋთავრული	
			სასტრიქონო	
		Ⴂაბმული	Ⴋთავრული	
			სასტრიქონო	
	Ⴃეკორატიული	საწყისი ასო	სასათაურო	
		Ⴕსოვილწერა	სასათაურო	
		Ⴞვეული	სასათაურო	

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴃეკორატიული ასოები

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 134. სასტამბო ასონიშნები

Ⴁეჭდური	სასათაურო			ႧႤႧႰႨ
Ⴁეჭდური	სატექსტო		Ⴋთავრული	ႧႤႧႰႨ
Ⴁეჭდური	სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴋცირე მთავრული	ႧႤႧႰႨ
Ⴁეჭდური	სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴌუსხური	ⴇⴄⴇⴐⴈ
Ⴁეჭდური	სატექსტო	სასტრიქონო	Ⴋხედრული	თეთრი
Ⴞელნაწერი	Ⴂანცალკევებული		Ⴋთავრული	ႧႤႧႰႨ
Ⴞელნაწერი	Ⴂანცალკევებული		სასტრიქონო	თეთრი
Ⴞელნაწერი	Ⴂაბმული		Ⴋთავრული	ႧႤႧႰႨ
Ⴞელნაწერი	Ⴂაბმული		სასტრიქონო	თეთრი

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე ე

12 Ⴕართული შრიფტის გაუმჯობესება

Ⴕართული შრიფტის გაუმჯობესების მიზნით ჩასატარებელია შემდეგი ღონისძიებები: ასომთავრულის და ნუსხურის აღდგენა, სასტრიქონო ასოების პროპორციების შეცვლა, ახალი საშრიფტო გარნიტუოების შექმნა.

Ⴀსომთავრულის და ნუსხურის აღდგენის აუცილებლობა

Ⴀრამეულ დამწერლობას საფუძვლად დაედო ფინიკიური დამწერლობის *"კურსივი"*. სწორედ ამით არის განპირობებული *"ევროპული"* და *"აზიური"* დამწერლობების გრაფიკის მკვეთრი განსხვავება.

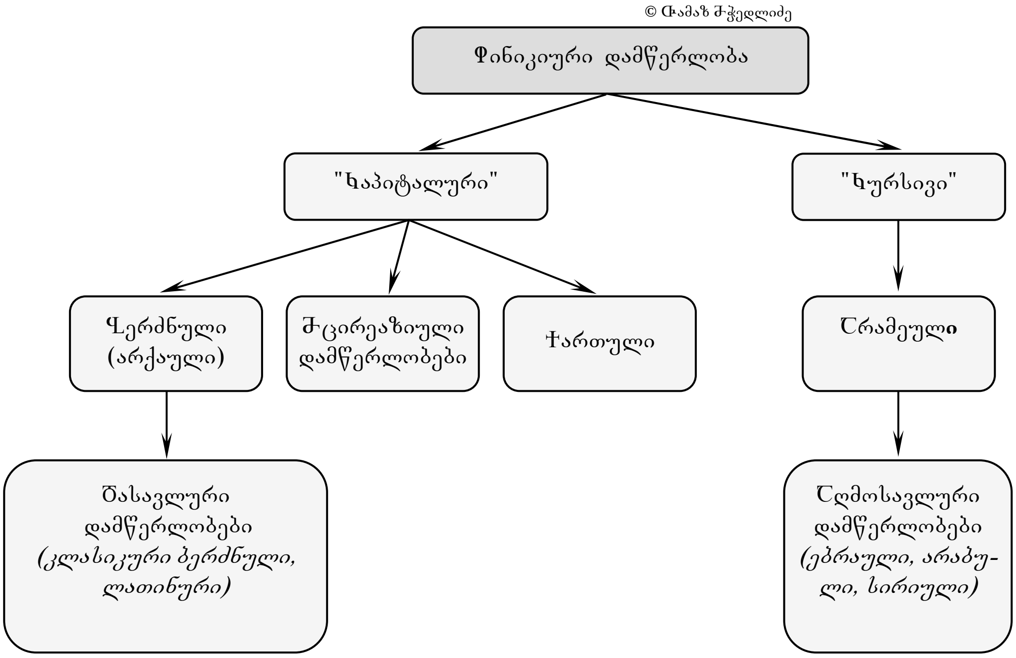

სურ. 135. Ⴀნბანური დამწერლობების შექმნის ზოგადი სქემა

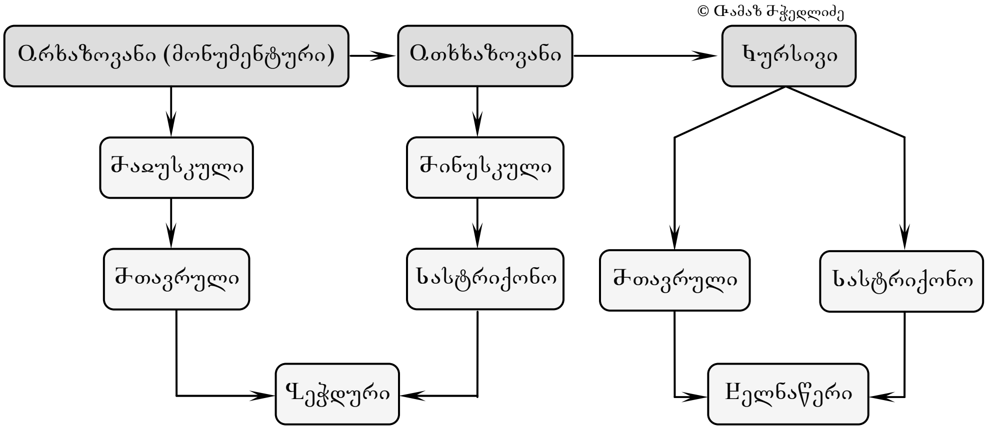

სურ. 136.“Ⴄვროპული” დამწერლობების ასოების გრაფიკის ბუნებრივი განვითარების ზოგადი სქემა

ტაბულა 137. "ევროპული" დამწერლობების ნიმუშები

ბერძნ.		ლათინური		რუსული		ქართული		სომხური	
Αα	*Αα*	Aa	*Aa*	Аа	*Аа*	Cτ	*Cτ*	Աա	*Աա*
Ββ	*Ββ*	Bb	*Bb*	Бб	*Бб*	Ⴊц	*Ⴊц*	Բբ	*Բբ*
Γγ	*Γγ*	Cc	*Cc*	Вв	*Вв*	Ⴊћ	*Ⴊћ*	Գգ	*Գգ*
Δδ	*Δδ*	Dd	*Dd*	Гг	*Гг*	ŌĦ	*ŌĦ*	Դդ	*Դդ*
Εε	*Εε*	Ee	*Ee*	Дд	*Дд*	Ⴄη	*Ⴄη*	Եե	*Եե*
Ζζ	*Ζζ*	Ff	*Ff*	Ее	*Ее*	Ⴐπ	*Ⴐπ*	Զզ	*Զզ*
Ηη	*Ηη*	Gg	*Gg*	Жж	*Жж*	Ⴆħ	*Ⴆħ*	Էէ	*Էէ*
Θθ	*Θθ*	Hh	*Hh*	Зз	*Зз*	ÞF̄	*ÞF̄*	Ըը	*Ըը*
Ιι	*Ιι*	Ii	*Ii*	Ии	*Ии*	Ꭷπ	*Ꭷπ*	Թթ	*Թթ*
Κκ	*Κκ*	Jj	*Jj*	Йй	*Йй*	Ⴂι	*Ⴂι*	Ժժ	*Ժժ*
Λλ	*Λλ*	Kk	*Kk*	Кк	*Кк*	ЬĦ	*ЬĦ*	Իի	*Իի*
Μμ	*Μμ*	Ll	*Ll*	Лл	*Лл*	Ⴆπ	*Ⴆπ*	Լլ	*Լլ*
Νν	*Νν*	Mm	*Mm*	Мм	*Мм*	Ⴋ̈Ⴋ	*Ⴋ̈Ⴋ*	Խխ	*Խխ*
Ξξ	*Ξξ*	Nn	*Nn*	Нн	*Нн*	Б̄ñ	*Б̄ñ*	Ծծ	*Ծծ*
Οο	*Οο*	Oo	*Oo*	Оо	*Оо*	Ↄɔ	*Ↄɔ*	Կկ	*Կկ*
Ππ	*Ππ*	Pp	*Pp*	Пп	*Пп*	Ⴍɯ	*Ⴍɯ*	Հհ	*Հհ*
Ρρ	*Ρρ*	Qq	*Qq*	Рр	*Рр*	Ⴈɪ	*Ⴈɪ*	Ձձ	*Ձձ*
Σξσ	*Σξσ*	Rr	*Rr*	Сс	*Сс*	Чц	*Чц*	Ղղ	*Ղղ*
Ττ	*Ττ*	Ss	*Ss*	Тт	*Тт*	Ⴔɪh	*Ⴔɪh*	Ճճ	*Ճճ*
Υυ	*Υυ*	Tt	*Tt*	Уу	*Уу*	Ьы	*Ьы*	Մմ	*Մմ*
Φφ	*Φφ*	Uu	*Uu*	Фф	*Фф*	Ⴒц	*Ⴒц*	Յյ	*Յյ*
Χχ	*Χχ*	Vv	*Vv*	Хх	*Хх*	ⰔⰈ	*ⰔⰈ*	Նն	*Նն*
Ψψ	*Ψψ*	Ww	*Ww*	Цц	*Цц*	Ⴍɥ	*Ⴍɥ*	Շշ	*Շշ*
Ωω	*Ωω*	Xx	*Xx*	Чч	*Чч*	Ⴔɥ	*Ⴔɥ*	Ոո	*Ոո*
		Yy	*Yy*	Шш	*Шш*	ϯϯ	*ϯϯ*	Չչ	*Չչ*
		Zz	*Zz*	Щщ	*Щщ*	Ⴖп	*Ⴖп*	Պպ	*Պպ*
				Ъъ	*Ъъ*	Ⴗɥ	*Ⴗɥ*	Ջջ	*Ջջ*
				Ыы	*Ыы*	Ⴏu	*Ⴏu*	Ռռ	*Ռռ*
				Ьь	*Ьь*	ႹĦ	*ႹĦ*	Սս	*Սս*
				Ээ	*Ээ*	Cɪ	*Cɪ*	Վվ	*Վվ*
				Юю	*Юю*	Ⴔɪɪh	*Ⴔɪɪh*	Տտ	*Տտ*
				Яя	*Яя*	ႵП	*ႵП*	Րր	*Րր*
						SҔ	*SҔ*	Ցց	*Ցց*
						ႬĦ	*ႬĦ*	Իւ	*Իւ*
						Ⴘɥ	*Ⴘɥ*	ՈՒու	
						Xχ	*Xχ*	Փփ	*Փփ*
						Ⴊп	*Ⴊп*	Քք	*Քք*
						Ⴔɪ̈ñ	*Ⴔɪ̈ñ*	ԵՎև	
								Օo	*Օo*
								Ֆֆ	*Ֆֆ*

© ტამაზ ჭეჭელიძე

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

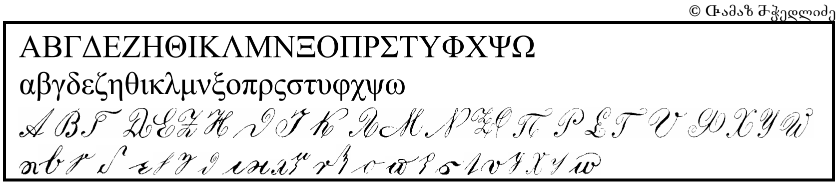

Ⴑურ. **138**. Ⴁერძნული ანბანი

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴑურ. **139**. Ⴊათინური ანბანი

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴑურ. **140**. Ⴐუსული ანბანი

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

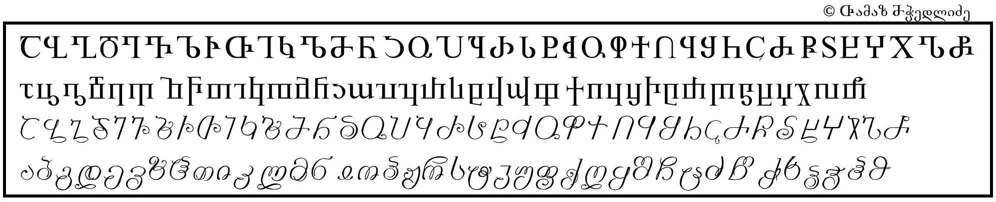

Ⴑურ. **141**. Ⴕართული ანბანი

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

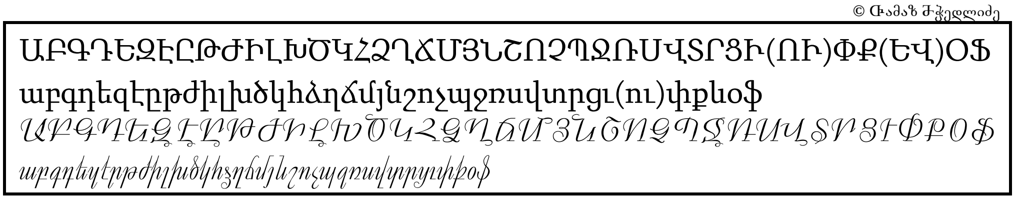

Ⴑურ. **142**. Ⴑომხური ანბანი

Ⴕართული დამწერლობა, როგორც დამწერლობის *"ევროპული"* სისტემის წარმომადგენელი, ასეთივე მიმართულებით ნვითარდებოდა. Ⴐოგორც აღნიშნავს Ⴄლენე Ⴋაჭავარიანი, *"ნუსხურის შექმნა განპირობებული იყო სწრაფი, გამარტივებული წერისკენ მისწრაფებით, რაც დროისა და მასალის ეკონომია განაპირობებდა. Ⴇუ ასომთავრული ხელის რამჯენდერმე აღებით იწერებოდა, ნუსხურში*

ჩანს ერთიან, მარტივკონტურებიან ასოთა მოხაზულობების შექმნისაკენ სწრაფვა, რამაც საბოლოო სახე მხედრულში მიიღო".

"მხედრული" (ანუ კურსივი, ანუ გაკრული, ანუ სწრაფწერა) გავრცელდა მე-11 საუკუნეში საკანცელარიო, დიპლომატიურ და სავაჭრო მიმოწერაში.

ეს, რომ მე-18 საუკუნისათვის მკვეთრად იყო გამიჯნული მთავრული და ნუსხური ასოების ხმარება, ნათლად ჩანს იოანე ბატონიშვილის "კალმასობიდან": *"... თავნი, ანუ მუხლნი, ანუ პერიოდნი დაიწყებოდენ წიგნითა ასომთავრულითა ანუ მისვე დიდითა ასოთი. ... აგრეთვე ყოველნი ტაიპნი შაირთანი დაიწყებიან ასომთავრულითა ანუ დიდის ასოთი. ... ყოველნი სახელნი და ნაცუალსახელნი მაღალთა გუამთა ჯერ არიან დაწყებად ასომთავრულითა. ... ყოველნი სახელნი კაცთა, ხელოსანთა, ქალაქთა, მდინარეთა, მეტალთა, ხეთა და ცხოველთა აღწერასა შინა ანუ ისტორიათა სათანადო არს ასომთავრულითა დაწყებად ..."*

მე-19 საუკუნეში მთავრულების ხმარება ქართულ დამწერლობაში წავიდა მრუდე გზით. ცნობილია, რომ გაზეთმა *"დროებამ"* 1866 წელს ხმარებაში შემოიღო მხედრულებისგან დამზადებული მთავრული ასოები. ამის შედეგად მხედრული ასოები დამახინჯდა, მაგრამ მთავრული ასოების ხმარების ორთოგრაფიული წესი მაინც ვერ იქნა მიღწეული.

ეს, თუ რა მოხდა, ნათლად ჩანს ქვემოთ მოყვანილ ტაბულიდან.

© თამაზ მჭედლიძე

აბგდევზჱთიკლმნჲოპჟრსტჳუფქღყშჩცძწჭხჴჯჰჵ
ᲐᲑᲒᲓᲔᲕᲖᲱᲗᲘᲙᲚᲛᲜᲲᲝᲞᲟᲠᲡᲢᲳᲣᲤᲥᲦᲧᲨᲩᲪᲫᲬᲭᲮᲴᲯᲰᲵ

სურ. 143. გაზეთ "დროების" მიერ შემოღებული ცრუ მთავრული ასოები

ახლა კი ვნახოთ, თუ რა მოხდებოდა, სხვა დამწერლობებს რომ ევლოთ ამავე გზით. ასეთი განვითარების შემთხვევაში ამ დამწერლობებში ბეჭდური და ხელნაწერი ასოები არ უნდა განსხვავებულიყვნენ ერთმანეთისაგან. იქნებოდა ერთიანი, ხელნაწერი მოხაზულობის, ასოები (ე. ი., ხელნაწერის საფუძველზე შექმნილი ასოები შეასრულებდნენ ბეჭდური ასოების ფუნქციას). ზუსტად ასეთი მდგომარეობა გვაქვს ამჟამად ქართულ დამწერლობაში. ამ შემთხვევაში მივიღებდით შემდეგს.

© რამაზ ჭედლიძე

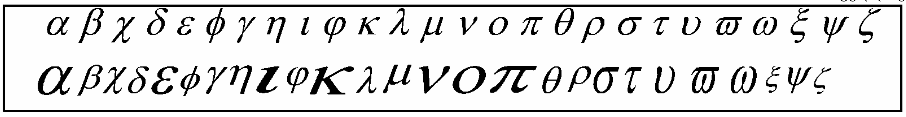

სურ. 144. ბერძნული ანბანის სავარაუდო შესაძლო განვითარება

© რამაზ ჭედლიძე

სურ. 145. ლათინური ანბანის სავარაუდო შესაძლო განვითარება

© რამაზ ჭედლიძე

სურ. 146. რუსული ანბანის სავარაუდო შესაძლო განვითარება

© რამაზ ჭედლიძე

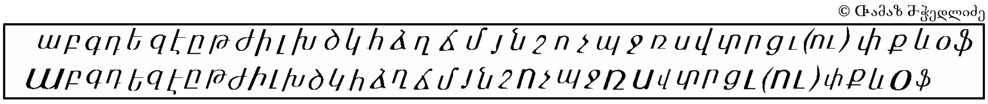

სურ. 147. სომხური ანბანის სავარაუდო შესაძლო განვითარება

ტაბულა 148. **ასოების ხმარების ზოგადი პრინციპი „ევროპულ" დამწერლობებში**

მთავრული (მაჟუსკული)	ბეჭდური ასოები
ნუსხური (მინუსკული)	
კურსივი	ხელნაწერი ასოები

© რამაზ ჭედლიძე

ქართული დამწერლობის გრაფიკა ბუნებრივად რომ განვითარებულიყო, დღეისათვის მივიღებდით ასეთ შედეგს.

© რამაზ ჭედლიძე

სურ.149. ბეჭდური ასოები

© რამაზ ჭედლიძე

სურ.150. ხელნაწერი ასოები

შემდეგ ტაბულაში მოცემულია სავარაუდო სქემა.

ტაბულა 151. ქართული ასოების ხმარების ზოგადი პრინციპი

ბეჭდური ასოები	მთავრული ("მრგვლოვანი") ნუსხური ("ხუცური")
ხელნაწერი ასოები	მთავრული (გამარტივებული "მრგვლოვანი") ნუსხური ("მხედრული")

© თამაზ მჭედლიძე

სწორედ ამ მიმართულებით უნდა განვითარებულიყო ქართული დამწერლობის გრაფიკა!

რატომ არ განსხვავდება დღევანდელ ქართულ დამწერლობაში ბეჭდური და ხელნაწერი ასოები? იმიტომ რომ, თანამედროვე ასოები ფაქტიურად წარმოადგენენ ხელნაწერ ასოებს, რომლებიც იხმარება ბეჭდურის სახით. ე. ი., მათი უფრო მეტად გამარტივება (რაც წარმოადგენს ხელნაწერი ასოს არსს) შეუძლებელია.

უნდა ითქვას, რომ "მხედრული" სასტამბო შრიფტად პირველად შემოიღეს იტალიელმა კათოლიკე მისიონერებმა მე-17 ს. დასაწყისში, რის შედეგადაც ამ წესმა თანდათან მოიკიდა ფეხი. იმ იტალიელს ქართული ასოების ბუნებრივი განვითარება კი არ აინტერესებდა, არამედ კათოლიკური სარწმუნოების განვითარება საქართველოში, რასაც ხელი უნდა შეეწყო ბეჭდვამ ხალხისათვის ადვილად გასაგები ასოებით.

მაგრამ რაც მოხდა, მოხდა! ჩვენი ამოცანაა გამოვნახოთ სწორი გზა და ამიერიდან ვიაროთ ამ გზით.

დღეისათვის ჩვენ მოგვეპოვება ქართული ასოების სამი ნაირსახეობა: მთავრული და ორი ნუსხური: კუთხოვანი ("ხუცური") და მრგვლოვანი ("მხედრული").

Ⴒაბულა 152. **Ⴕართული ასოების ისტორიული კლასიფიკაციები**

1.	Ⴋრგვლოვანი	Ⴉუთხოვანი	Ⴍთხხაზოვანი მრგვლოვანი
2.	Ⴋთავრული	Ⴌუსხური	Ⴊაკრული
3.	Ⴋაიუსკული	Ⴋინუსკული	Ⴉურსივი
4.	Ⴋთავრული	Ⴞუცური	Ⴋხედრული

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 153. **Ⴌუსხური ასოების კლასიფიკაციის შესაძლო ვარიანტები**

1.	Ⴌუსხახუცური	Ⴌუსხამხედრული
2.	Ⴌუსხური ხუცური	Ⴌუსხური მხედრული
3.	Ⴞუცური ნუსხა	Ⴋხედრული ნუსხა
4.	Ⴞუცური ნუსხური	Ⴋხედრული ნუსხური
5.	Ⴉუთხოვანი ნუსხური	Ⴋრგვლოვანი ნუსხური
6.	Ⴌუსხა კუთხოვანი	Ⴌუსხა მრგვლოვანი
7.	Ⴉუთხოვანი ნუსხა	Ⴋრგვლოვანი ნუსხა

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 154. **Ⴕართული ასოების თანამედროვე კლასიფიკაცია**

1.	Ⴋთავრული	Ⴞუცურ-ნუსხური	Ⴋხედრულ-ნუსხური
2.	Ⴋთავრული	Ⴉუთხოვან-ნუსხური	Ⴋრგვლოვან-ნუსხური
3.	Ⴋთავრული	Ⴌუსხური: Ⴞუცური ← → Ⴋხედრული	
4.	Ⴋთავრული	Ⴌუსხური: Ⴉუთხოვანი ← → Ⴋრგვლოვანი	
5.	Ⴋთავრული	Ⴌუსხური	Ⴋხედრული

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

შემდეგ სურათებში მოცემულია ის მიმართულება, რომლითაც ამიერიდან უნდა განვითარდეს ქართული დამწერლობის გრაფიკა!

© თამაზ ჩჭედლიძე

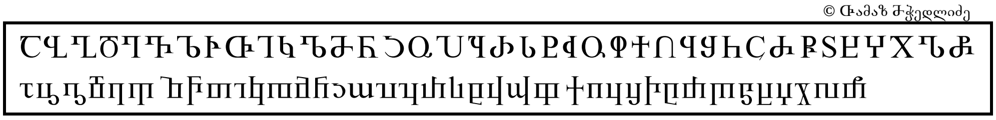

სურ. 155. ბეჭდური კუთხოვანი ასოები

© თამაზ ჩჭედლიძე

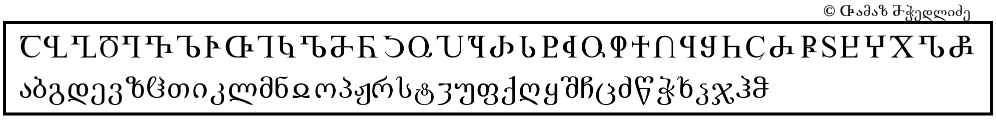

სურ. 156. ბეჭდური მრგვლოვანი ასოები

© თამაზ ჩჭედლიძე

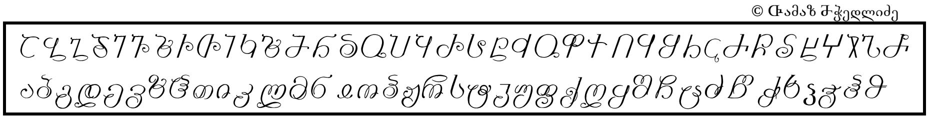

სურ. 157. ხელნაწერი ასოები

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 158. **Ⴘრიფტების ერთიანი განვითარების მაჩვენებელი ტაბულა**

Ⴕართული

Ⴁეჭდურ. Ⴋთავრ.	Ⴁეჭდურ. Ⴌუსხუ.	Ⴁეჭდურ. Ⴋხედრ.	Ⴞელნ. Ⴋთავრ.	Ⴞელნ. Ⴑასტრ.
Ⴀ	ⴀ	ა	Ⴀ	ა
Ⴁ	ⴁ	ბ	Ⴁ	ბ
Ⴂ	ⴂ	გ	Ⴂ	გ
Ⴃ	ⴃ	დ	Ⴃ	დ
Ⴄ	ⴄ	ე	Ⴄ	ე
Ⴅ	ⴅ	ვ	Ⴅ	ვ
Ⴆ	ⴆ	ზ	Ⴆ	ზ
Ⴡ	ⴡ	ჱ	Ⴡ	ჱ
Ⴇ	ⴇ	თ	Ⴇ	თ
Ⴈ	ⴈ	ი	Ⴈ	ი
Ⴉ	ⴉ	კ	Ⴉ	კ
Ⴊ	ⴊ	ლ	Ⴊ	ლ
Ⴋ	ⴋ	მ	Ⴋ	მ
Ⴌ	ⴌ	ნ	Ⴌ	ნ
Ⴢ	ⴢ	ჲ	Ⴢ	ჲ
Ⴍ	ⴍ	ო	Ⴍ	ო
Ⴎ	ⴎ	პ	Ⴎ	პ
Ⴏ	ⴏ	ჟ	Ⴏ	ჟ
Ⴐ	ⴐ	რ	Ⴐ	რ
Ⴑ	ⴑ	ს	Ⴑ	ს
Ⴒ	ⴒ	ტ	Ⴒ	ტ
Ⴣ	ⴣ	ჳ	Ⴣ	ჳ
Ⴓ	ⴓ	უ	Ⴓ	უ
Ⴔ	ⴔ	ფ	Ⴔ	ფ
Ⴕ	ⴕ	ქ	Ⴕ	ქ
Ⴖ	ⴖ	ღ	Ⴖ	ღ
Ⴗ	ⴗ	ყ	Ⴗ	ყ
Ⴘ	ⴘ	შ	Ⴘ	შ
Ⴙ	ⴙ	ჩ	Ⴙ	ჩ
Ⴚ	ⴚ	ც	Ⴚ	ც
Ⴛ	ⴛ	ძ	Ⴛ	ძ
Ⴜ	ⴜ	წ	Ⴜ	წ
Ⴝ	ⴝ	ჭ	Ⴝ	ჭ
Ⴞ	ⴞ	ხ	Ⴞ	ხ
Ⴤ	ⴤ	ჴ	Ⴤ	ჴ
Ⴟ	ⴟ	ჯ	Ⴟ	ჯ
Ⴠ	ⴠ	ჰ	Ⴠ	ჰ

Ⴁერძნული

Ⴁეჭდურ. Ⴋთავრ.	Ⴁეჭდურ. Ⴌუსხუ.	Ⴁეჭდურ. Ⴋხედრ.	Ⴞელნ. Ⴋთავრ.	Ⴞელნ. Ⴑასტრ.
Α	α	α	Α	α
Β	β	β	Β	β
Γ	γ	γ	Γ	γ
Δ	δ	δ	Δ	δ
Ε	ε	ε	Ε	ε
Ζ	ζ	ζ	Ζ	ζ
Η	η	η	Η	η
Θ	θ	θ	Θ	θ
Ι	ι	ι	Ι	ι
Κ	κ	κ	Κ	κ
Λ	λ	λ	Λ	λ
Μ	μ	μ	Μ	μ
Ν	ν	ν	Ν	ν
Ξ	ξ	ξ	Ξ	ξ
Ο	ο	ο	Ο	ο
Π	π	π	Π	π
Ρ	ρ	ρ	Ρ	ρ
Σ	ξ	ξ	Σ	σ
Τ	τ	τ	Τ	τ
Υ	υ	υ	Υ	υ
Φ	φ	φ	Φ	φ
Χ	χ	χ	Χ	χ
Ψ	ψ	ψ	Ψ	ψ
Ω	ω	ω	Ω	ω

Ⴊათინური

Ⴁეჭდურ. Ⴋთავრ.	Ⴁეჭდურ. Ⴌუსხუ.	Ⴁეჭდურ. Ⴋხედრ.	Ⴞელნ. Ⴋთავრ.	Ⴞელნ. Ⴑასტრ.
A	a	*a*	*A*	*a*
B	b	*b*	*B*	*b*
C	c	*c*	*C*	*c*
D	d	*d*	*D*	*d*
E	e	*e*	*E*	*e*
F	f	*f*	*F*	*f*
G	g	*g*	*G*	*g*
H	h	*h*	*H*	*h*
I	i	*i*	*I*	*i*
J	j	*j*	*J*	*j*
K	k	*k*	*K*	*k*
L	l	*l*	*L*	*l*
M	m	*m*	*M*	*m*
N	n	*n*	*N*	*n*
O	o	*o*	*O*	*o*
P	p	*p*	*P*	*p*
Q	q	*q*	*Q*	*q*
R	r	*r*	*R*	*r*
S	s	*s*	*S*	*s*
T	t	*t*	*T*	*t*
U	u	*u*	*U*	*u*
V	v	*v*	*V*	*v*
W	w	*w*	*W*	*w*
X	x	*x*	*X*	*x*
Y	y	*y*	*Y*	*y*

Ⴐუსული

Ⴁეჭდურ. Ⴋთავრ.	Ⴁეჭდურ. Ⴌუსხუ.	Ⴁეჭდურ. Ⴋხედრ.	Ⴞელნ. Ⴋთავრ.	Ⴞელნ. Ⴑასტრ.
А	а	*а*	*А*	*а*
Б	б	*б*	*Б*	*б*
В	в	*в*	*В*	*в*
Г	г	*г*	*Г*	*г*
Д	д	*д*	*Д*	*д*
Е	е	*е*	*Е*	*е*
Ж	ж	*ж*	*Ж*	*ж*
З	з	*з*	*З*	*з*
И	и	*и*	*И*	*и*
К	к	*к*	*К*	*к*
Л	л	*л*	*Л*	*л*
М	м	*м*	*М*	*м*
Н	н	*н*	*Н*	*н*
О	о	*о*	*О*	*о*
П	п	*п*	*П*	*п*
Р	р	*р*	*Р*	*р*
С	с	*с*	*С*	*с*
Т	т	*т*	*Т*	*т*
У	у	*у*	*У*	*у*
Ф	ф	*ф*	*Ф*	*ф*
Х	х	*х*	*Х*	*х*
Ц	ц	*ц*	*Ц*	*ц*
Ч	ч	*ч*	*Ч*	*ч*
Ш	ш	*ш*	*Ш*	*ш*
Щ	щ	*щ*	*Щ*	*щ*
Ъ	ъ	ъ	*Ъ*	*ъ*
Ы	ы	*ы*	*Ы*	*ы*
Ь	ь	ь	*Ь*	*ь*
Э	э	э	*Э*	*э*
Ю	ю	*ю*	*Ю*	*ю*
Я	я	*я*	*Я*	*я*

Ⴑომხური

Ⴁეჭდურ. Ⴋთავრ.	Ⴁეჭდურ. Ⴌუსხუ.	Ⴁეჭდურ. Ⴋხედრ.	Ⴞელნ. Ⴋთავრ.	Ⴞელნ. Ⴑასტრ.
Ա	ա	*ա*	*Ա*	*ա*
Բ	բ	*բ*	*Բ*	*բ*
Գ	գ	*գ*	*Գ*	*գ*
Դ	դ	*դ*	*Դ*	*դ*
Ե	ե	*ե*	*Ե*	*ե*
Զ	զ	*զ*	*Զ*	*զ*
Է	է	*է*	*Է*	*է*
Ը	ը	*ը*	*Ը*	*ը*
Թ	թ	*թ*	*Թ*	*թ*
Ժ	ժ	*ժ*	*Ժ*	*ժ*
Ի	ի	*ի*	*Ի*	*ի*
Լ	լ	*լ*	*Լ*	*լ*
Խ	խ	*խ*	*Խ*	*խ*
Ծ	ծ	*ծ*	*Ծ*	*ծ*
Կ	կ	*կ*	*Կ*	*կ*
Հ	հ	*հ*	*Հ*	*հ*
Ձ	ձ	*ձ*	*Ձ*	*ձ*
Ղ	ղ	*ղ*	*Ղ*	*ղ*
Ճ	ճ	*ճ*	*Ճ*	*ճ*
Մ	մ	*մ*	*Մ*	*մ*
Յ	յ	*յ*	*Յ*	*յ*
Ն	ն	*ն*	*Ն*	*ն*
Շ	շ	*շ*	*Շ*	*շ*
Ո	ո	*ո*	*Ո*	*ո*
Չ	չ	*չ*	*Չ*	*չ*
Պ	պ	*պ*	*Պ*	*պ*
Ջ	ջ	*ջ*	*Ջ*	*ջ*
Ռ	ռ	*ռ*	*Ռ*	*ռ*
Ս	ս	*ս*	*Ս*	*ս*
Վ	վ	*վ*	*Վ*	*վ*
Տ	տ	*տ*	*Տ*	*տ*
Ր	ր	*ր*	*Ր*	*ր*
Ց	ց	*ց*	*Ց*	*ց*
Ւ	ւ	*ւ*	*Ւ*	*ւ*
Փ	փ	*փ*	*Փ*	*փ*
Ք	ք	*ք*	*Ք*	*ք*
Օ	օ	*օ*	*Օ*	*օ*
Ֆ	ֆ	*ֆ*	*Ֆ*	*ֆ*

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 159. **ქართული ანბანი**

ბეჭდური			ხელნაწერი	
მთავრული	სასტრიქონო			
	ნუსხური	მხედრული	მთავრული	სასტრიქონო
Ⴀ	ⴀ	ა	Ⴀ	ა
Ⴁ	ⴁ	ბ	Ⴁ	ბ
Ⴂ	ⴂ	გ	Ⴂ	გ
Ⴃ	ⴃ	დ	Ⴃ	დ
Ⴄ	ⴄ	ე	Ⴄ	ე
Ⴅ	ⴅ	ვ	Ⴅ	ვ
Ⴆ	ⴆ	ზ	Ⴆ	ზ
Ⴡ	ⴡ	ჱ	Ⴡ	ჱ
Ⴇ	ⴇ	თ	Ⴇ	თ
Ⴈ	ⴈ	ი	Ⴈ	ი
Ⴉ	ⴉ	კ	Ⴉ	კ
Ⴊ	ⴊ	ლ	Ⴊ	ლ
Ⴋ	ⴋ	მ	Ⴋ	მ
Ⴌ	ⴌ	ნ	Ⴌ	ნ
Ⴢ	ⴢ	ჲ	Ⴢ	ჲ
Ⴍ	ⴍ	ო	Ⴍ	ო
Ⴎ	ⴎ	პ	Ⴎ	პ
Ⴏ	ⴏ	ჟ	Ⴏ	ჟ
Ⴐ	ⴐ	რ	Ⴐ	რ
Ⴑ	ⴑ	ს	Ⴑ	ს
Ⴒ	ⴒ	ტ	Ⴒ	ტ
Ⴣ	ⴣ	ჳ	Ⴣ	ჳ
Ⴓ	ⴓ	უ	Ⴓ	უ
Ⴔ	ⴔ	ფ	Ⴔ	ფ
Ⴕ	ⴕ	ქ	Ⴕ	ქ
Ⴖ	ⴖ	ღ	Ⴖ	ღ
Ⴗ	ⴗ	ყ	Ⴗ	ყ
Ⴘ	ⴘ	შ	Ⴘ	შ
Ⴙ	ⴙ	ჩ	Ⴙ	ჩ
Ⴚ	ⴚ	ც	Ⴚ	ც
Ⴛ	ⴛ	ძ	Ⴛ	ძ
Ⴜ	ⴜ	წ	Ⴜ	წ
Ⴝ	ⴝ	ჭ	Ⴝ	ჭ
Ⴞ	ⴞ	ხ	Ⴞ	ხ
Ⴤ	ⴤ	ჴ	Ⴤ	ჴ
Ⴟ	ⴟ	ჯ	Ⴟ	ჯ
Ⴠ	ⴠ	ჰ	Ⴠ	ჰ
Ⴥ	ⴥ	ჵ	Ⴥ	ჵ

© თამაზ მჭედლიძე

Ⴒაბულა 160. Ⴕართული ანბანი

Ⴂეჭდური	Ⴞელნაწერი
Ⴀ ⴀ ა	Ⴀ ა
Ⴁ ⴁ ბ	Ⴁ ბ
Ⴂ ⴂ გ	Ⴂ გ
Ⴃ ⴃ დ	Ⴃ დ
Ⴄ ⴄ ე	Ⴄ ე
Ⴅ ⴅ ვ	Ⴅ ვ
Ⴆ ⴆ ზ	Ⴆ ზ
Ⴡ ⴡ ჱ	Ⴡ ჱ
Ⴇ ⴇ თ	Ⴇ თ
Ⴈ ⴈ ი	Ⴈ ი
Ⴉ ⴉ კ	Ⴉ კ
Ⴊ ⴊ ლ	Ⴊ ლ
Ⴋ ⴋ მ	Ⴋ მ
Ⴌ ⴌ ნ	Ⴌ ნ
Ⴢ ⴢ ჲ	Ⴢ ჲ
Ⴍ ⴍ ო	Ⴍ ო
Ⴎ ⴎ პ	Ⴎ პ
Ⴏ ⴏ ჟ	Ⴏ ჟ
Ⴐ ⴐ რ	Ⴐ რ
Ⴑ ⴑ ს	Ⴑ ს
Ⴒ ⴒ ტ	Ⴒ ტ
Ⴣ ⴣ ჳ	Ⴣ ჳ
Ⴓ ⴓ უ	Ⴓ უ
Ⴔ ⴔ ფ	Ⴔ ფ
Ⴕ ⴕ ქ	Ⴕ ქ
Ⴖ ⴖ ღ	Ⴖ ღ
Ⴗ ⴗ ყ	Ⴗ ყ
Ⴘ ⴘ შ	Ⴘ შ
Ⴙ ⴙ ჩ	Ⴙ ჩ
Ⴚ ⴚ ც	Ⴚ ც
Ⴛ ⴛ ძ	Ⴛ ძ
Ⴜ ⴜ წ	Ⴜ წ
Ⴝ ⴝ ჭ	Ⴝ ჭ
Ⴞ ⴞ ხ	Ⴞ ხ
Ⴤ ⴤ ჴ	Ⴤ ჴ
Ⴟ ⴟ ჯ	Ⴟ ჯ
Ⴠ ⴠ ჰ	Ⴠ ჰ
Ⴥ ⴥ ჵ	Ⴥ ჵ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 161. Ⴕართული ანბანი

Ⴉუთხოვანი	Ⴋრგვლოვანი	
Ⴌუსხური	Ⴁეჭდური	Ⴞელნაწერი
Ⴀ ⴀ	Ⴀ ა	Ⴀ ა
Ⴁ ⴁ	Ⴁ ბ	Ⴁ ბ
Ⴂ ⴂ	Ⴂ გ	Ⴂ გ
Ⴃ ⴃ	Ⴃ დ	Ⴃ დ
Ⴄ ⴄ	Ⴄ ე	Ⴄ ე
Ⴅ ⴅ	Ⴅ ვ	Ⴅ ვ
Ⴆ ⴆ	Ⴆ ზ	Ⴆ ზ
Ⴡ ⴡ	Ⴡ ჱ	Ⴡ ჱ
Ⴇ ⴇ	Ⴇ თ	Ⴇ თ
Ⴈ ⴈ	Ⴈ ი	Ⴈ ი
Ⴉ ⴉ	Ⴉ კ	Ⴉ კ
Ⴊ ⴊ	Ⴊ ლ	Ⴊ ლ
Ⴋ ⴋ	Ⴋ მ	Ⴋ მ
Ⴌ ⴌ	Ⴌ ნ	Ⴌ ნ
Ⴢⴢ	Ⴢჲ	Ⴢჲ
Ⴍ ⴍ	Ⴍ ო	Ⴍ ო
Ⴎ ⴎ	Ⴎ პ	Ⴎ პ
Ⴏ ⴏ	Ⴏ ჟ	Ⴏ ჟ
Ⴐ ⴐ	Ⴐ რ	Ⴐ რ
Ⴑ ⴑ	Ⴑ ს	Ⴑ ს
Ⴒ ⴒ	Ⴒ ტ	Ⴒ ტ
Ⴣⴣ	Ⴣჳ	Ⴣჳ
Ⴍ ⴓ	Ⴍ უ	Ⴍ უ
Ⴔ ⴔ	Ⴔ ფ	Ⴔ ფ
Ⴕ ⴕ	Ⴕ ქ	Ⴕ ქ
Ⴖ ⴖ	Ⴖ ღ	Ⴖ ღ
Ⴗⴗ	Ⴗყ	Ⴗყ
Ⴘ ⴘ	Ⴘ შ	Ⴘ შ
Ⴙ ⴙ	Ⴙ ჩ	Ⴙ ჩ
Ⴚ ⴚ	Ⴚ ც	Ⴚ ც
Ⴛ ⴛ	Ⴛ ძ	Ⴛ ძ
Ⴜ ⴜ	Ⴜ წ	Ⴜ წ
Ⴝ ⴝ	Ⴝ ჭ	Ⴝ ჭ
Ⴞ ⴞ	Ⴞ ხ	Ⴞ ხ
Ⴤ ⴤ	Ⴤ ჴ	Ⴤ ჴ
Ⴟ ⴟ	Ⴟ ჯ	Ⴟ ჯ
Ⴠⴠ	Ⴠჰ	Ⴠჰ
Ⴥ ⴥ	Ⴥ ჵ	Ⴥ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 162. **Ⴕართული ანბანი**

Ⴋთავრული		Ⴑასტრიქონო		
		Ⴉუთხოვანი	Ⴋრგვლოვანი	
Ⴁეჭდური	Ⴞელნაწერი	Ⴁეჭდური	Ⴁეჭდური	Ⴞელნაწერი
Ⴀ	Ⴀ	ⴀ	ა	ა
Ⴁ	Ⴁ	ⴁ	ბ	ბ
Ⴂ	Ⴂ	ⴂ	გ	გ
Ⴃ	Ⴃ	ⴃ	დ	დ
Ⴄ	Ⴄ	ⴄ	ე	ე
Ⴅ	Ⴅ	ⴅ	ვ	ვ
Ⴆ	Ⴆ	ⴆ	ზ	ზ
Ⴡ	Ⴡ	ⴡ	ჱ	ჱ
Ⴇ	Ⴇ	ⴇ	თ	თ
Ⴈ	Ⴈ	ⴈ	ი	ი
Ⴉ	Ⴉ	ⴉ	კ	კ
Ⴊ	Ⴊ	ⴊ	ლ	ლ
Ⴋ	Ⴋ	ⴋ	მ	მ
Ⴌ	Ⴌ	ⴌ	ნ	ნ
Ⴢ	Ⴢ	ⴢ	ჲ	ჲ
Ⴍ	Ⴍ	ⴍ	ო	ო
Ⴎ	Ⴎ	ⴎ	პ	პ
Ⴏ	Ⴏ	ⴏ	ჟ	ჟ
Ⴐ	Ⴐ	ⴐ	რ	რ
Ⴑ	Ⴑ	ⴑ	ს	ს
Ⴒ	Ⴒ	ⴒ	ტ	ტ
Ⴣ	Ⴣ	ⴣ	ჳ	ჳ
Ⴓ	Ⴓ	ⴓ	უ	უ
Ⴔ	Ⴔ	ⴔ	ფ	ფ
Ⴕ	Ⴕ	ⴕ	ქ	ქ
Ⴖ	Ⴖ	ⴖ	ღ	ღ
Ⴗ	Ⴗ	ⴗ	ყ	ყ
Ⴘ	Ⴘ	ⴘ	შ	შ
Ⴙ	Ⴙ	ⴙ	ჩ	ჩ
Ⴚ	Ⴚ	ⴚ	ც	ც
Ⴛ	Ⴛ	ⴛ	ძ	ძ
Ⴜ	Ⴜ	ⴜ	წ	წ
Ⴝ	Ⴝ	ⴝ	ჭ	ჭ
Ⴞ	Ⴞ	ⴞ	ხ	ხ
Ⴤ	Ⴤ	ⴤ	ჴ	ჴ
Ⴟ	Ⴟ	ⴟ	ჯ	ჯ
Ⴠ	Ⴠ	ⴠ	ჰ	ჰ
Ⴥ	Ⴥ	ⴥ	ჵ	ჵ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 163. ქართული ანბანი

რიგითი №	მთავრული	სასტრიქონო		ასოს სახელწოდება	რიცხვითი მნიშვნელობა
		ნუსხური	მხედრული		
1	Ⴀ	ⴀ	ა	ან	1
2	Ⴁ	ⴁ	ბ	ბან	2
3	Ⴂ	ⴂ	გ	გან	3
4	Ⴃ	ⴃ	დ	დონ	4
5	Ⴄ	ⴄ	ე	ენ	5
6	Ⴅ	ⴅ	ვ	ვინ	6
7	Ⴆ	ⴆ	ზ	ზენ	7
8	Ⴡ	ⴡ	ჱ	ჱე	8
9	Ⴇ	ⴇ	თ	თან	9
10	Ⴈ	ⴈ	ი	ინ	10
11	Ⴉ	ⴉ	კ	კან	20
12	Ⴊ	ⴊ	ლ	ლას	30
13	Ⴋ	ⴋ	მ	მან	40
14	Ⴌ	ⴌ	ნ	ნარ	50
15	Ⴢ	ⴢ	ჲ	ჲე	60
16	Ⴍ	ⴍ	ო	ონ	70
17	Ⴎ	ⴎ	პ	პარ	80
18	Ⴏ	ⴏ	ჟ	ჟან	90
19	Ⴐ	ⴐ	რ	რაე	100
20	Ⴑ	ⴑ	ს	სან	200
21	Ⴒ	ⴒ	ტ	ტარ	300
22	Ⴣ	ⴣ	ჳ	ჳე	400
	Ⴓ	ⴓ	უ	უნ	
23	Ⴔ	ⴔ	ფ	ფარ	500
24	Ⴕ	ⴕ	ქ	ქან	600
25	Ⴖ	ⴖ	ღ	ღან	700
26	Ⴗ	ⴗ	ყ	ყარ	800
27	Ⴘ	ⴘ	შ	შინ	900
28	Ⴙ	ⴙ	ჩ	ჩინ	1000
29	Ⴚ	ⴚ	ც	ცან	2000
30	Ⴛ	ⴛ	ძ	ძილ	3000
31	Ⴜ	ⴜ	წ	წილ	4000
32	Ⴝ	ⴝ	ჭ	ჭარ	5000
33	Ⴞ	ⴞ	ხ	ხან	6000
34	Ⴤ	ⴤ	ჴ	ჴარ	7000
35	Ⴟ	ⴟ	ჯ	ჯან	8000
36	Ⴠ	ⴠ	ჰ	ჰაე	9000
37	Ⴥ	ⴥ	ჵ	ჵჰ	10000

© თამაზ მჭედლიძე

[illegible]აბულა 164. [illegible]ართული ანბანის განლაგების სქემა (თარაზული)

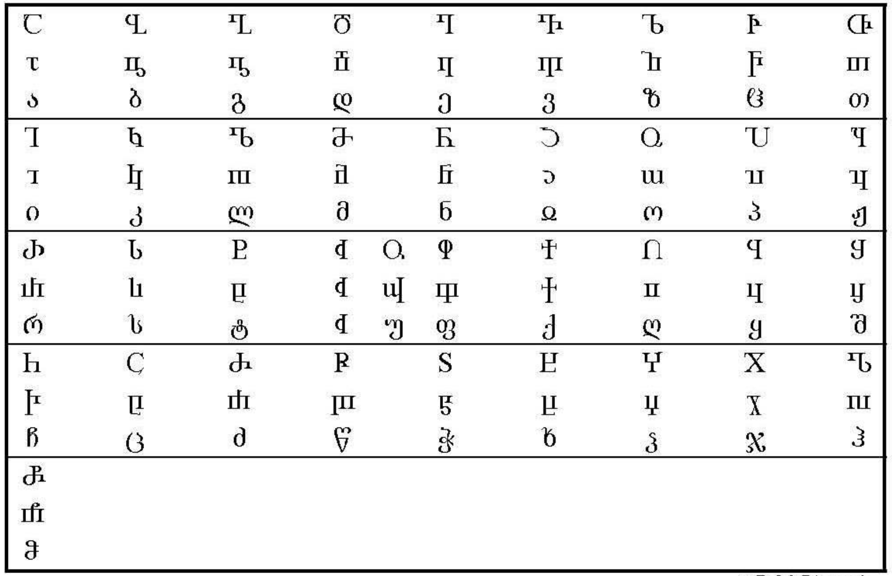

© [illegible]ამაზ [illegible]ჭელიძე

[illegible]აბულა 165. [illegible]ართული ანბანის განლაგების სქემა (თარაზული)

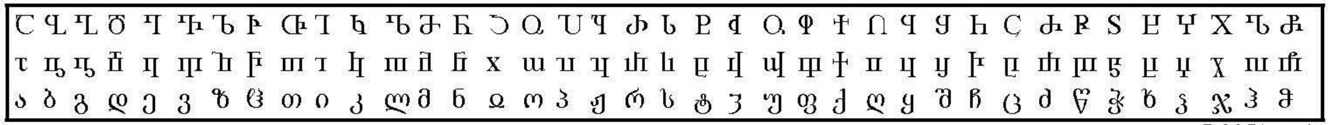

© [illegible]ამაზ [illegible]ჭელიძე

Ⴒაბულა 166. Ⴕართული ანბანის განლაგების სქემა (შვეული)

Ⴀ	ⴀ	ა
Ⴁ	ⴁ	ბ
Ⴂ	ⴂ	გ
Ⴃ	ⴃ	დ
Ⴄ	ⴄ	ე
Ⴅ	ⴅ	ვ
Ⴆ	ⴆ	ზ
Ⴡ	ⴡ	ჱ
Ⴇ	ⴇ	თ
Ⴈ	ⴈ	ი
Ⴉ	ⴉ	კ
Ⴊ	ⴊ	ლ
Ⴋ	ⴋ	მ
Ⴌ	ⴌ	ნ
Ⴢ	ⴢ	ჲ
Ⴍ	ⴍ	ო
Ⴎ	ⴎ	პ
Ⴏ	ⴏ	ჟ
Ⴐ	ⴐ	რ
Ⴑ	ⴑ	ს
Ⴒ	ⴒ	ტ
Ⴣ	ⴣ	ჳ
Ⴓ	ⴓ	უ
Ⴔ	ⴔ	ფ
Ⴕ	ⴕ	ქ
Ⴖ	ⴖ	ღ
Ⴗ	ⴗ	ყ
Ⴘ	ⴘ	შ
Ⴙ	ⴙ	ჩ
Ⴚ	ⴚ	ც
Ⴛ	ⴛ	ძ
Ⴜ	ⴜ	წ
Ⴝ	ⴝ	ჭ
Ⴞ	ⴞ	ხ
Ⴤ	ⴤ	ჴ
Ⴟ	ⴟ	ჯ
Ⴠ	ⴠ	ჰ
Ⴥ	ⴥ	ჵ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 167. Ⴕართული ანბანის განლაგების სქემა (შვეული)

Ⴀⴀა	Ⴈⴈი	Ⴐⴐრ	Ⴙⴙჩ	Ⴥ ⴥ ჵ
Ⴁⴁბ	Ⴉⴉკ	Ⴑⴑს	Ⴚⴚც	
Ⴂⴂგ	Ⴊⴊლ	Ⴒⴒტ	Ⴛⴛძ	
Ⴃⴃდ	Ⴋⴋმ	Ⴣⴣჳ Ⴓⴓუ	Ⴜⴜწ	
Ⴄⴄე	Ⴌⴌნ	Ⴔⴔფ	Ⴝⴝჭ	
Ⴅⴅვ	Ⴢⴢჲ	Ⴕⴕქ	Ⴞⴞხ	
Ⴆⴆზ	Ⴍⴍო	Ⴖⴖღ	Ⴤⴤჴ	
Ⴡⴡჱ	Ⴎⴎპ	Ⴗⴗყ	Ⴟⴟჯ	
Ⴇⴇთ	Ⴏⴏჟ	Ⴘⴘშ	Ⴠⴠჰ	

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀⴀა;Ⴁⴁბ;Ⴂⴂგ; Ⴃⴃდ ;Ⴄⴄე; Ⴅⴅვ ;Ⴆⴆზ;Ⴡⴡ ჱ; Ⴇⴇთ; Ⴈⴈი; Ⴉⴉკ; Ⴊⴊლ; Ⴋⴋმ; Ⴌⴌნ; Ⴢⴢჲ; Ⴍⴍო; Ⴎⴎპ; Ⴏⴏჟ; Ⴐⴐრ; Ⴑⴑს; Ⴒⴒტ; Ⴣⴣჳ; Ⴓⴓუ; Ⴔⴔფ; Ⴕⴕქ; Ⴖⴖღ; Ⴗⴗყ; Ⴘⴘშ; Ⴙⴙჩ; Ⴚⴚც; Ⴛⴛძ; Ⴜⴜწ; Ⴝⴝჭ; Ⴞⴞხ; Ⴤⴤჴ; Ⴟⴟჯ; Ⴠ ⴠ ჰ;

Ⴑურ. 168. Ⴕართული ანბანი (მთავრულ-ნუსხურ-მხედრული)

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀⴀ;Ⴁⴁ;Ⴂⴂ; Ⴃⴃ ;Ⴄⴄ; Ⴅⴅ ;Ⴆⴆ;Ⴡⴡ; Ⴇⴇ; Ⴈⴈ ;Ⴉⴉ; Ⴊⴊ; Ⴋⴋ; Ⴌⴌ; Ⴢⴢ; Ⴍⴍ; Ⴎⴎ; Ⴏⴏ; Ⴐⴐ; Ⴑⴑ; Ⴒⴒ; Ⴣⴣ; Ⴓⴓ; Ⴔⴔ; Ⴕⴕ; Ⴖⴖ; Ⴗⴗ; Ⴘⴘ; Ⴙⴙ; Ⴚⴚ; Ⴛⴛ; Ⴜⴜ; Ⴝⴝ; Ⴞⴞ; Ⴤⴤ; Ⴟⴟ ; Ⴠ ⴠ;

Ⴑურ. 169. Ⴕართული ანბანი (მთავრულ-ნუსხური)

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀა;Ⴁბ;Ⴂგ; Ⴃდ ;Ⴄე; Ⴅვ ;Ⴆზ;Ⴡჱ; Ⴇთ; Ⴈი ;Ⴉკ; Ⴊლ; Ⴋმ; Ⴌნ; Ⴢჲ; Ⴍო; Ⴎპ; Ⴏჟ; Ⴐრ; Ⴑს; Ⴒტ; Ⴣჳ; Ⴓუ; Ⴔფ; Ⴕქ; Ⴖღ; Ⴗყ; Ⴘშ; Ⴙჩ; Ⴚც; Ⴛძ; Ⴜწ; Ⴝჭ; Ⴞხ; Ⴤჴ; Ⴟჯ ; Ⴠ ჰ;

Ⴑურ. 170. Ⴕართული ანბანი (მთავრულ-მხედრული)

სასტრიქონო ასოების პროპორციების შეცვლის აუცილებლობა

Ⴋთავრული ასოების უხმარებლობის გარდა არის კიდევ ერთი მიზეზი იმისა, რომ ქართული ნაბეჭდი ტექსტი ძალიან უფერული და თვალისდამღლელია. Ⴄს არის სასტრიქონო ასოების “წვრილმანობა”. Ⴕართული ასოები გაცილებით უფრო პატარები (“წვრილმანები”) არიან იგივე ზომის (კეგელის) ბერძნულ-ლათინურ-სომხურ-რუსულ ასოებთან შედარებით. Ⴐატომ არის ასე? Ⴙემის აზრით, ეს მოხდა მაშინ, როდესაც 130 წლის წინათ “მხედრული “ ასოები დაამახინჯეს და მათგან გააკეთეს ე. წ. სატიტულო ორხაზოვანი ასოები. Ⴐათა სატიტულო ასოები გამოსულიყვნენ შედარებით დიდი და ისინი მკვეთრად განსხვავებულიყვნენ სასტრიქონო ასოებისგან (მოხაზულობით ხომ ისინი არ განსხვავდებიან), ამ სასტრიქონო ასოების

სიმაღლე ოდნავ შეამცირეს. შესაბამისად შემცირდა ასოს შუატანი. ასოს შუატანი შეეფარდება ასოს სიმაღლეს როგორც 1:2 (და არა 1:1,5, როგორც "ევროპულ" ასოებშია). ეს სხვაობა ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგანაც ასოს ოპტიკურ "სიდიდეს" სწორედ შუატანი ჰქმნის.

ტაბულა 171. ასოების რაოდენობა ზომის მიხედვით სხვადასხვა დამწერლობებში

		შუატანის	ზედატანის	ქვედატანის	მთლიანი ტანის	სულ
ბერძნული		12	3	7	4	26
ლათინური		13	8	5	—	26
რუსული		28	2	3	—	33
სომხური		6	10	17	6	39
ქართული	ნუსხური	9	8	15	6	38
	მხედრული	5	16	14	3	38

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 172. შუატანის ასოების რაოდენობა

ბერძნული		50%
ლათინური		50%
რუსული		80%
სომხური		20%
ქართული	ნუსხური	30%
	მხედრული	15%

© თამაზ მჭედლიძე

საქმის გამოსასწორებლად საჭიროა, რომ ახალ სტამბურ შრიფტებში სასტრიქონო ასოებს გაეზარდოს შუატანი იმდენად, რომ მთავრული ასოს სიმაღლე აღემატებოდეს მას მხოლოდ 1,5-ჯერ.

ამავე დროს მოხდება სასტრიქონო ასოების ტოლმეტობის შემცირება, რაც გააუმჯობესებს საერთო სურათს. ასეთი ასოებით აწყობილი ტექსტი გაცილებით მსხვილია და ადვილად საკითხავი.

© თამაზ მჭედლიძე

სურ.173. სასტრიქონო ასოების შუატანის გაზრდა

ႲႨႮႭႢႰႠႴႨႠ

Ⴀხალი საშრიფტო გარნიტურების შექმნის აუცილებლობა

Ⴃღევანდელი ქართული საშრიფტო მეურნეობა ითვლის ათიოდე საშრიფტო გარნიტურს (რუსულში რამდენიმე ასეულია, ლათინურში უფრო მეტი – დაახლოვებით ოცი ათასი). Ⴇითო გარნიტურში ერთი ან ორი (იშვიათად – სამი) ნაირსახეობაა. Ⴋთავრულების და ნუსხურების აღდგენის შემთხვევაში მათი რაოდენობა შეიძლება გაიზარდოს ასამდის

Ⴒაბულა 174. **საშრიფტო გარნიტურის სტრუქტურა. Ⴁეჭდური ასოები (სულ 250 ვარიანტი)**

		სასათაურო		Ⴋთავრული		Ⴋცირე მთავრული		Ⴉუთხოვანი		Ⴋრგვლოვანი	
		სწორი	Ⴛახრილი	სწორი	Ⴛახრილი	სწორი	Ⴛახრილი	სწორი	Ⴛახრილი	სწორი	Ⴛახრილი
Ⴛალიან ნათელი	1										
	2										
	3										
	4										
	5										
Ⴌათელი	1										
	2										
	3										
	4										
	5										
Ⴌახევრად მუქი	1										
	2										
	3										
	4										
	5										
Ⴋუქი	1										
	2										
	3										
	4										
	5										
Ⴛალიან მუქი	1										
	2										
	3										
	4										
	5										

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

1 – ძალიან ვიწრო; 2 — ვიწრო; 3 — ნორმალური; 4 — განიერი; 5 — ძალიან განიერი.

ერთი გარნიტურის სრული კომპლექტის ნაირსახეობების რაოდენობა გაცილებით აღემატება იმას, რაც იქნა შექმნილი ქართული ნაბეჭდი წიგნის განვითარების 300 წლის მანძილზე. თეორიული გამოთვლების თანახმად შეიძლება შეიქმნას ქართული სტამბური შრიფტის სულ ცოტა 171 გარნიტური (ე. ი. 171×100=17100 ნაირსახეობა).

© თამაზ ჭეჭელიძე

ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾჄႿჀჅ
ⴀⴁⴂⴃⴄⴅⴆⴡⴇⴈⴉⴊⴋⴌⴢⴍⴎⴏⴐⴑⴒⴣⴓⴔⴕⴖⴗⴘⴙⴚⴛⴜⴝⴞⴤⴟⴠⴥ
აბგდევზჱთიკლმნჲოპჟრსტჳუფქღყშჩცძწჭხჴჯჰჵ
1234567890% №IVX*-–—....:;,'„“«»?!§()[]{}/\†-+=±≠≈<>

სურ. 175. ასონიშნების სრული კომპლექტი (171 ასონიშანი)

დასკვნა

ქართული ნაბეჭდი ტექსტის მკვეთრი გაუმჯობესებისათვის საჭიროა:

- მთავრული და ნუსხური ასოების აღდგენა. მთავრული ასოების მეშვეობით მოხდება საკუთარი და საზოგადო სახელების გამიჯვნა; აგრეთვე ამ ასოებით აღინიშნება ახალი წინადადებების დასაწყისი წერტილის და სხვა სასვენი ნიშნების შემდეგ;
- სასტრიქონო ასოების პროპორციების შეცვლა (ასოს შუატანის სიმაღლის გაზრდა);
- ახალი გარნიტურების შექმნა;
- საგამომცემლო საქმეში კომპიუტერული «სამაგიდო გამომცემლობების» დანერგვა.

1990 წელი.

13 *ქართული საშრიფტო გარნიტურის შექმნის ტექნოლოგია*

ქართული საშრიფტო გარნიტურის შესაქმნელად საჭიროა გარნიტურის ძირითადი თვისებების გამოვლინება, სასურველი პროპორციების გრაფემების ამორჩევა, გარნიტურის ნახატის შექმნა და ა. შ.

გარნიტურის ძირითადი თვისებები

1. ასოს მოხაზულობა

სურ. 176. სასათაურო

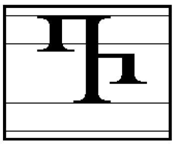

სურ. 177. მთავრული

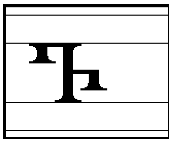

სურ. 178. მცირე მთავრული

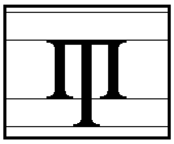

სურ. 179. ნუსხური

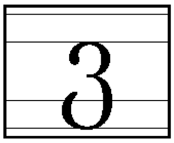

სურ. 180. მხედრული

2. ასოს დახრა

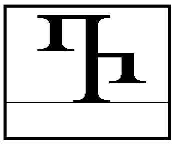

სურ. 181. სწორი

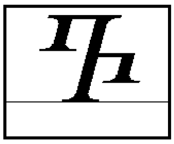

სურ. 182. დახრილი

3. სიმჭიდროვე (ნიშნის სიგანის შეფარდება სიმაღლესთან)

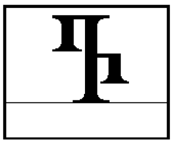
სურ. 183. ძალიან ვიწრო

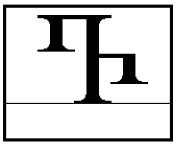
სურ. 184. ვიწრო (1:2)

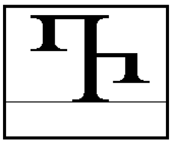
სურ. 185. ნორმალური (4:5)

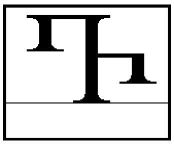
სურ. 186. განიერი (1:1)

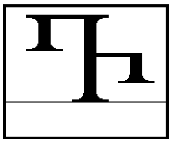
სურ. 187. ძალიან განიერი

4. ნაჯერობა
(ძირითადი შტრიხის სიგანის შეფარდება ასოსშიგა გამონაშუქთან)

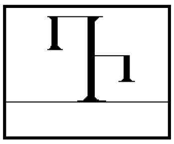
სურ. 188. ძალიან ნათელი

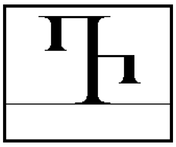
სურ. 189. ნათელი (1:4)

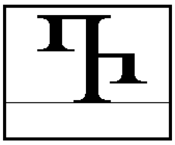
სურ. 190. ნახევრად მუქი (1:2)

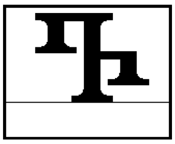
სურ. 191. მუქი (1:1)

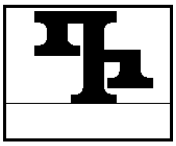
სურ. 192. ძალიან მუქი

ნაჭდევები არის ორი სახის: თარაზული და შვეული. თარაზული ნაჭდევის სისქე უდრის დამატებითი შტრიხის სისქეს. ნაჭდევის ცალი მხრის სიგრძე არ აღემატება ძირითადი შტრიხის სისქეს.

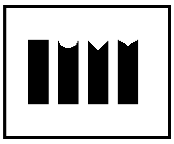
სურ. 193. ძირითადი შტრიხის ნაპირის ფორმა

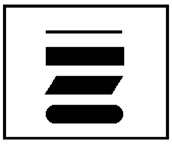
სურ. 194. თარაზული ნაჭდევები (ხაზოვანი, სწორკუთხა, მახვილკუთხა , მომრგვალებული)

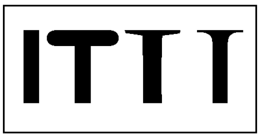
სურ. 195. ნაჭდევების შეერთების სახე (უნაჭდევო, სწორკუთხედი, სამკუთხედი, მომრგვალებული)

© თამაზ მჭედლიძე

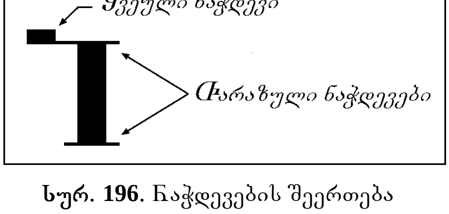

სურ. 196. ნაჭდევების შეერთება ძირითად შტრიხთან

შვეული და თარაზული ნაჭდევების შეერთების ფორმა ერთნაირია. შვეული ნაჭდევები ძირითადი შტრიხის სისქისაა და მიმართულია ზევით ან ქვევით.

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

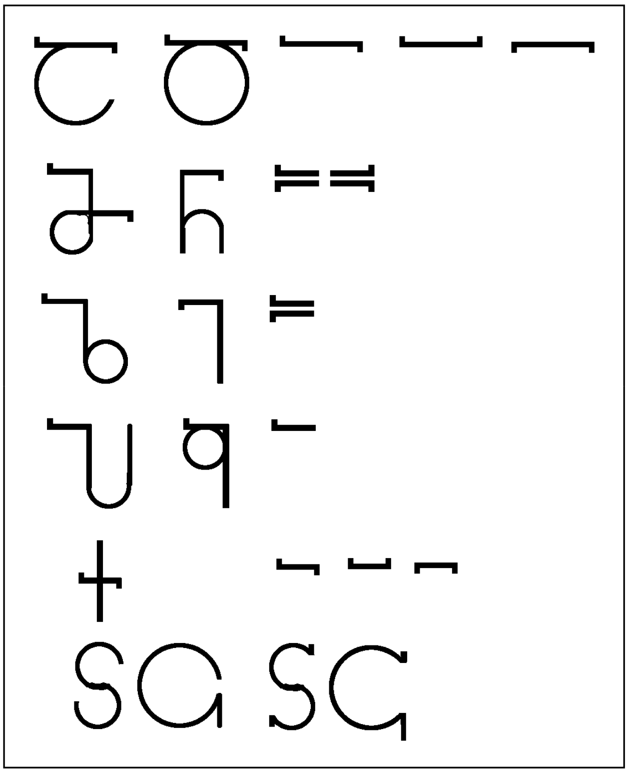

სურ. 197. Ⴘვეული ნაჭდევები

5. Ⴉონტრასტულობა (ძირითადი და დამატებითი შტრიხების შეფარდება)

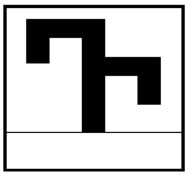

სურ. 198. Ⴓკონტრასტო (1:1)

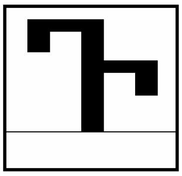

სურ. 199. Ⴌაკლებად კონტრასტული (2:1)

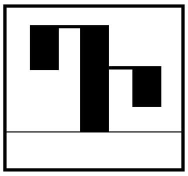

სურ. 200. Ⴉონტრასტული

შრიფტის კლასიფიკაცია
კალმის მდგომარეობისდა მიხედვით წერის დროს

© თამაზ ჭედლიძე

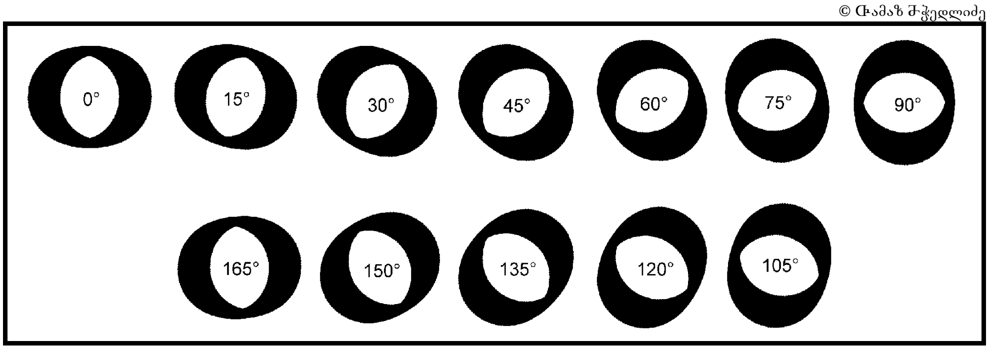

სურ. 201. კალმის დახრა ჰორიზონტალურ ხაზის მიმართ
(კალმის დახრა ჰქმნის კონტრასტულობას)

© თამაზ ჭედლიძე

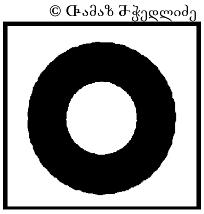

სურ. 202 კალმის ტრიალი
ღერძის გარშემო

შრიფტის შექმნის ზოგადი წესები

© თამაზ ჭედლიძე

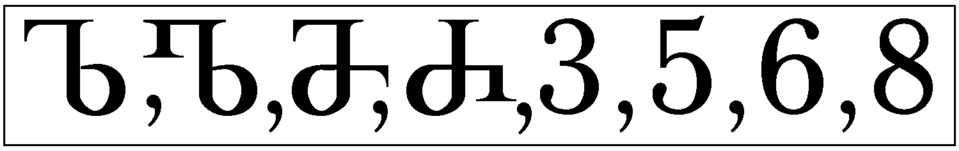

სურ. 203 შუა ჰორიზონტალური შტრიხი ამ ნიშნებში უნდა განლაგდეს ნიშნის სიმაღლის გეომეტრიული შუალედის ოდნავ ზევით (სიმაღლის 1/10-ით)

© თამაზ ჭედლიძე

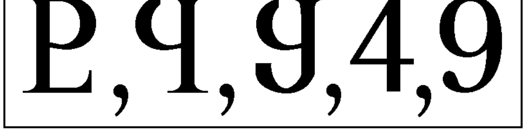

სურ. 204. ამ ნიშნებში კი — გეომეტრიული
შუალედის ოდნავ ქვევით

შრიფტის შექმნის ტექნოლოგია

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

სურ. 205. Ⴋომრგვალებულ ასოებში ძირითადი შტრიხის სიგანე 1/10-ით მეტია, ვიდრე სწორხაზოვან ასოებში

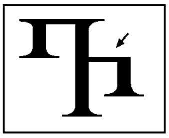

სურ. 206. Ⴀსოს საშუალო ჰორიზონტალური შტრიხი უნდა განლაგდეს ნიშნის ოპტიკურ შუალედზე (გეომეტრიული შუალედის ზევით – ასოს სიმაღლის 1/10-ით)

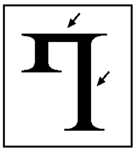

სურ. 207. Ⴀრაკონტრასტულ შრიფტებში ჰორიზონტალური შტრიხის სიგანე უნდა იყოს 1/10-ით ნაკლები ვერტიკალურ შტრიხზე

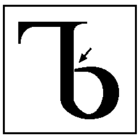

სურ. 208. Ⴀგრეთვე ასეთი შტრიხების შეერთების ადგილას ჰორიზონტალური შტრიხი უნდა გაკეთდეს ოდნავ ვიწრო (1/10-ით)

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

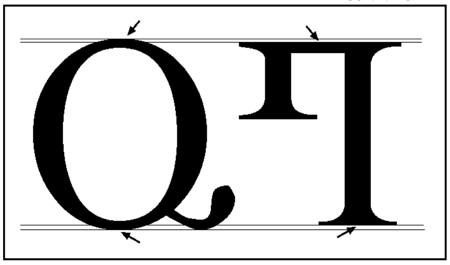

სურ. 209. Ⴋომრგვალებული ასოების გატანა სტრიქონის ფარგლებს გარეთ სტრიქონის სიმაღლის 1/30-ით

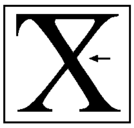

სურ. 210. Ⴃახრილი შტრიხები არაკონტრასტულ შრიფტებში იწერება ოდნავ ვიწროდ (1/7-ით), ვიდრე ვერტიკალური შტრიხები

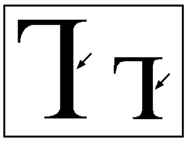

სურ. 211. Ⴋთავრული ასოს შტრიხების სიგანე 1/4-ით მეტია, ვიდრე სასტრიქონო ასოს შტრიხების

© თამაზ ჭედლიძე

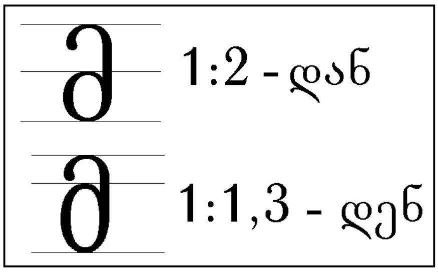

სურ. 212. სასტრიქონო ასოს შუატანი შეეფარდება ასოს მთლიან სიმაღლეს, როგორც 1:2-დან 1:1,3-დენ

© თამაზ ჭედლიძე

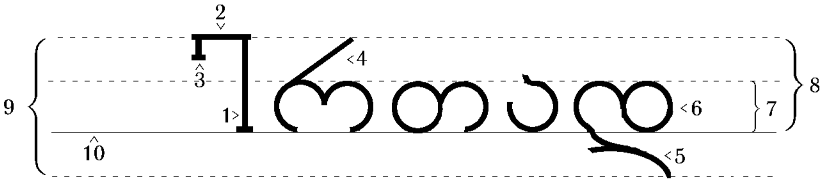

სურ. 213. ასოების ელემენტები

1 – ძირითადი შტრიხი; 2 – დამატებითი (დამხმარე და შემაერთებელი) შტრიხი; 3 – ნაჭდევი; 4 – ზედატანი; 5 – ქვედა ტანი; 6 – მომრგვალებული ელემენტები მომზღვავე-ბით; 7 – შუა ტანი; 8 – მთავრული ასოს სიმაღლე; 9 – კეგელი; 10 – სტრიქონის ხაზი

© თამაზ ჭედლიძე

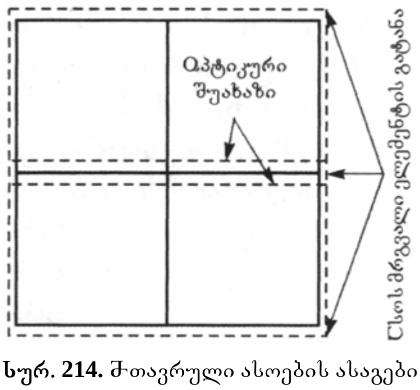

სურ. 214. მთავრული ასოების ასაგები ბადე

© თამაზ ჭედლიძე

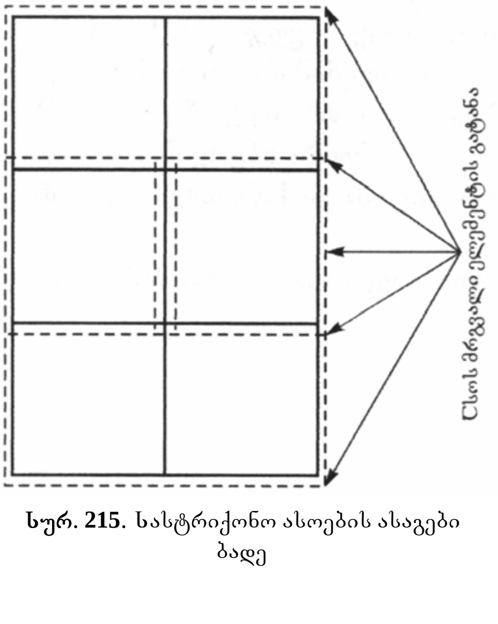

სურ. 215. სასტრიქონო ასოების ასაგები ბადე

Ⴀსომთავრული

ႠႡႢႣႤႥႦჁႧႨႩႪႫႬჂႭႮႯႰႱႲჃႳႴႵႶႷႸႹႺ
ႻႼႽႾჄႿჀჅ

Ⴒაბულა 216. Ⴀსოების გრაფიკული კლასიფიკაცია

I. ႠႣႧႭჂႳႺ
II. ႢႤႥႨႵႹႾჄ
III. ႡႦႩႪႫႯႲჃႴႷႸႻႼႽჅ
IV. ႬႮႰჁႱႶჀ
V. Ⴟ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 217. Ⴀსოების გრაფიკული კლასიფიკაცია

I.	II.	III.	IV.	V.
1. ႭႳ 2. ႠႺჂ 3. Ⴇ 4. Ⴃ	1. ႨႤႢႥ 2. ႵႹ 3. ႾჄ	1. ႡႯႷႸჃ 2. ႲႼ 3. ႫႻჅ 4. ႦႪ 5. Ⴔ 6. Ⴉ 7. Ⴝ	1. ႮႶ 2. Ⴌ 3. ႰჁ 4. ႱჀ	1. Ⴟ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 218. Ⴀსოების გრაფიკული კლასიფიკაცია

I.	II.	III.	IV.	V.
Ⴍ	Ⴅ	Ⴊ	Ⴎ	Ⴟ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Შენიშვნები მთავრული ასოების დასახაზავად

Ამოსავალი ასო — Ო. Იგი ჯდება კვადრატში (წრე). Ასოების სურათი დამოკიდებულია ასო Ო-ს ფორმაზე. Იგი შეიძლება იყოს მრგვალი, ოვალური ან მართკუთხური. Შესაბამისად, სხვა ასოებიც ამავე სურათის უნდა იყოს.

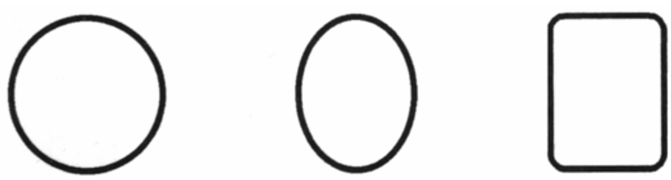

Სურ. 219. Მრგვალი Სურ. 220. Ოვალური Სურ. 221. Მართკუთხური

I-ლი ჯგუფის ასოები აიგება შემდეგნაირად:

C – წრის ნაწილი; Ɔ,C – წრის ნაწილი; Ф – წრის ნახევარი;

II-ე ჯგუფის ასოები: Ꮮ,Ꮡ – ჯდება კვადრატში; Ꮧ,Ꮖ,Ꮻ,Ꮵ,Ᏻ,Ꮸ – ჯდება კვადრატის ნახევარში. Ამ ასოების ჰორიზონტალური ნაწილები წარმოადგენენ სიმაღლის ნახევარს.

Ასოებს Ꮭ,Ꮒ,Ꮀ,Ꮶ,Ꮏ,Ꮝ,Ꮕ,Ꮜ,Ꮧ,Ꮿ,Ꮟ,Ꮓ,Ꮷ,Ꮕ,Ꮑ,Ꮧ,Ꮿ,Ꮽ,S,Ꮒ,Ꮿ აქვთ ერთი დიამეტრის წრეები (ოპტიკურ შუალედზე). Შესაბამისად ასოები Ꮕ,Ꮜ,Ꮑ განიერები არიან.

Ასოების Ꮵ,Ᏻ,Ꮸ შუახაზები ოპტიკურ შუალედზეა და შესაბამისად ასოები ამდენივე სანტიმეტრით განიერები არიან.

Დანარჩენი ასოების აგება კეთდება *"Მთავრული ასოების გრაფიკული კლასიფიკაციის"* თანახმად

Შრიფტის შექმნის ტექნოლოგია

Ცხრილი 222. Ქართული ასოების კლასიფიკაცია "გახსნილ-ჩაკეტილობის" მიხედვით

Ჩაკეტილი			Ნახევრად ღია											Ღია					
Ორივე მხრიდან	Ცალი მხრიდან		Ორივე მხრიდან				Ცალი მხრიდან							Ორივე მხრიდან	Ცალი მხრიდან				
	Მარცხნიდან	Მარჯვნიდან					Მარცხნიდან				Მარჯვნიდან				Მარცხნიდან		Მარჯვნიდან		
				ქ.-ზ.	ზ.-ზ.	ქ.-ქ.		ზ.	ქ.	ზ.-ქ.		ზ.	ზ.-ქ.			ქ.		ზ.	ზ.-ქ.
C	Ꭾ	Ꮖ	Ꮂ	Ꮂ	ሐ	φ	Ꮭ	Ꮬ	Ꮭ	ɋ	Ъ	Ъ	Ꭾ	Ŧ	Ъ	Ъ	Ꝗ	Ꝗ	Ƌ
Ō	Ꮚ	Ꭲ	Ꮀ	Ꮀ	Ꮞ	Ұ	Ꮮ		Ꮮ		Ꭾ	Ꭷ	Ꮚ		Ꭲ	Ꭲ	Ꮮ	Ꮮ	
Ƕ	Ƌ	Ʊ	Ъ	Ъ			Ꮖ		Ꮖ		Ꮚ	Ь			Ʊ	Ʊ	Ƌ		
Ↄ	Ꭷ	Ꝗ	Ҍ	Ҍ			Ꝗ		Ꝗ		Ꭷ	Ꭷ							
Ᵽ	Ь	ɋ	ሐ				ɋ		Ꝗ		Ь	Ꮒ							
∩	Ꭷ	Ꝗ	φ				Ꝗ				Ꭷ								
ց	Ꮒ	Ꮬ	Ꮞ				Ꮬ				Ꮒ								
Ç			Ұ																
Ꝑ			ħ																
S																			
Ħ																			
X																			

© [illegible]

ტაბულა 223., ქართული ასოების კლასიფიკაცია
"გახსნილ-ჩაკეტილობის" მიხედვით

ჩაკეტილ–ნახევრად ღია		ჩაკეტილ–ღია		ნახევრად ღია–ღია	
Ⴡ	Ⴗ	Ⴈ	Ⴋ	Ⴊ	Ⴆ
Ⴇ	Ⴘ	Ⴓ		Ⴏ	
Ⴍ	Ⴗ				
Ⴑ	Ⴛ				
Ⴍ					

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 224. "ღია" ასოების ურთიერთთანადგომა

მარჯვნივ ღია			მარცხნივ ღია		
ზევით	ქვევით	ქვევით-ზევით	ზევით	ქვევით	ქვევით-ზევით
Ⴊ	Ⴔ	Ⴡ	Ⴛ	Ⴊ	Ⴘ
Ⴏ	Ⴗ	Ⴛ	Ⴛ	Ⴏ	Ⴕ
Ⴆ		Ⴕ	Ⴛ	Ⴗ	
Ⴌ				Ⴡ	
Ⴆ				Ⴆ	
Ⴍ				Ⴈ	
Ⴑ				Ⴌ	
Ⴙ				Ⴆ	
Ⴛ				Ⴓ	
Ⴆ				Ⴗ	
Ⴍ				Ⴔ	
				Ⴗ	
				Ⴗ	
				Ⴆ	

© თამაზ მჭედლიძე

ყრიფტის შექმნის ტექნოლოგია

Ⴀსოების უმრავლესობას წარმოადგენენ მარჯვნივ ზევით ღია ასოები (11) და მარცხნივ ქვევით ღია ასოები (14). Ⴄს ასოები ჯდებიან ერთმანეთში.

Ⴋარჯვნივ ზევით ღია ასოებისთვის (11) შეუხამებელი (მარცხნივ ზევით ღია) ასოების რაოდენობა უდრის მინიმუმს (3). Ⴃა შესაბამისად, მარცხნივ ქვევით ღია ასოებისთვის (14) შეუხამებელი (მარჯვნივ ქვევით ღია) ასოების რაოდენობა აგრეთვე უდრის მინიმუმს (2).

Ⴋარჯვნივ ქვევით-ზევით ღია ასოების რაოდენობა (3) და მარცხნივ ქვევით-ზევით ღია ასოების რაოდენრბა (2) აგრეთვე უდრის მინიმუმს.

სასტრიქონო ასოების დახაზვა

1. სასტრიქონო ასოების სიგანე 1,5-ჯერ პატარააა. ვიდრე მთავრულის.
2. Ⴟერ ვადგენთ სასტრიქონო ასოებს პროპორციით 1:2 (ასოს შუატანის და მთლიანი ასოს სიმაღლის შეფარდება). Ⴘემდეგ კი ამ პროპორციას ვცვლით ნებისმიერ ზომამდის (1:1,1; 1:1,5; 1:1,3 და ა.შ.) (იხ. *"Ⴀსოების შუატანის გაზრდის პრინციპიალური სქემა"*).

Ⴌუსხური

ꞇꞔꞓꞨꞁꞁꞇ Ꞁꞓꞇ ꞁꞁꞇꞁꞁꞇꞁꞁꞁꞁ ꞁꞁꞁꞁꞁꞁꞁ

Ⴒაბულა 225. Ⴀსოების გრაფიკული კლასიფიკაცია სიმაღლისდა მიხედვით

Ⴘუატანის ასოები	ꞇ,ш,ꞁ,ш,ꞌ,ɔ,ꞁ,ꞁ,ꞁ
Ⴆედა ტანის ასოები	ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ
Ⴕვედა ტანის ასოები	ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,χ
Ⴋთლიანი ტანის ასოები	ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ,ꞁ

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 226. ასოების გრაფიკული კლასიფიკაცია

I.	II.	III.
1. ղ,ꟼ,ɿ,ꞩ,ц,ɥ,ʟı,ɥ,ɫ,п,ɥ,ꟼ,ɥ	1. т,ɯ,ɰ	χ
2. ɰ,ɯ,ɯ,ɥ,ɰ,ɥ,ɰ,ɯ,ɯ	2. ɥ,ɥ	
3. ъ,ы,ꞥ	3. ɥ,ɥ	
4. ɐ,ɐ,ɐ	4. ꞥ,ɔ	

© თამაზ ჭკედლიძე

ტაბულა 227. მთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

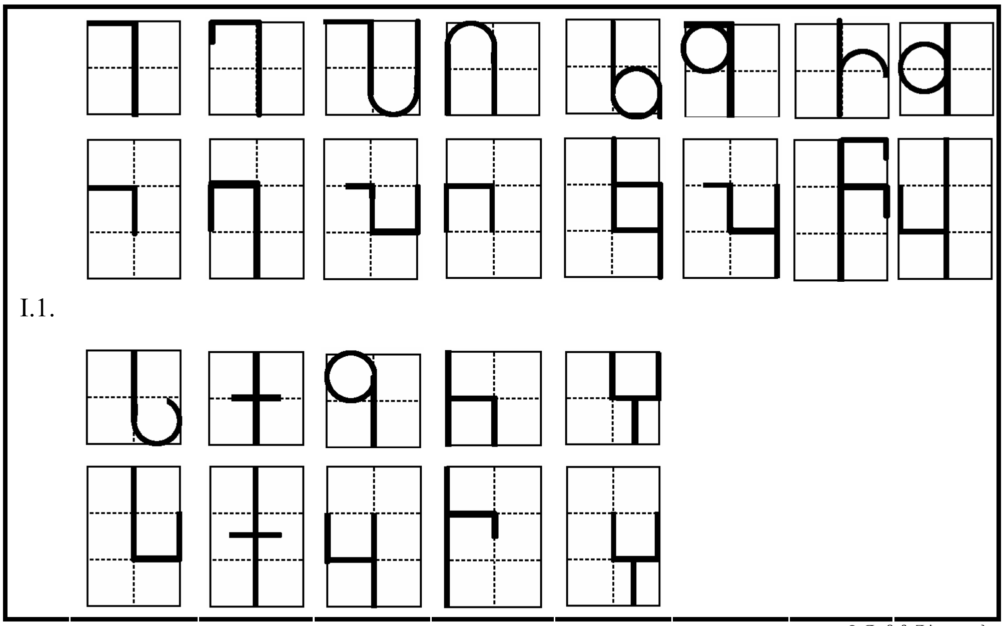

© თამაზ ჭკედლიძე

ტაბულა 228. მთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

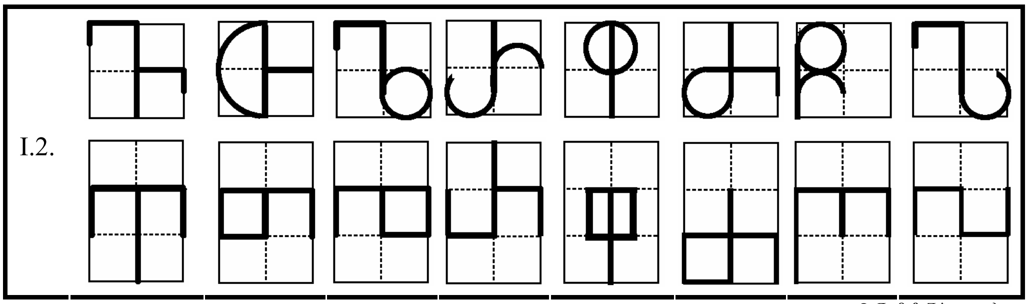

© თამაზ ჭკედლიძე

Ⴒაბულა 229. Ⴋთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

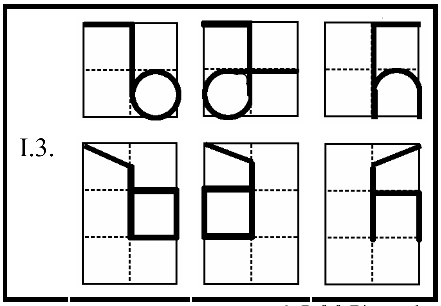

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 230 Ⴋთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

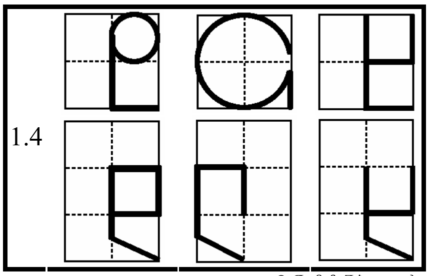

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 231. Ⴋთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

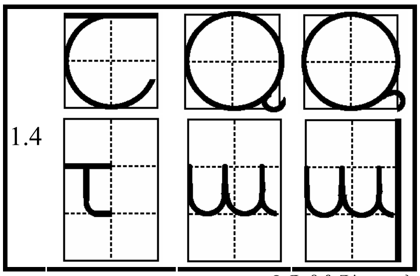

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 232. მთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

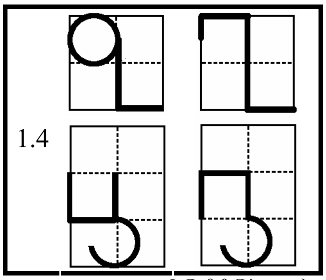

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 233. მთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

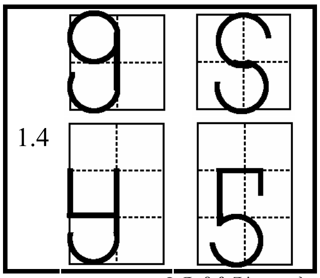

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 234. მთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი

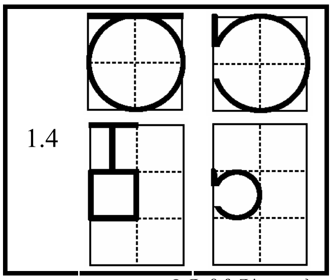

© თამაზ მჭედლიძე

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴒაბულა 235. **Ⴋთავრული და ნუსხური ასოების აგების პრინციპი**

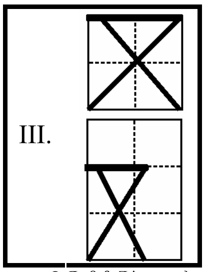

© Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴀმოსავალი ასო — “ⴈ”. Ⴈგი წარმოადგენს მთავრული “Ⴈ”-ს პროპორციულად შემცირებულ ვარიანტს.

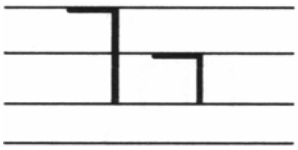

სურ. 236. Ⴎროპორცია 1:2

Ⴇუ ჩვენ გვინდა სხვა პროპორცია (1:1,3; 1:1,5; 1:1,7; და ა.შ.), შესაბამისად ვრზდით მის ზომას. სხვა ასოების სიგანე აიგება ასო “ⴈ”-ს მიხედვით

. © Ⴇამაზ Ⴋჭედლიძე

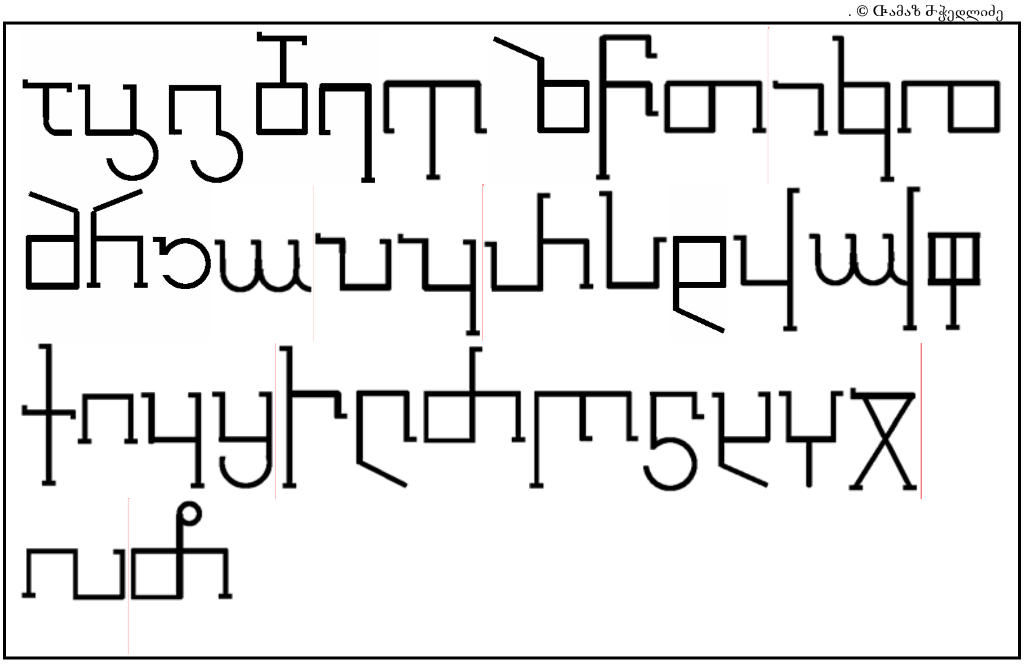

სურ. 237. Ⴌაჭდევების მიმართულება: თარაზული (ორმხრივ-ცალმხრივი) და შვეული (ზემო-ქვემო)

Ტაბულა 238. **Ნაჭდევების აგების წესები**

Ნაჭდევები			
Თარაზული			Შვეული
Ცალმხრივი		Ორმხრივი	
Მარცხნივ	Მარჯვნივ		
Ასოს დაწყებით ელემენტში	Ასოს დაბოლოვების ელემენტში ზედა და ქვედა ხაზებს შუა	Ქვედა შუა და ქვედა ხაზებზე	
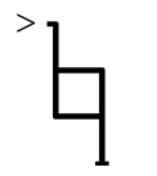	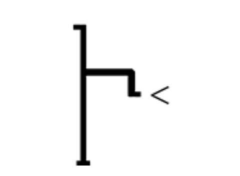	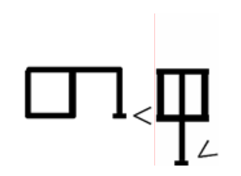	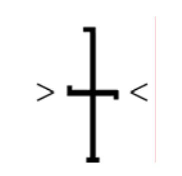

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 239. **Ასოების კუთხეების და თარაზული ხაზების დამრგვალება**

Ასოების კუთხეების მორგვალება მარცხენა ქვედა შუა ხაზზე და მარჯვენა ზედა შუა ხაზზე	Ასოების კუთხეების მორგვალება სუყველგან	Თარაზული ხაზების ირიბობა	Ზემო თარაზული ხაზების დამრგვალება	
			Ამოზნექილი	Ჩაზნექილი

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ამ ხერხების გამოყენებისას გამოვა სხვადასხვა გარნიტურები.

Შრიფტის შექმნის ტექნოლოგია

ႠႱႭႫႧႠႥႰႳႪႨ

Ⴋხედრული

აბგდევზჱთიკლმნჲოპჟრსტჳუფქღყშჩცძწჭხჴჯჰჵ

Ⴒაბულა 240. Ⴋხედრული ასოების გრაფიკული კლასიფიკაცია

I.	II.	III.	IV.	V.
1. ი თ,ო,რ,ფ დ,ღ ლ 2. ბ ზ,ს,ჩ,ხ ნ,წ მ,შ,ძ,ჵ 3. ა პჰ,ჱ 4. ჲ	1. ე,ვ,კ ჳ,ყ,ჴ,გ 2. უ 3. ჟ 4. ქ	ც	ტ	ჭ, ჯ

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

Ⴒაბულა 241. Ⴋხედრული ასოების აგების პრინციპი

1.4

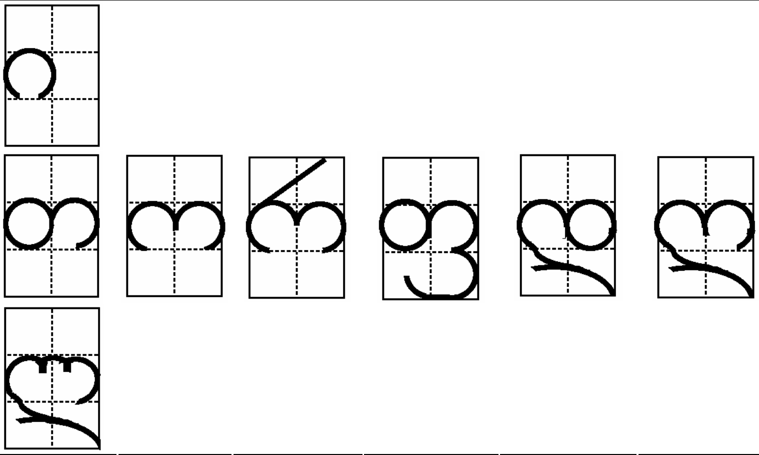

© Ⴐამაზ Ⴋჭედლიძე

ტაბულა 242. მხედრული ასოების აგების პრინციპი

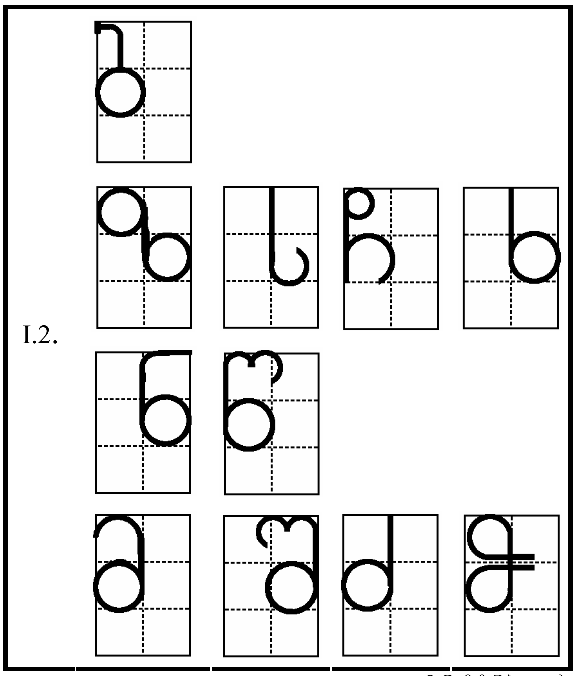

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 243. მხედრული ასოების აგების პრინციპი

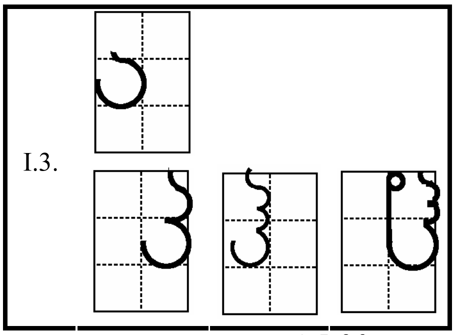

© თამაზ მჭედლიძე

ტაბულა 244. მხედრული ასოების აგების პრინციპი

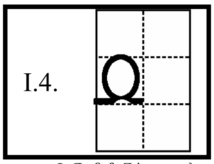

© თამაზ მჭედლიძე

Ტაბულა 245. Მხედრული ასოების აგების პრინციპი

II.1.

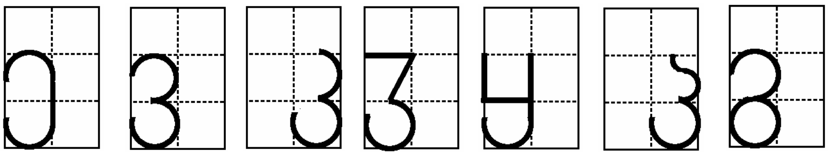

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 246.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

II.2.

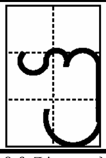

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 247.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

II.3.

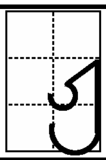

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 248.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

II.4.

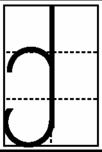

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 249.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

III.

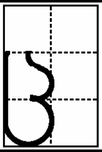

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 250.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

IV..

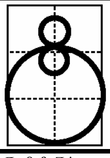

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 251.
Მხედრული
ასოების აგების
პრინციპი

V..

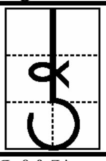

© Თამაზ Მჭედლიძე

სასტრიქონო ასოების შუატანის გადიდებისას საწყისი ასო ისევ და ისევ მთავრულია. მისგან ვიწყებთ გადიდებას და შესაბამისად ვადიდებთ სასტრიქონო ასოებსაც.

ტაბულა 252. ასოების შუატანის გაზრდის პრინციპიალური სქემა (კეგელის შეუცვლელად)

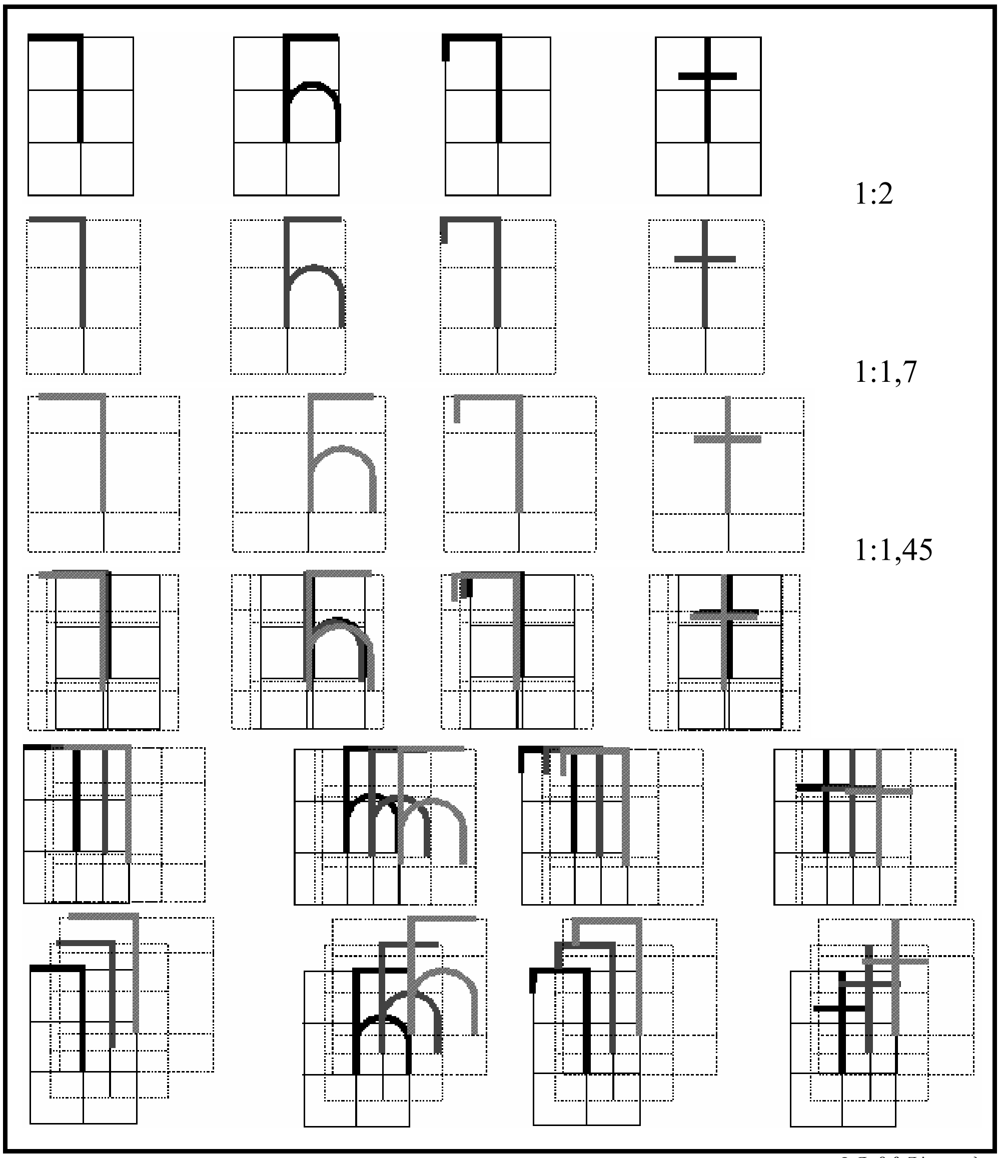

© თამაზ მჭედლიძე

Ტაბულა 253. Ასოების შუატანის გაზრდის პრინციპიალური სქემა
(კეგელის შეუცვლელად)

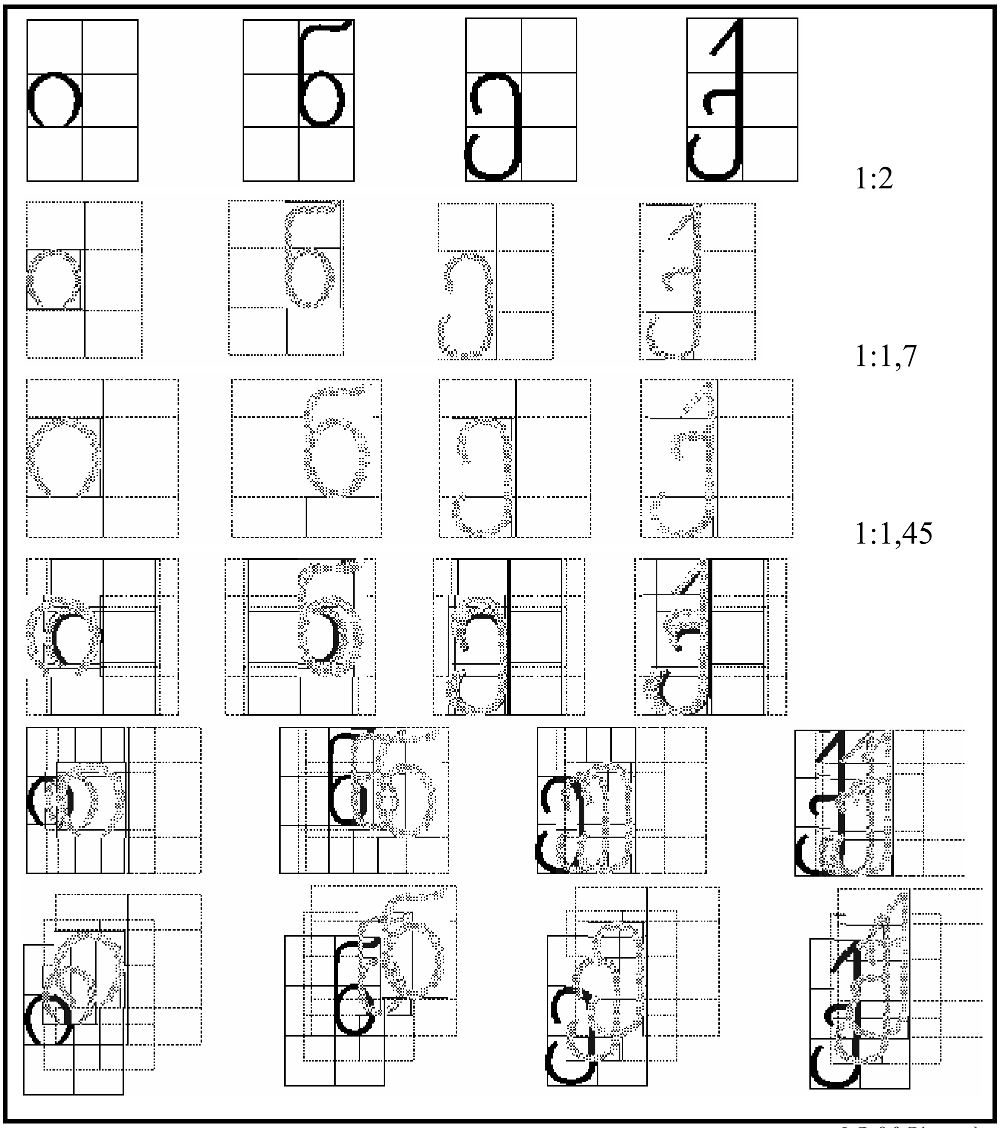

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ამ შემთხვევაში გადიდდა 1:2-დან 1:1,45-დენ. Ასოების გადიდების დროს 1:1-დან 1:2-დის ასოებში **გ,ვ,კ,პ,ც,ჯ** ქვედა შუა წერტილი რჩება იმავე ადგილას; ასოში **პ** ზედა შუა წერტილი რჩება იმავე ადგილას.

ასოები **გ,ვ,კ,ჳ,პ,ც,ჯ** გადიდების დროს (1:2-დის) აიგება იმავე პრინციპით, როგორც 1:1-ზე (ასოს ქვედა ნაწილი ოდნავ აღემატება ზედა ნაწილს).

© თამაზ ჭჭედლიძე

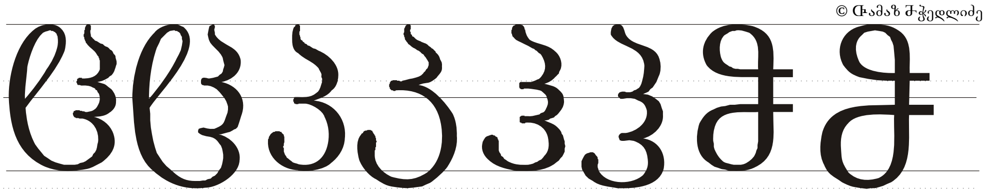

სურ. 254. ასოების გადიდების პრინციპიალური სქემა

1:1 – ასოები **ც,ჰ** არ არის შუა ხაზზე გასწორებული, ასოები **პ,ჭ** კი გასწორებულია.

1:2 – ასოები **ც,ჰ** გასწორდა შუა ხაზზე, ასო **პ** არ არის გასწორებული, **ჭ** კი გასწორებულია.

© თამაზ ჭჭედლიძე

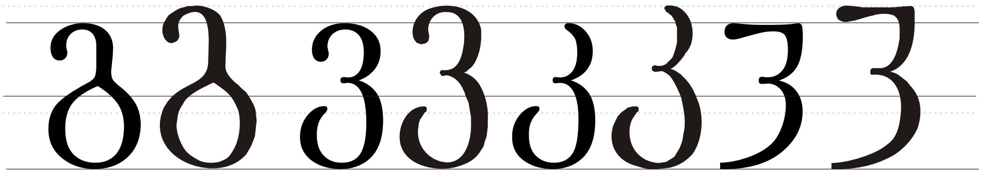

სურ. 255. ასოების გადიდების პრინციპიალური სქემა

1:2 – ქვედა შუა წერტილები დარჩენილია იმავე ადგილას, როგორც 1:1-ში, ზედა შუა წერტილი კი აწეულია.

შენიშვნები ციფრების აგებისას

1. ციფრების **9** და **6**-ს რგოლები უდრის ციფრა 8-ს ქვევითა რგოლს. ამ ციფრების შეერთებისას გამოვა ციფრი **0**.
2. ციფრი **8**-ს ზევითა რგოლი უდრის ციფრი **2**-ს რგოლს.
3. ციფრი **3** წარმოადგენს ციფრი 8-ს ნაწილს.
4. ციფრი **2**-ს ქვევითა ხაზი უდრის ციფრი **7**-ს ზევითა ჰორიზონტალურ ხაზს და ციფრი **4**-ს ჰორიზონტალურ ხაზს.

შრიფტის შექმნის ტექნოლოგია

Ტაბულა 256. Ასოების "სიგანე-სიმაღლის" შეფარდება
(Მთავრული ასოს სიგანის შეფარდება მის სიმაღლესთან. Სასტრიქონო ასოს სიგანის შეფარდება მთავრული ასოს სიმაღლესთან)

Ქართული			Ლათინური		Რუსული	
Მთავრული	Სასტრიქონო		Მთავრული	Სასტრიქონო	Მთავრული	Სასტრიქონო
	Ნუსხური	Მხედრული				
Სულ 38 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 10 (26%) კვადრატზე ვიწრო – 28 (73,6%) Მათგან: კვადრატის ნახევარი – 16 (42,1%) კვადრატის 2/3 – 12 (31,5%)	Სულ 38 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 1 (2,6%) კვადრატზე ვიწრო – 37 (97,3%) Მათგან: კვადრატის ნახევარი – 14 (36,8%) უფრო ვიწრო – 9 (23,6%) კვადრატის 2/3 – 14 (36,8%)	Სულ 38 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 1 (2,6%) კვადრატზე ვიწრო – 7 (97,3%) Მათგან: კვადრატის ნახევარი – 8 (21%) უფრო ვიწრო – 18 (47,3%) კვადრატის 2/3 – 10 (26,3%)	Სულ 26 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 3 (11,5%) კვადრატს ალემატება – 4 (15,3%) კვადრატზე ვიწრო – 19 (73%) Მათგან: კვადრატის ნახევარი – 2 (7,6%) უფრო ვიწრო – 2 (7,6%) კვადრატის 2/3 – 15 (57,6%)	Სულ 26 ასოა. Მათგნ: კვადრვტზე ვიწ-რო – 26 (100%) Მათგან: კვადრატის ნახევარი – 6 (23%) უფრო ვიწრო – 6 (23%) კვადრატის 2/3 – 14 (53,8%)	Სულ 33 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 8 (24,2%) კვადრატს ალემატება – 5 (15,1%) კვადრატზე ვიწრო – 20 (60,6%) Მათგან: კვადრატის 2/3 – 20 (60,6%)	Სულ 33 ასოა. Მათგან: კვადრატული – 3 (9%) კვადრატზე ვიწრო – 30 (90,9%) მათგან: კვადრატის ნახევარი – 4 (12,1%) კვადრატის 2/3 – 26 (78,7%)

© Თამაზ Მჭედლიძე

Ტაბულა 257. **Გარნიტურების ნაირსახეობების ტაბულა (სულ 169)**

Კონტრასტულობა (კალმის დახრა წერის დროს)		Ძირითადი შტრიხის ნაპირის ფორმა / Ჩაჭდევების არსებობა / Ჩაჭდევების ფორმა	Უნაჭდევო	Სწორი (ჩაზნექილ-რკალისებური; ჩაზნექილ-სამკუთხედური; ჩაზნექილ-ფრთისებური)											
				Სწორი კუთხე				Ბლაგვი კუთხე				Მორგვალებული			
				Ტაზური	Ძელაკური	Ტრაპეციული	Მორული	Ტაზური	Ძელაკური	Ტრაპეციული	Მორული	Ტაზური	Ძელაკური	Ტრაპეციული	Მორული
Კონტრასტული	Კალმის დახრის კუთხე წერის ხაზის მიმართ	0º													
		15º													
		30º													
		45º													
		60º													
		75º													
		90º													
		105º													
		120º													
		135º													
		150º													
		165º													
Უკონტრასტო	Კალმის ტრიალი ღერძს ირგვლივ														

© Თამაზ Მჭედლიძე

საშრიფტო გარნიტურის შექმნის ზოგადი პრინციპი

Ⴂრაფემების შექმნა

1. Ⴘეიქმნას გრაფემები პროპორციით 1:2 (სასტრიქონო ასოს შუატანის სიმაღლე : მთავრულების სიმაღლე);
2. Ⴈმავე გრაფემებიდან შეიქმნას გრაფემები შემდეგი პროპორციებით: 1:1,9; 1:1,8; 1:1,7; 1:1,6; 1:1,5; 1:1,4; 1:1,3; 1:1,2. Ⴑულ გამოვა ცხრა ვარიანტი.
3. Ⴀმ სუყველა პროპორციას გაუკეთდეს შემდეგი ვარიანტები სიგანისდა მიხედვით: ნორმალური, განიერი, ძალიან განიერი, ვიწრო, ძალიან ვიწრო. Ⴋ.ს., გამოვა სულ 45 ვარიანტი.
4. Ⴀმ ვარიანტების პირდაპირი და დახრილი ნაირსახეობები. Ⴑულ გამოვა 90 ვარიანტი.

Ⴂრაფემების ეს შექმნილი ვარიანტები იქნება უნივერსალური და ნებისმიერი შემოქმედი ახალი გარნიტურების შესაქმნელად გამოიყენებს მათ, როგორც საწყის მასალას.

Ⴀმის შემდეგ საკმარისია მხოლოდ ამ გრაფემებისათვის საშრიფტო გარნიტურის "ტანსაცმლის ჩაცმა."

Ⴀხალი გარნიტურების შექმნა

1. სასურველი პროპორციების გრაფემების ამორჩევა;
2. Ⴂარნიტურის ნახატის შექმნა (ნაჭდევების არსებობა და მათი ფორმა);
3. Ⴉონტრასტულობა (ვერტიკალური და ჰორიზონტალური ხაზების თანაფარდობა);
4. Ⴌაჯერობა (ვერტიკალური ხაზის თანაფარდობა ასოს სიგანესთან);
5. Ⴀმ თვისებების შემდეგი ვარიანტების შექმნა: ნათელი, ნახევრად მუქი, მუქი, ძალიან მუქი, ძალიან ნათელი.